

האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

מטות

מאוצר שיחותיו ומאמריו
של הרה"ג מו"ר המקובל
רבי בניהו ושישכר שמואלו שליט"א

התשפ"ב

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נהר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרן הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רחל**

שמואל

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

האוצר דברים א-ב

האוצר
דברים א-ב
האוצר
האוצר

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע
דברים א

מאוצר שיחותיו ומאמרו
של הרה"ג מו"ר המקובל
דבי בניהו ויששכר שמואלו שליט"א

עכשיו
בחנויות

הפצה ראשית 'סגולה' 00-33-644-02

בין המצרים

דינים הנוהגים מר"ח עד התענית

- א. משנכנס אב ממעטים בשמחה^א, ולכן ישראל שיש לו משפט עם נכרי ישתדל לדחות משפטו עד לאחר תשעה באב^ב. וכן מי שצריך לעבור ניתוח, והוא ניתוח שאפשר לדחותו עד אחר תשעה באב, כדאי שידחה הניתוח^ג.
- ב. משנכנס אב ממעטין במשא ומתן. ולכן אדם אמיד שעסקיו להרווחה יותר מכדי פרנסתו, ימנע ממשא ומתן בימים אלו. ומי שיכול שלא לפתוח חנותו בימים אלה עדיף^ד.
- ג. בנין של ציור וכיור שנעשה לנוי או להרוחה בעלמא, אסור. על כן אסור לצבוע הדירה מר"ח אב, ומכל מקום בתי כנסיות ובתי מדרשות ותלמודי תורה מותר, דהוי צורך מצוה^ה.
- ד. יש להמנע מלקנות או להזמין ריהוט חדש או כלים חדשים וכיוצא בזה, אע"פ שיגיעו לביתו רק לאחר תשעה באב. אמנם דבר האבד, כגון מכירות בזול, שעלול להפסיד הרבה אם לא יקנה, מותר. ומטעם זה מותר ג"כ לחתום חוזה לקניית או שכירות דירה בימים אלה, לפי שאינו יודע אם יזדמן לו אח"כ^ו.

עיונים והארות

כגון צרכי חופה וכיוצא בהם, אבל שאר משא ומתן שרי. ודעת התוס' ביבמות, ריבוי משא ומתן קא אסר, שימעטו יותר מבשאר ימים.

ועיין למו"ר מופת הדור בחזו"ע (שם בהלכות משנכנס אב ממעטין בשמחה במקורות להלכה א) וזת"ד: כתב מרן הב"י, ועכשיו לא נהגו רוב העולם למעט במשא ומתן כלל משנכנס אב, ונראה שהם מפרשים שלא נאסר אלא משא ומתן של שמחה, כגון צרכי חופה וכיו"ב, כאותה הסברא שדחו התוס' (יבמות מג. ד"ה מלישא וליתן). ומפני כך היו נושאים ונותנים כדרכם. ולפ"ז עכ"פ צריכים להזהר במשא ומתן של שמחה. ע"כ. והט"ז (ס"ק א) כתב שאין די בזה, שהרי עינינו הרואות שגם בצרכי חופה אינם ממעטין, אלא נראה הטעם להתיר בזמן הזה, משום שיש עלינו משא מלך ושרים. וכ"כ הב"ח בשם מהרש"ל. ע"כ. וכ"כ הא"ר (ס"ק ב) בשם מהרש"ל והב"ח. ומ"מ לדינא יש לחוש למ"ש מרן הב"י למעט במשא ומתן של שמחה. וכ"כ להלכה וז"ל: וצריך למעט במשא ומתן של שמחה, כגון צרכי חופה וכיו"ב, ולהמנע מלקנות תכשיטי כסף וזהב, ושלא לבנות בית חתנות לבנו, והוא הדין למי שבונה בית לנוי ולהרוחה. (הר"ן סוף פ"ק דתענית, והרב המגיד פ"ג מהל' תעניות ה"ח). אבל הבונה לצורך מגורים לו ולמשפחתו ברוכת הילדים, ומרחיב את ביתו, מותר.

וכתב שם עוד (בביאורים) מותר לקנות ספרים חדשים, אע"פ שהוא שמח בהם, שכיון שהוא דבר של מצוה מותר. וכן מותר לקנות ארון ספרים, להשתמש בו לצורך הספרים, וכן מותר לקנות רהיטים חדשים הנחוצים לו להשתמש בהם, בימים אלו.

ובן כתב בא"ח (שם אות ב) וז"ל: הא דאמרו ממעטין במו"מ מר"ח עד ט"ב היינו של שמחה כגון צרכי חופה, אבל שאר מו"מ של מסחר וכיוצא עושין כדרכן ואין חוששין.

א. **משנה** בתענית (כו:): שו"ע (סי' תקנא סעי' א).

ב. **גמ'** בתענית (כט:): אמר רב פפא: הלכך, בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי - לישתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה. וכ"כ השו"ע (שם) וז"ל: ובר ישראל דאית ליה דינא בהדי כותי, לישתמיט מיניה דריע מזליה.

ג. **מו"ר** מופת הדור בהליכות עולם (ח"ב פר' דברים הלכה א).

ד. **מו"ר** האור לציון (ח"ג פכ"ו תשובה א) וז"ל: ראוי למי שיכול, למעט בעיסוק בסחורה ועסקאות כספים מראש חדש אב.

ועיין לקמן בהלכה ד' באיזה משא ומתן אסור לעסוק ובאיזה מותר.

ה. **כתב** השו"ע (סי' תקנא סעי' ב') מר"ח עד התענית ממעטים במשא ובמתן וכו' או בנין של ציור וכיור.

וכתב הבא"ח (ש"א פר' דברים אות ג) וז"ל: הא דאסרו בציור וכיור היינו בין בציור וכיור שעושים בבנין, בין מה שעושים בעצים במלאכת הנגרים, ואפילו שאר בנין שאינו ציור וכיור אם הבנין הוא להרווחה דינו כציור וכיור, דאפילו אם התחיל קודם אסור לעשות מר"ח, מיהו בבית הכנסת יכולים לבנות אפילו ערב ט"ב ואפילו ציור וכיור דצורך מצוה הוא.

ו. **מרן** השו"ע (שם) כתב, מר"ח עד התענית ממעטים במשא ומתן, ובבנין של שמחה, כגון בית חתנות לבנו, או בנין של ציור וכיור, ובנטיעה של שמחה, כגון אבורנקי של מלכים לצל להסתופף בצילו, או מיני הדס ומיני אהלים. ואם היה כותלו נוטה ליפול, אף על פי שהוא של שמחה מותר לבנות.

ובב"י שם הביא מחלוקת בפירוש ממעטים במשא ומתן, שדעת התוס' במגילה היינו משא ומתן של שמחה,

- ה. אין נושאים נשים, ואין עושין סעודת אירוסין מר"ח עד התענית. אבל ליארס בלא סעודה מותר, שמא יקדמנו אחר'.
- ו. מר"ח ועד התענית לא יקנו בגדים חדשים, ואפילו אם קונים על מנת ללבושן אח"כ. מיהו אם נקרעו בגדיו ואין לו אחרים. או כשיש עתה לקנות בזול מאד, ולאחר תשעה באב לא יהיה במחיר הזה מותר לקנות חדשים'.
- ז. בגדים שאינם חשובים, ובכלל זה גרבים ונעלי בית וכדומה, מותר לקנותם. וכן מותר לחדש נעלי הגומי אף בתשעה באב עצמו'.
- ח. אסור לתפור בגדים חדשים או לייצר נעלים, מר"ח ועד התענית'.

עיונים והארות

המ"ב (ס"ק מט) אפילו דעתו שלא ללבושן עד אחר ט"ב ודומיא דאסרין לעיל לענין כיבוס אפילו במכבסן להניח. וכ"כ הכה"ח (ס"ק קג). וכתב האול"צ (ח"ג פכ"ו תשובה ב) וז"ל: ואולם אין בכלל כל זה תיקון בגדים או נעלים שנקרעו. ומותר לתקנם ולתפרם לאחר ראש חודש, ואף בשבוע שחל בו ט"ב. וכן כתבו במטה יהודה שם אות ז' ובמועד לכל חי סימן י' אות י"ח ובבא"ח פרשת דברים אות י', ע"ש. (וראה עוד במחזיק ברכה שם אות י"א בשם היעב"ץ). וכן מותר לקנות בגדים ונעלים אם עומדים להתייקר, וראה גם בבא"ח (שם אות ב). וכן יש להתיר לקנות נעלים חדשות כשנקרעו נעליו ואין לו נעלים אחרות.

ט. **אול"צ** (שם) וז"ל: וכן מותר לקנות גרבי נשים, כיון שאינם בגד חשוב. וכן מותר לקנות נעלי גומי חדשות לתשעה באב, ואף לחדש אותם בתשעה באב. וראה גם בכה"ח (שם ס"ק צו-צז). אולם דעת המ"ב (ס"ק מה) דמותר ללבושו מ"ז בתמוז ועד ר"ח אבל לא בשבוע שחל בו ט"ב.

י. **שו"ע** (שם סעי' ז) וז"ל: יש אומרים שאסור לתקן בגדים חדשים ומנעלים חדשים בשבת זה, ויש להחמיר בזה מראש חודש. וכתב האול"צ (שם), ואולם נראה, שיש מקום להקל לתפור בגדים, אם התחלת התפירה היתה לפני ראש חודש אב, שכיון שהמקור שלא לתפור הוא מדאיתא בירושלמי דלא למשתי עמרא, שהוא התחלת מעשה עשיית הבגד, וראה גם בב"י שם בשם התרומת הדשן שבתחילת אריגת הבגדים איכא שמחה בדבר, ע"ש. א"כ אף שאין ראייה גמורה מכאן, מכל מקום יש לומר שאין להמנע אלא מהתחלת התפירה, אבל כשהתחלת התפירה היתה לפני ראש חודש אב, יהא אפשר להמשיך בתפירה. ויש להקל בזה בעיקר לבעלי מלאכה שמלאכתם בכך וצריכים לזה, כיון שהמקור הוא ממנהגא ומרן הביאו בשם י"א. (וראה ביד אפרים שם סעיף ז'. וראה גם בבא"ח (פרשת דברים אות ט'). ומש"כ בבא"ח אין לו מה לאכול, היינו אין לו מה לאכול בריח). ועל כן אם נתנו להם להכין כמה חליפות, יתחילו בכל אחת מעט לפני ראש חודש, וימשיכו את התפירה לאחר ראש חודש.

ואגודה העוזרת לכלות נזקקות על ידי תפירת בגדים בשבילן, ולאחר תשעה באב יוצאות העובדות לחופשה, ולא יוכלו לתפור לאחר תשעה באב, יש בזה מצוה רבה של הכנסת כלה, ורשאיות לתפור את הבגדים לאחר ראש חודש אב. (וראה במ"ב שם ס"ק מ"ו ובכה"ח שם ס"ק ל וס"ק לג וס"ק קא).

אולם האור לציון (שם) כתב וז"ל: ויש להמנע מקניית רהיטים מראש חדש אב, ואף לא להזמין את הרהיטים, אף שלא יקבל אותם אלא לאחר תשעה באב, אלא אם כן המחירים עולים וייגרם לו הפסד מזה. וכן ספרים, ראוי להמנע מלקנותם אלא אם כן צריך להם עכשיו או שחושש שלא ימצאם לאחר זמן או שיתייקרו.

וכתב בביאורים, הנה מסתמות דברי מרן משמע שסובר שכל משא ומתן יש למעט. וראה גם בב"י שם. וכן בשו"ע (בסי' תקנד סעי' כב) לענין פרקמטיא הירויה ולהשתכר בתשעה באב, שבמקום שנהגו לעשות, מותר, אלא שממעט, שאפי' משנכנס אב ממעטין מלישא וליתן. וראה גם בדברי הרמ"א (בסי' תקנא סעי' ז). ובב"י (שם) כתב שלא נהגו רוב העולם למעט במשא ומתן כלל, ע"ש בטעם הדבר. וראה בב"ח ובט"ז (שם ס"ק א) שכתבו טעם למנהג, שבזמן הזה שיש לנו מס מלך ושרים הכל כדי חיינו. וראה גם במ"ב (שם ס"ק יא). ועל כל פנים ראוי להמנע מריבוי משא ומתן בימים אלו, דהיינו לעסוק בסחורה ובעסקאות כספים וכדומה, וכמשמעות דברי מרן. ומי שאפשר לו שלא לפתוח חנותו, עדיף טפי. וראה בב"י שם בזה. ובכלל כל זה קניית רהיטים וכדו', שלא יקנה בימים אלו כדי למעט במשא ומתן. ואף הזמנת הרהיטים, אף שלא יקבל אותם אלא לאחר תשעה באב, ג"כ היא בכלל משא ומתן. **מ"ב** דבר האבד, כגון מכירות בזול, שעלול להפסיד הרבה אם לא יקנה, מותר. וכמו שפסק הבא"ח (שם) וז"ל: הא דאמרו ממעטין במו"מ מר"ח עד ט"ב היינו של שמחה כגון צרכי חופה, אבל שאר מו"מ של מסחר וכיוצא עושין כדרך ואין חוששין, ואפילו צרכי חופה אם רוצה לקנות דבר שלא יוכל לקנותו אחר ט"ב, או דבר שאין שהות לעשותו אחר ט"ב, מותר. וה"ה דבר שיוכל לקנותו אחר ט"ב אלא שעתה נמצא לו בזול שא"א לקנותו בערך זה אח"כ, מותר לקנות קודם ט"ב. וכ"כ האול"צ (שם) וז"ל: ועל כל פנים, אם הוא דבר האבד, כגון שהמחירים יעלו הרבה וייגרם לו הפסד, או שהוא דבר שלא ישיג אותו לאחר תשעה באב, ודאי שרי, שהרי אף בת"ב מותרת מלאכת דבר האבד, וכמבואר בשו"ע (סי' תקנד סעי' כג). לכן מותר לקנות דירה ולחתום על חוזה, ואף בת"ב, דהוי דבר האבד, שמא יקדמנו אחר. וכן מותר לעבור דירה בימים אלו, שאין איסור של שמחה אלא באופנים שאמרו חז"ל. ואולם קבלן המוכר דירות, לא ימכור מראש חודש אב, כדי למעט במשא ומתן. ורק אם הוי דבר האבד, כגון שצריך לכסף מזומן רשאי למכור, וכמו שנתבאר.

ז. **שו"ע** (ס' תקנא סעי' ב). מ"ב (ס"ק טז) וכה"ח (ס"ק לח).
ח. **כ"ב** הרמ"א (סי' תרנא סעי' ז) וה"ה דאסור לקנותן. וכתב

ט. המנהג לכבס הבגדים וללבוש בגדים מכובסים מראש חודש עד שבוע שחל בו תשעה באב, ובני אשכנז היוצאים ביד הרמ"א נהגו להחמיר י"א.

י. מנהג בני ספרד בארץ ישראל, שאין נמנעים מרחיצת הגוף בחמין ובסבון אלא בשבוע שחל בו י"ב.

יא. נהגו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מר"ח, לפי שבטלו הנסכים והקרבתות בבית המקדש, ואסור לפרוץ גדר י"ג. ואין נמנעים אלא מב' אב ואילך, אבל בר"ח עצמו אוכלים בשר וכן מנהג ירושלים י"ד.

יב. גם בשר עוף בכלל האיסור, וכן תבשיל של בשר. אמנם במקום מיחוש שיש לו חולשה, יש להקל בתבשיל של בשר י"ו.

יג. לנוהגים לטעום בערב שבת מהתבשילים שמבשילים לכבוד שבת, מותר לטעום מהם אף שיש בתבשילים בשר. שאין טעימה כאכילה, כי טעימת התבשיל בערב שבת יסודתה בהררי קודש וזה סוד טועמיה חיים זכו י"ז.

יד. בשר שנשתייר משבת חזון, ורוצה לאכול בשבוע זה, הנה הבשר עצמו אסור. אבל יכול להאכילו לתינוקות והתבשיל בלבד אם אין בו ממשות של בשר או של שומן, אם נתבשל לכבוד שבת מותר לאכלו י"ח.

טו. אע"פ שאין לאכול משירי שבת בשר ועופות, מ"מ בסעודה רביעית אם נוהג תמיד לאכול בשר מותר,

עיונים והארות

והחיד"א בספרו מורה באצבע (סימן ח' אות רלג) ובספר מועד לכל חי (סימן י' אות ז'). וכן כתב בבא"ח (שם). וכ"כ מו"ר מופת הדור בחזו"ע (דיני אכילת בשר ושתית יין הלכה א).

טו. שו"ע (שם סעי' י) וכתב הכה"ח (ס"ק קמב) דגם לפי המנהג שכתב המג"א לאסור תבשיל שיש בו טעם בשר במקום מיחוש אין להחמיר.

טז. מו"ר מופת הדור בחזו"ע (שם הלכה ג). וכתב שם וז"ל כמבואר בשער הכוונות (דף סב ע"ב), שראוי לאדם לטעום התבשילים מערב שבת, אם הם טובים למאכל, או שמא חסרים מלח או תבלין. ושהו כמכין סעודה למלך שטועם התבשילים אם הם טובים או חסרים תבלין כדי שיתקנם, וזה הוראה שמקבל את האורח בסבר פנים יפות. וזה סוד "טועמיה חיים זכו" וכו'. וכ"כ בשבולי הלקט (סי' פב), כי ממה שאומרים בתפלה טועמיה חיים זכו, יש סמך מכאן שצריך לטעום התבשיל מערב שבת. וכן הוא בבית יוסף (סי' רפו). וכן כתב הארחת חיים (בתפלת מוסף אות א דף סה ע"ג), טועמיה חיים זכו, מצוה לטעום בע"ש התבשיל של שבת כדי לתקנו כהוגן, ויהיה נאכל בתאוה.

אולם מצאתי בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב (סימן קסט) שכתב שהואיל ומצוה לטעום התבשיל בערב שבת, מותר לטעום בערב שבת ולפלוט, אבל לבלוע יש להחמיר אפילו בפחות מכשיעור. ע"ש. וכ"כ בשו"ת עין אליעזר (סי' מח), שיטעום ויפלוט, אבל לבלוע לא. ע"ש. מ"מ לדינא נראה שאף לבלוע מותר, כפי מה שפסק מרן (סי' רי), שהטעום אינו צריך ברכה, ואפילו הוא בולעו.

וב"ד האול"צ (פכ"ו סוף הערה ד) וז"ל: ולענין טעימת התבשיל בערב שבת, הנהוג לטעום את התבשיל בכל ערב שבת, רשאי לטעום מתבשילי הבשר גם בערב שבת חזון, ואין בכך חשש, שאין זה אלא משום טועמיה חיים זכו, כמבואר בשער הכוונות דף ס"ב, ע"ש. (וראה גם בכה"ח סימן רנ ס"ק ח).

יז. בן מסקנת הכה"ח (סי' תקנא ס"ק קמג) דהעיקר לאסור.

יא. שו"ע (שם סעי' ג) וז"ל: שבוע שחל בו תשעה באב, אסורים לספר ולכבס, אפילו אינו רוצה ללבושו עתה אלא להניחו לאחר ט' באב, ואפילו אין לו אלא חלוק אחד, אסור; וכן המכובסים מקודם, בין ללבוש בין להציע בהם המטה; ואפי' מטפחות הידים והשלחן, אסור. וכתב הרמ"א, ואנו נוהגין להחמיר בכל זה מתחלת ר"ח עד אחר התענית.

יב. שו"ע (שם סעיף טז) וז"ל: יש נוהגים שלא לרחוץ מר"ח, ויש שאין נמנעין אלא בשבת זו. עכ"ל. וכתב האול"צ (שם פכ"ז תשובה ה) ומנהג בני ספרד בארץ ישראל כדעה שניה, שלא לרחוץ בשבוע שחל בו תשעה באב, אבל לפני שבוע זה רוחצים כרגיל. ועל כן אף שבני אשכנז מחמירים בערב שבת חזון כדעת הרמ"א שם, בני ספרד רוחצים בערב שבת חזון במים חמים וסבון כרגיל. ולפנים היו גם מבני ספרד שנהגו בזה כהרמ"א, אבל כיום המנהג פשוט להקל. ודעת הבא"ח (דברים אות טז) דנוהגים מר"ח כדעת הרמ"א.

וכתב שם הרמ"א דמי שרגיל לרחוץ בכל ער"ש מותר לרחוץ ג"כ בער"ש חזון.

יג. שו"ע (שם סעי' ט) יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת זו; ויש שמוסיפין מראש חודש עד התענית, ויש שמוסיפין מ"ז בתמוז.

ובבא"ח (שם אות טו) כתב דמנהג בגדד שנהגו איסור מליל ב' דר"ח אב. וכ"פ האול"צ (שם פכ"ז תשובה ג) דכן הוא מנהג ספרד.

ודעת מו"ר מופת הדור בחזו"ע (דיני אכילת בשר ושתית יין בביאורים הלכה ב) שהמנהג לשתות יין בימים אלו וז"ל: מיהו לדידן שנתפשט המנהג להתיר שתיית יין בימים אלו, וכמ"ש גאון ירושלים בספר פרי האדמה ח"ד (דף ח ע"ד), ובשער המפקד (מנהגי ירושלים, דף צה ע"א). וכ"כ השדי חמד (מע' בין המצרים סי' א אות ב). לפ"ז אין נפקא מינה בכל זה, דלדידן משרא שרי.

יד. אול"צ (שם) אולם מנהג בני ספרד לאכול בשר בראש חודש, וכמ"ש בספר פרי האדמה (ח"ד דף ח' ע"ד)

ומצוה איכא י"ה.

טז. מי שבירך על חתיכת בשר, ושוב נזכר שבימים אלו אין לאכול בשר, יטעם מעט מן הבשר, כדי שלא תהיה ברכתו לבטלה. שאין בטעימה כזאת לא משום שמחה ולא משום ביטול המנהג י"ט.

יז. מותר לאכול בימים אלה מאכלים מחומרים טבעיים הנראים כמאכלי בשר, כגון בשר ונקניק סינטטיים וכדומה. ואף בסעודה מפסקת אפשר לאכול מאכלים אלה, אלא שאז לא יאכלם אלא בצנעא. וכן מותר לאכול דגים בימים אלה, מלבד בסעודה מפסקת שאין לאכול בה דגים י"ב.

יח. יולדת בתוך שלשים אחר לידתה, מותרת באכילת בשר בימים אלה. וכן יש להתיר לכל חולה שאין בו סכנה כ"א.

יט. בסעודת מצוה שאחר ראש חודש אב, כגון בסעודת ברית מילה, מותר לאכול בשר. וכל הקרובים של בעל הברית ריעו ואוהביו הקרואים לסעודה רשאים לאכול שם בשר. אבל סתם בני אדם שהולכים שם אך ורק למטרה זו של אכילת בשר למלאת תאותם, הרי הם עושים מצוה הבאה בעבירה י"ב.

עיונים והארות

ואולם דגים נהגו לאכול בימים אלו, ורק בסעודה המפסקת אין אוכלים, כמבואר בשו"ע בסימן תקנ"ב סעיף ב', ע"ש.

כא. מו"ר מופת הדור (שם הלכה ח). והאול"צ (פכ"ו הערה ו) כתב וז"ל: ונראה שאדם חלש שצריך לאכול בשר כדי להתחזק, וכל שכן יולדת, מותרים הם באכילת בשר. אלא שאם די להם באכילת בשר עוף, יאכלו בשר עוף, שבמג"א שם ס"ק כ"ח כתב, שמי שאי אפשר לו לאכול מאכלי חלב, מותר לו לאכול בשר עוף, שלא היו מקריבים ממנו קרבן, וגם אין שמחה אלא בבשר בהמה, ע"ש. ואולם אם יש לו חוסר דם, וצריך דוקא בשר בהמה, יאכל בשר בהמה. (וראה עוד בספר מועד לכל חי סימן י' אות כ'). וכן מעוברות ומניקות, אם חלשות וצריכות לכך מותרות. אבל בלאו הכי אסורות. (וראה במ"ב ס"ק ס"א וס"ד).

כב. מו"ר מופת הדור (שם הלכה י). וכה"ח (ס"ק קסג-קסה). **והאול"צ** (פכ"ו תשובה ד) כתב וז"ל: מראש חודש אב עד שבוע שחל בו תשעה באב מותר באכילת בשר כל מי שהיה קרוא לסעודה זו גם אם לא היתה חלה בימים אלו, וכגון הבאים מחמת קורבה או רעות. אבל אין להתיר לבאים כדי לאכול בשר בימים אלו. ובשבוע שחל בו תשעה באב אין לאכול בשר אלא בעלי המצוה והקרובים הפסולים לעדות ועוד עשרה אנשים הבאים מחמת רעות. ובכל אופן לא הותר אלא למי שאוכל במקום הסעודה, ולא למי ששולחים לו לביתו. והמברך על היין בשעת הברית, ישתה הוא בלבד מהכוס, ולא יחלק לשאר המוזמנים. (ועי"ש מה שכתב במקורות).

ועיין באול"צ (שם פכ"ו תשובה ז) דכתב שהיה נראה להתיר מכיון שיש איבוד אוכלין לאכול בשר שנשתייר משבת אם הבשר יזרק כשלא יאכלוהו. אלא שטעם זה לא שייך כל כך כיום, שהרי מלבד מה שאפשר ליתן את הבשר לקטנים, הרי כיום אפשר לשמור את הבשר בהקפאה עד לאחר עשירי באב. אבל התבשיל שאין בו בשר שנשתייר משבת יש להקל לאכול. ודעת מו"ר מופת הדור (שם הלכה ה) דהאוכל אחר השבת משיוורי הבשר שנשאר לו מסעודת שבת, יש לו על מה שיסמוך.

יח. כן כתב בספר חיים ביד (סי' קכה אות סו) וכ"כ בספרו מועד לכל חי (סי' י' אות כ') דבסעודה רביעית יש להקל לאכול משיוורי שבת, והשאר יתנו לתינוקות. אך בזאת לא יקנה יותר מהרגלו כדי שישאר לסעודה ד' עי"ש. (כה"ח שם ס"ק קמד).

יט. מו"ר מופת הדור (שם עמוד קפח הלכה ו). ובשו"ת יביע אומר (ח"י חאו"ח סי' מא).

כ. מו"ר האור לציון (ח"ג פכ"ו תשובה ג). וכתב שם במקורות, כיון שאין זה בכלל הגזירה, ואין אנו גוזרים גזירות מדעתנו. ומכל מקום בסעודה המפסקת, שאז איסור אכילת בשר ושתיית יין הוא מדינא, כדאיתא בתענית (כו:): ובשו"ע (סי' תקנב סעי' א), יש להמנע מאכילת מאכלים אלו בפרהסיא, ויש לדון בזה משום מראית העין, ורק בצנעא יאכל, משום שבאיסור דרבנן לא אמרינן כל שאסור משום מראית העין אסור אפילו בחדרי חדרים, אלא בצנעא שרי, וכמו שהביא במ"ב (סי' שא"ס"ק קסה), ע"ש.

מאמרי הזוה"ק

זהר - בין המצרים

ח"ג דף ר"כ ע"ב

אמר רבי אבא, אדברנא מלה חדא, דשמענא מבוצינא קדישא, דשמע משמיה דרבי אליעזר נזכרתי דבר אחד ששמעתי מהנר הקדוש רשב"י ששמע משמו של רבי אליעזר הגדול. יומא חד, אתא לקמיה חד חכים גוי יום אחד בא לפניו אחד חכם גוי, אמר ליה סנא סנא אמר לו ושאל ממנו, זקן זקן שקנה חכמה, תלת בעיין (דף רכ"א ע"א) בעינא למתבע מנד של שאלות אני רוצה לשאול ממך. חד, דאתון אמרין דיתבני לכו בי מקדשא אחרא אחד שאתם אומרים שלעתיד במהרה יבנה לכם בית המקדש אחר שלישי, והא לא הוו למבני אלא תרי זמנין והרי לא הובטח לכם לבנות בית מקדש אלא שתי פעמים, בית ראשון ובית שני, בית שלישי (ובית רביעי) לא תשפח באורייתא אבל שלישי לא תמצא בתורה, והא מה דהוה ליה למבני, פבר אתבנון והרי מה שהיה לו לבנות לכם כבר נבנה לכם, ולעולם לא נזכר בכתוב ענין ביהמ"ק השלישי שהוא אחד יותר, דהא תרי פתי ישראל קרא לון קרא שהרי שני בתי ישראל קרא אותם הכתוב. וכתוב כר, (חגי ב) גדול יהיה פבוד הבית הזה [א] האחרון מן הראשון משמע האחרון הוא השני ואחרי האחרון אין עוד.

ותו ועוד שאלה יש לי, דאתון אמרין, דאתון קרבין למלכא עלאה, יתיר מכל שאר עמין שאתם אומרים שאתם קרובים למלך העליון יותר מכל שאר העמים, מאן דמתקריב למלכא מי שהוא מקורב למלך, איתו תרי תדיר (יתיר), בלא צערא, בלא דחילו, ובלא דחיקו א' הוא שמח תמיד מאוד. ב' הוא נמצא תמיד בלא צער. ג' ג"כ בלי פחד. ד' ג"כ בלי דחוק. והא אתון בצערא

עיונים והארות

ידך אל חקיך והנה שבה כבשרו, ויאמר לו והיה אם לא יאמינו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון, ואח"כ כתוב והיה אם לא יאמינו לשתי האותות האלה ולקחת מים מן היאור ונהפכו לדם, ובכל זאת היתה מכת דם אחרי שני האותות האלו אפי' שכתוב אחרון, וז"ש והיה הדם לאות על הבתים שהם שני בתי מקדשות שאפי' שכתוב גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון בכל זאת אין הוא אחרון אלא יש אחרון אחרון חביב שהוא הבית השלישי, רואים אנחנו שאח"כ אמר לו הקב"ה קח מים מן היאור ויהפך לדם.

א. אמנם רבותינו פירשו שאע"פ שכתוב אחרון, יש אחריו עוד אחרון חביב, כמ"ש אצל יעקב אבינו כאשר נפגש עם עשו, כתוב וישם את לאה וילדיה אחרונים, ואח"כ כתוב ואת רחל ואת יוסף אחרונים, הרי לפנינו שאפי' שכתוב אחרון יש אחריו עוד אחרון, והוא אחרון אחרון חביב. והגר"א זלה"ה תירץ זה על פי הפסוק "והיה הדם לכם לאות על הבתים" כאשר הקב"ה נגלה למשה ואמר לו לך וגאל את עם ישראל, אמר להקב"ה והן לא יאמינו לי, אמר לו מה זה בידך ויאמר מטה, השליכהו ארצה יהי לנחש, ואח"כ אמר לו הקב"ה הבא ידך בחיקך ויבא ידו בחיקך והנה מצורעת כשלג ויאמר השב

וּבְדַחְקָא וּבִיגוּנָא תְדִיר, יְתִיר מִכָּל בְּנֵי עֲלָמָא והרי אתם לא כן אלא תמיד אתם נמצאים בצער ובדוחק וביגון תמיד יותר מכל בני העולם. וְאַנְּן לָא אֶתְקַרִּיב לָן צַעְרָא וְדַחְקָא וּיְגוּנָא כְּלָל וּאֲנַחְנוּ לֹא מִתְקַרְב אֲלֵינוּ צַעַר וְדוּחַק וּיְגוּן כֻּלָּל. אַנְּן קְרִיבִין לְמַלְכָּא עֲלָתָהּ, וְאַתּוּן רְחִיקִין מִנִּיהּ וְא"כ נראה שאנחנו קרובים למלך העליון ואתם רחוקים ממנו, וְעַל דָּא אֵית לָכוּ צַעְרָא וְדַחְקָא אֲכֻלָּא וּיְגוּנָא, מַה דְּלָא אֵית לָן ועל זה יש לכם צער ודוחק אבל ויגון, מה שאין לנו.

וְתוּ וְעוֹד יֵשׁ לִי שְׂאֵלָה שְׁלִישִׁית, דְּאַתּוּן לָא אֲכֻלִּי נְבִלָה וְטִרְפָּה, בְּגִין דְּתַהוּוּן בְּרִיאִין, וְגוֹפָא דְלָכוּן לְהוּי בְּבְרִיאוּתָא שאתם לא אוכלים נבלות וטרפות בשביל שתהיו בריאים והגוף שלכם יהיה בבריאות. אַנְּן אֲכֻלִּינָן כָּל מַה דְּבַעֲיָנוּ, וְאַנְּן תְּקִיפִין בְּחִילָא בְּבְרִיאוּתָא, וְכָל שְׁיִיפִין דִּילָן בְּקִיּוּמֵיהוּ לֹא כֵן אֲנַחְנוּ, אוכלים כל מה שאנחנו רוצים נבילות וטרפות שקצים ורמשים וכו', וּאֲנַחְנוּ חוֹזְקִים בְּכַח וּבְבְרִיאוּת, וְהַאֲבָרִים שִׁלְנוּ בְּקִיּוּמָם וּבְשִׁלְמוּתָם. וְאַתּוּן דְּלָא אֲכֻלִּין, חֲלָשִׁין כְּלָכוּ בְּמַרְעֵין בִּישׁוּן, וּבְתַבִּירוּ, יְתִיר מִכָּל שְׂאֵר עַמִּין ואתם חלשים כולכם בחלאים רעים, ושבורים יותר מכל שאר העמים. עַמָּא דְסָנִי לָכוּן אֶלְהָכוּן בְּכֻלָּא מִכַּאן מוֹכַח שֶׁאַתֶּם עִם שְׁשׂוּנָא אֲתַכֶּם הָאֱלֹהִים שִׁלְכֶם בְּכָל וָאֵין צַד שֶׁל אֲהַבָּה כֻּלָּל. סָבָא סָבָא, לָא תִימָא לִי מְדִי, דְלָא אֲשַׁמְעִינָהּ, וְלָא אֶקְבֵּל מִנָּהּ זָקֵן וְזָקֵן אֵל תֹּאמַר לִי שׁוּם תְּשׁוּבָה עַל כָּל הַשְּׂאֵלוֹת הַלָּלוּ כִּי לֹא אֲשַׁמַּע מִמֶּךָ וָאֵין עַל זֶה תְּשׁוּבָה. וְקִיף עֵינָיו רַבִּי אֶלְעִזָּר, וְאַשְׁנַח בֵּיהּ, וְאַתְעַבִּיד תְּלָא דְנִרְמִי הרים עיניו רבי אליעזר הגדול והסתכל בו והתבונן אם יצא ממנו איזו תועלת לעם ישראל, וכיון שראה שאין בו כבר צורך, נעשה גל של עצמות.

כִּיּוֹן דְנַח רוּגְוִיהּ כִּיּוֹן שִׁנַּח כַּעֲסוּ שֶׁל ר' אליעזר, אֶתְדַר רִישֵׁיהּ וּבְכַה וְאָמַר החזיר ראשו ובכה ואמר, כְּתוּב, (תהלים ח) יְהוָה אֶדְוִנְנוּ מָה אֲדִיר שְׁמֶךָ בְּכָל הָאָרֶץ. כְּמַה תְּקִיף חִילָא דְשְׁמָא קְדִישָׁא, תְּקִיפָא בְּכָל אֲרַעָא כמה חזק ואדיר הכח של השם הקדוש חזק ואדיר בכל הארץ, וּבְכַה חֲבִיבִין מְלִי דְאֹרְרִיתָא וכמה אהובים דברי התורה, דְלִית לָךְ מְלָה זְעִירָא דְלָא תִשְׁבַּח לָהּ בְּאֹרְרִיתָא שאין לך דבר קטן ושאלה הקטנה ביותר וכן מעשה שנעשה בעולם שלא תמצא לו שורש ורמז בתורה, וְלִית מְלָה זְעִירָא דְאֶתִיָּא בְּאֹרְרִיתָא, דְלָא נִפְקַת מִפּוּמִיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֵין לָךְ דְּבַר קֶטַן שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹרָה שֶׁלֹּא יֵצֵא מִפִּיו שֶׁל הַקַּב"ה. מְלִין אֲלִין דְשָׂאֵל הַהוּא רְשָׁע, אַנְּא שְׂאֲלָנָא יוֹמָא חַד לְאַלְיָתוּ דְבָרִים אֵלָה שְׂשָׂאֵל אוֹתוּ גוּי, אֲנִי שְׂאֲלֵתִי יוֹם אֶחָד אֶת כּוֹלָם מֵאַלְיָהוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב, וְאָמַר דְהָא בְּמַתִּיבְתָא דְרְקִיעָא, אֶתְסַדְרוּ קַמִּיהּ דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהָכִי הוּא וְאָמַר לִי שְׁהִי בִישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה בְּרַקִּיעַ נִסְדְרוּ אֵלָה הַדְּבָרִים וְנִשְׂאֲלוּ לִפְנֵי הַקַּב"ה וְכָךְ הִיא הַתְּשׁוּבָה עֲלֵיהֶם.

דְּבַר נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם שְׂכַאשֶׁר יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בָּעֵא קוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא לְמַעְבַּד לֹזַן בְּאַרְעָא, בְּמִלְאָכֵין קְדִישֵׁין לְעִילָא רַצַּה הַקב"ה לַעֲשׂוֹת אוֹתָם בֶּאֱרֶץ כְּמִלְאכֵים קְדוּשִׁים לַמַּעֲלָה, וּבָעֵא לְמַכְנֵי לֹזַן בֵּיתָא קְדִישָׁא וְרַצַּה לִבְנוֹת לָהֶם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּלְנַחֲתָא לִיה מְגוֹ שְׁמֵי רְקִיעִין, וּלְנַטְעָא לֹזַן לְיִשְׂרָאֵל, נְצִיבָא קְדִישָׁא, בְּגוּוּנָא דְדִיוקְנָא דְלְעִילָא וּלְהוֹרִיד אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וּלְנַטוּעַ אֶת יִשְׂרָאֵל נְטַע קוּדֶשׁ כְּדוּגְמַת הַדִּיוקָן שֶׁל מַעֲלָה. תְּרָא הוּא דְכַתִּיב זֶהוּ שְׁכֵתוּב, (שְׁמוֹת טו) תִּבְיָאמוּ וְתַטְעֶמוּ בְּהַר נַחֲלָתְךָ. בְּאֵן אֲתָר בְּאִיזָה מְקוּם בְּמַכּוּן לְשַׁבְתָּךְ פְּעֻלַּת יְהוָה. בְּהַהוּא דְפְעֻלַּת אַנְתָּ יְהוָה, וְלֹא אֲחֵרָא בְּאוֹתוֹ מְקוּם שְׁפַעֲלַת אֵתָה ה' וְלֹא אֲחֵר. מְכּוּן לְשַׁבְתָּךְ פְּעֻלַּת יְהוָה, דָּא זֶה בֵּית רֵאשׁוֹן. מְקַדְּשׁ יְהוָה בּוֹנְנֵי יְרִידָה, דָּא זֶה בֵּית שְׁנֵי. וְתַרְוֵייהוּ, אוּמְנוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא אֲנוּן וּשְׁנֵינָם אוּמְנוּת יְדִידוֹ שֶׁל הַקב"ה הֵם בְּעוֹלְמוֹת הָעֲלִיוֹנִים.

וּמְדִאֲרֵגִיזוּ קַמִּיה בְּמִדְבָּרָא, מִיתוּ וּכְשֶׁהֲרִגִיזוּ לִפְנֵי בְּמִדְבַר בַּחֲטָא הַעֲגַל וּבְמִרְגָלִים, מִתוּ, וְאֲכַנְסֵם לֹזַן קוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא לְבְנֵייהוּ בְּאַרְעָא וְהַכְנִיס הַקב"ה אֶת בְּנֵיהֶם לְאֶרֶץ. (אוֹלִיפוֹ עוֹבְדֵיהוֹן) וּבֵיתָא אֲתַבְּנֵי עַל יְדָא דְבַר נֶשׁ, וּבְגִין כַּךְ לֹא אֲתַקְיִים וְהַבֵּית נִבְנָה עַל יְדֵי אָדָם וּמִשׁוּם כִּךְ לֹא הַתְקִיִם. וְשְׁלַמָּה תָּוָה יַדַּע, דְּבְגִין דְּהָאֵי עוֹבְדָא דְבַר נֶשׁ לֹא יִתְקִיִם וּשְׁלַמָּה הַמֶּלֶךְ הִיָּה יוֹדַע שֶׁמִּשׁוּם זֶה הַבְּנִין נִבְנָה בִּידֵי אָדָם לֹא יַעֲמוּד, וְעַל דָּא אָמַר וְעַל זֶה אָמַר, (תְּהִלִּים קכז) אִם יְהוָה לֹא יִבְנֶה בַּיִת שְׁוֹא עֲמֻלוֹ בּוֹנֵיו בּוֹ, דְּהָא לִית בֵּיה קִיּוּמָא שְׁהֵרִי אֵין בּוֹ קִיּוּם. בְּיוֹמֵי דְעוֹרָא, גָּרַם חֲטָאָה, וְאַצְטְרַכּוּן אֲנוּן לְמַכְנֵי, וְלֹא תָּוָה בֵּיה קִיּוּמָא בִּימֵי עוֹרָא בְּבִנְיַן בֵּית שְׁנֵי גַרַם הַחֲטָא שֶׁנִּשְׂאוּ נָשִׁים נְכִרִיּוֹת וְהוֹצִרְכוּ הֵם לְבְנוֹתוֹ וּלְכֵן לֹא הִיָּה בּוֹ קִיּוּם. וְעַד כְּעַן, בְּנֵינָא קְדַמָּא דְקוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא, לֹא תָּוָה בְּעֻלְמָא וְעַד עַכְשָׁו הַבְּנִין הַרְאִשׁוֹן שֶׁל הַקב"ה לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם, וְלִזְמַנָּא דְאֵתִי בְּתִיב וְלַעֲתִיד לְבֹא כְּתוּב, (תְּהִלִּים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם יְהוָה, אִיהוּ וְלֹא אֲחֵרָא הוּא וְלֹא אֲחֵר. וּבְנֵינָא דָּא אֲנֵן מְחַפְּאֵן, וְלֹא בְּנֵינָא דְבַר נֶשׁ, דְלִית בֵּיה קִיּוּמָא כָּלֵל וּלְבִנְיַן הַזֶּה אֲנַחְנוּ מַחֲכִים וְלֹא לְבִנְיַן שֶׁנִּבְנָה בִּידֵי אָדָם שְׁאִין בּוֹ קִיּוּם.

בֵּית רֵאשׁוֹן, וּבֵית שְׁנֵי, יְחִית לֹזַן קוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא בְּחֵדָא מְלַעֲלָא בֵּית רֵאשׁוֹן וּשְׁנֵי יוֹרִיד אוֹתָם הַקב"ה יַחַד מִלְמַעֲלָה. בֵּית רֵאשׁוֹן בְּאֲתַפְסוּא בֵּית רֵאשׁוֹן בְּכִיסוּי כְּנַגַּד הַבֵּינָה הַמְּכּוּסָה, וּבֵית שְׁנֵי בְּאֲתַגְלִיא וּבֵית שְׁנֵי בְּגִלּוּי כְּנַגַּד הַמְּלֻכּוֹת. תְּהוּא בֵּית לְהוּי בְּאֲתַגְלִיא, דְּאֲתַקְרִי בֵּית שְׁנֵי אוֹתוֹ בֵּית שִׂיחָה בְּגִלּוּי שְׁנַקְרָא בֵּית שְׁנֵי, דִּיתְתּוּי לְכָל עֻלְמָא אוּמְנוּתָא דְקוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא שְׁתַּרְתָּא לְכָל הָעוֹלָם אוּמְנוּתוֹ שֶׁל הַקב"ה. תְּדוּה שְׁלִים, וְרַעוּתָא דְלַבָּא בְּכָל קִיּוּמָא וְאֵז תְּהִיָּה הַשְּׂמֵחָה שְׁלִימָה וּבְרַצּוֹן הַלֵּב קִיּוּמוֹ.

תְּהוּא בֵּית רֵאשׁוֹן בְּאַתְבְּסִיָּא אותו בית ראשון שהוא בכיסוי, **אַסְתִּלַּק לְעֵילָא, עַל גַּבְוֵי דְתְּהוּא דְאַתְגְּלִיָּא** עלה במעלתו למעלה על גבי אותו הבית השני שהוא בגלוי. **וְכָל עֲלָמָא יַחְמוּן, עֲנְנֵי יְקָר דְסַחְרָן עַל גַּבְוֵי דְתְּהוּא דְאַתְגְּלִיָּא** וכל העולם יראו את ענני הכבוד שמסובבים על אותו הבית שבגלוי, **וּבְגוֹ דְאַנּוּן עֲנַנְיוֹ, הוּי בֵּית רֵאשׁוֹן, בְּעוֹבְדָא טְמִירָא** ובתוך אותם העננים יהיה בית ראשון במעשה נסתר, **דְסַלִּיק עַד רוּם יְקָר שְׁמִיָּא, שְׁעוּלָה עַד רוּם כְּבוֹד הַשְּׁמַיִם** וּבְנִינָא דָא אֲנָן מְחַבְּאֵן ולבנין הזה אנחנו מחכים, וא"כ כל הפסוק של גדול יהיה הבית הראשון מן האחרון חוזר על ביהמ"ק השלישי שהוא יהיה ב' קומות.

וְעַד כְּעוֹן, לָא הָוָה בְּעֲלָמָא ועד עכשו לא היה בעולם כדבר הזה שירד ביהמ"ק מלמעלה, **דְאַפִּילוּ קַרְתָּא דִירוּשָׁלַם לָא לִיְהוּי אוּמְנוּתָא דְכַר נָשׁ** ואפילו העיר ירושלים לא תבנה ע"י אומנות ידיו של אדם, **דְהָא כְּתִיב שֶהָרִי כְּתוּב, (זכריה ב) וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהּ נֶאֱמָם יְהוָה חוֹמַת אִשׁ סָבִיב וְגו'.** אי לקרְתָּא כְּתִיב הָכִי, כָּל שְׁכֵן בֵּיתָא, דְאַיְהוּ דִינִירָא דִי לִיָּהּ אם על העיר כתוב כך שתרד מן השמים, על הבית שהוא הדירה של השכינה לא כ"ש. **וְעוֹבְדָא דָא, הוּי אֶתְחוּי לְמַהוּי בְּרִישָׁא** ומעשה זה של בנין בית המקדש היה ראוי להיות בתחילה, **כְּד נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם** כאשר יצאו עם ישראל ממצרים, **וְאַסְתִּלַּק עַד לְסוּף יוּמִין, כְּפּוֹרְקָנָא (דף רכ"א ע"ב) בְּתַרְתָּא** ונדחה עד לסוף הימים בגאולה העתידה.

שְׂאֵלְתָא אַחְרָא ועל השאלה השניה מי הוא הקרוב למלך, **דְיַדְאֵי אֲנָן קַרְבִּין לְמַלְכָּא עֲלָתָא, יְתִיר מְכָל שְׂאֵר עַמִּין** בודאי שאנחנו קרובים למלך העליון יותר מכל שאר העמים. **וְיַדְאֵי הָכִי הוּא, דִיִּשְׂרָאֵל עֲבַד לֹזֵן קוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא לְבָא דְכָל עֲלָמָא** ובודאי שכך הוא שהרי ישראל עשה אותם הקב"ה כמו הלב של כל העולם. **וְהָכִי אֲנּוּן יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׂאֵר עַמִּין, כְּלָבָא בֵּין שְׂיִיפִין** וכך הם עם ישראל בין שאר העמים כמו הלב לעומת כל האיברים, **כְּמָה דְשְׂיִיפִין לָא יְכֻלִי לְמִיקָם בְּעֲלָמָא אֲפִילוּ רְנַעָא חֲדָא בְּלָא לְבָא** כמו שהאיברים לא יכולים להתקיים ולחיות בעולם רגע אחד ללא הלב, **הָכִי עַמִּין כְּלָהוּ, לָא יְכֻלִין לְמִיקָם בְּעֲלָמָא, בְּלָא יִשְׂרָאֵל** כך העמים כולם לא יכולים לעמוד ולהתקיים בעולם ללא ישראל, כי ישראל הם גוף האילן העליון ושבעים אומות יונקים מן ענפי האילן ומשם ניזונים כל אומות העולם. **וְאוּף הָכִי יְרוּשָׁלַם כְּגוֹ שְׂאֵר אַרְעָאן, כְּלָבָא כְּגוֹ שְׂיִיפִין** ואף ג"כ העיר ירושלים בתוך הארצות כמו הלב בתוך האיברים. **וְעַל דָּא אִיְהִי בְּאַמְצְעִיתָא דְכוּלֵי עֲלָמָא. כְּלָבָא גוֹ שְׂיִיפִין** ועל זה היא באמצעו של כל העולם כמו הלב שהוא באמצע כל האיברים.

וְיִשְׂרָאֵל מִתְנַהֵּגֵן גּוֹ שְׂאֵר עַמּוּיִן, בְּגוֹנוֹנָא דְלָבָא גּוֹ שְׂיִיפִין ועם ישראל מתנהגים בתוך שאר העמים כדוגמת הלב בתוך האיברים. **לָבָא אִיהוּ רַבִּיךָ וְחֻלְשֵׁי, וְאִיהוּ קִיּוּמָא דְכָל שְׂיִיפִין** שהרי הלב הוא רך וחלש, והוא הקיום והחיות של כל האיברים, **לָא יָדַע מִצְעָרָא וְעָקָא וִיגוֹנָא בְּלָל, אֲלָא לָבָא, דְּבִיּה קִיּוּמָא, דְּבִיּה סוּבְלָתְנֵנוּ** וכל אבר ואבר לא יודע מצער ודוחק ויגון, אלא רק הלב שבו הקיום והחיות ובו התבונה, משא"כ **שְׂאֵר שְׂיִיפִין לָא אֲתַקְרִיב בְּהוּ בְּלָל** ושאר האיברים לא מתקרבים בהם מכל האמור לעיל, **דְּהָא לִית בְּהוּ קִיּוּמָא, וְלָא יָדַעִין מְדִי** שהרי אין בהם קיום וחיות ולא יודעים דבר. **כָּל שְׂאֵר שְׂיִיפִין לָא קְרִיבִין לְמִלְבָּא** כי כל שאר האיברים לא קרובים למלך, **דְּאִיהוּ חֲכָמָתָא וְסוּבְלָתְנֵנוּ, דְּשָׂרְיָא בְּמוֹחָא** שהוא החכמה והתבונה השורים במוח, **אֲלָא לָבָא** אלא רק הלב. **וְשְׂאֵר שְׂיִיפִין, רְחִיקִין מְנִיָּה, וְלָא יָדַעִין מְנִיָּה בְּלָל** ושאר האיברים רחוקים ממנו, ולא יודעים ממנו כלל. **בְּךָ יִשְׂרָאֵל, לְמִלְבָּא קְרִיבִין, וְשְׂאֵר עַמּוּיִן רְחִיקִין מְנִיָּה** כך ישראל למלך הקדוש הם קרובים ושאר העמים רחוקים ממנו.

שְׂאֵלְתָא אַחְרָא ועל השאלה האחרונה בענין המאכלות, **דְּיִשְׂרָאֵל לָא אֲכָלִי נְבִלוֹת וְטְרָפוֹת** שישאל לא אוכלים נבלות וטרפות, **וְטְנוּפָא וְלִכְלוּכָא דְשִׁקְצִים וְרַמְשִׁים כְּשְׂאֵר עַמּוּיִן** ודברים מטונפים ומלוכלכים של שקצים כשאר העמים, **הָכִי הוּא, דְּהָא לָבָא דְאִיהוּ רַבִּיךָ וְחֻלְשֵׁי** כך הוא שהרי הלב הוא עדין ורך וחלש, **וְמִלְבָּא וְקִיּוּמָא דְכָל שְׂאֵר שְׂיִיפִין** והוא המלך והמקיים ונותן חיות לכל שאר האיברים, **לָא נְטִיל לְמוֹזְנִיָּה, אֲלָא בְּרִירוֹ וְצַחוּתָא דְכָל דְמָא** ולא נוטל למזון עצמו אלא מהמבורר והצח והנקי של כל הדם, **וְמוֹזְנִיָּה נְקִי וְבְרִירָא, וְאִיהוּ רַבִּיךָ וְחֻלְשֵׁי מְבַלָּא** ומזונו נקי ומזוכך והוא רך וחלש מכל שאר האיברים [ב], **וְשְׂאֵר פְּסוּלַת אֲנַח לְכָל שְׂיִיפִין** והפסולת של המאכלים הוא מניח לכל שאר האיברים, **וְכָל שְׂאֵר שְׂיִיפִין לָא מְשַׁנְחִין בְּהָאֵי** וכל שאר האיברים לא משגיחים בזה, **אֲלָא כָּל פְּסוּלַת וּבִישׁ דְּכָלָא, נְטִלִין** אלא כל הפסולת והרע של כל המזון הם נוטלים, **וְאֲנִין בְּתַקִּיפּוֹ כְּמָה דְאֲתַחֲוִי לֹזֵן** והמה בחוזק כמו שראוי להם.

וְעַל דָּא ועל זה **כְּכָל שְׂאֵר שְׂיִיפִין אִית אֲבַעְבוּעִין, שְׂאֵת אוֹ סַפְחַת, סְגִירוֹ דְצַרְעַת** בכל שאר האיברים יש מחלות כמו אבעבועות שאת או ספחת או נגעי הצרעת. **לְלָבָא, לָאוּ מְבַל תַּנִּי בְלוּם** משא"כ בלב אין מכל אלה כלום, **אֲלָא אִיהוּ נְקִי בְרִירָא מְבַלָּא, לִית בִּיּה מוּמָא בְּלָל** אלא הוא נקי ומזוכך ומכלום ואין בו מום כלל. **בְּךָ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נְטִיל לִיּה לְיִשְׂרָאֵל דְאִיהוּ**

עיונים והארות

ב. ועל זה נאמר "יוסיף דעת יוסיף מכאוב" שככל שיש יותר דעת שיהיה פחות עדין, יהיה יותר חזק. הוא עדין יותר, ולכן יוסיף אצלו המכאוב והחלישות, וכמה

נְקִי וּבְרִירוֹ דְלִית בֵּיה מוֹמָא כך הקב"ה לקח את ישראל שהם נקיים ומזוככים ואין בהם מום כמו הלב לגבי שאר האיברים **עַל דָּא בְּתִיב** על זה כתוב, (שיר השירים ד) **כְּלָךְ יִפָּה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּהּ. אָתָּא רַבִּי יוֹסֵי, נָשִׁיק יָדָיו** בא רבי יוסי ונשק את ידיו של ר' אבא, **אָמַר, אֵילוּ לָא אָתִינָא לְעֵלְמָא, אָלָא לְמִשְׁמַע דָּא, דִּיִּי** אמר אילו לא באתי לעולם אלא לשמוע דבר זה היה מספיק לי.

שבת מברכין חודש אב

חודש אב הוא החודש החמישי, ומבין שנים עשר צירופי הוי"ה של השנה, צירופו של חודש אב הוא הוי"ה, היוצא מהפסוק "הסכת ושמע ישראל היום". לא בכדי סדרו מן השמים שצירוף חודש אב סימנו הוי"ה, כי כל צירוף של אותו חודש, כאשר האדם מכוין בו וחושב עליו, משפיע שפע גדול לאותו חודש. וידוע כי שום צירוף מי"ב צירופי הוי"ה אי אפשר להזכיר בפה אלא אך ורק את הצירוף של חודש אב שהוא הוי"ה ב"ה, כדי שהאדם יזכור אותו ויחשוב אותו כל החודש שע"ז יושפע שפע של רחמים ויתמתקו הדינים.

ומקומו של חודש אב באברים הוא בעין שמאל-עיני עיני יורדה מים, ובמזלות מזלו אריה גי' גבורה.

בחודש הזה בתשעה באב ארעו את אבותינו חמשה דברים קשים, א. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ. ב. חרב בית מקדש ראשון. ג. חרב בית מקדש שני. ד. נלכדה ביתר. ה. נחרשה ירושלים לאחר החרבן.

חודש אב הוא בספירת ה"הוד", ואירע בו החרבן ע"י שנהפכו אותיות הוד למפרע-דו"ה, ונתקיים הפסוק "כל היום דוה", וזה אמרו "והודי" נהפך עלי.

עתה חודש אב הוא מלשון אבלות, וכן, אב - ר"ת ארור ברוך, חציו ארור וחציו ברוך, וכן א"ב - ר"ת אדום בבל שבגליות אלו נחרב בית מקדשנו ותפארתנו, אמנם לעתיד יתעלה ויהיה אב לכל החדשים, והדוה יתהפך שוב להוד והדר, וכידוע שהקב"ה ישפיע למשיח מן הוד דא"א.

וז"ש הפסוק "חטא חטאה ירושלים על כן לנדה היתה", כלומר- "חטא" בשוגג, שאין לו עיקר, לכן לנדה היתה. מדוע דוקא נדה ולא שאר עריות, והביאור- כי לנדה יש לה תקנה והוא הטהרה במקוה, ועוד שמותרת ביחוד, וא"כ יש תקוה לאחריתך, ולכן דקדק ואמר כי רק לנדה היתה, כי עדיין יש להם תיקון.

וכידוע כי ימים אלה הם ימים קשים מאד, ועליהם נאמר הפסוק "הבאתנו במצודה שמת מועקה במתנינו", ומסביר הרי"ח בעל בא"ח ע"ה הבאתנו במצודה אותיות צום ד' וה', כלומר בעוונותינו הרבים הבאת עלינו צום הרביעי והחמישי, ועי"ז שמת מועקה, שידוע שיש קליפה של עשו הנקראת צפ"ו, גי' קע"ו והיא נלחמת בעם ישראל, וכנגדה יש קע"ו פסוקים במזמור קי"ט, וכן יש קע"ו דפים בגמרא מסכת בבא בתרא. וכן יש קע"ו פסוקים בפרשת נשא, כדי להכניע את הקליפה שלא תשלוט בבני אדם.

וזה מועקה בתחילה - מ', בסוף - ה', מ"ה גי' אדם. ואותיות קע"ו באמצע גי' צפ"ו, שקליפה זו שולטת עתה באד"ם. וצריך לבטלה וזה נעשה ע"י עסק התורה, וגם על ידי שנכוין בהוי"ה השולטת בחודש זה נכניע קליפה זו.

עוד נאמר על זה אבן מאסו הבונים וכו', אבן - ר"ת נכנס א"ב, מאסו הבונים הם הת"ח, אל תקרי בניך אלא בוניך, כיון שמרוב הצער מזאת הקלי', אינם יכולים לעסוק בתורה כדבעי, אמנם בעזרת ה' יתקיים בחודש זה-היתה לראש פנה שחודש אב יהיה אב לכל החדשים. ויתקיים בנו "בא יבא ברנה", "בא" - אותיות "אב".

ולכן צריך מאד מאד להשתתף בצער השכינה ולבכות כל לילה בחצות, ולומר כל התיקון כמו שסידר מו"ר האריז"ל וע"י הבכות בונים את בהמ"ק העליון.

עיצומם של ימי בין המצרים

נמצאים אנחנו בעיצומם של ימי בין המצרים ימים קשים בהם שולטים החיצונים, ולכן צריכים אנו בהם זהירות גדולה, ולהשתדל יותר לילך בדרכי הי"ת לקום באשמורת לבכות על חרבן בית מקדשנו ותפארתנו ולאמר תיקון חצות בכניות ותפלת הרש"ש ולאמר סדר פטום הקטורת ועוד, ולעסוק בתורה עד זמן התפילה, ועל ידי זה ניתן עז וסיוע לשכינת עוזינו ולאקמא שכינתא מעפרא ולבטל מעלינו ומעל כל ישראל כל גזירות קשות ורעות, וראה פלא שבפרשיות אלו דשלושת השבועות מטות מסעי דברים, אין עליהם פירוש בזהר הקדוש, להראות לנו כמה קשים ימים אלו וכמה הסתר פנים יש בימים אלה, שלא זכינו לפירוש הזהר הקדוש, שהוא הכח הגדול לצאת מהגלות, וכפי שאמר רשב"י בדא יפקון מן גלותא.

מאמרי הפרשה

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה', אִישׁ פִּי יִדַר נָדָר לָהּ אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבַע לְאָסֵר אֲסָר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" (ל, ב-ג)

הלכות נדרים הן מן החמורות ביותר

אך תחילה נפתח בפרשיותינו מטות-מסעי. פרשת מטות בתחילתה מדברת על דיני נדרים ושבועות. הלכות נדרים הן מן החמורות ביותר ודוקא בהן ישנה פרצה נוראה. אנשים עולים לתורה ונודרים כך וכך לצדקה, מבטיחים צדקה להחזקת לומדי תורה, וכן כשנמצאים בצרה ר"ל נודרים נדרים כדי שהקב"ה יושיע אותם, אמנם בבוא הישועה שוכחים ומתעלמים מנדריהם, ואינם משערים בנפשם כמה חמור ונורא הוא ענין הנדרים. וכבר אמר שלמה המלך ע"ה "אל תתן את פיך לְחָטָא את בשרך: למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך" (קהלת ה ה). ואמרו ע"ז בגמ' שבת (ל"ב ע"ב) בעוון נדרים בניו של אדם מתים כשהם קטנים ר"ל, וכן האשה נענשת, ה' יצילנו.

מעשה בענין נדרים על נער ונערה, שהחליטו להנשא וכתרו ברית ביניהם ואמרה הבחורה שהחולדה והבאר הם יהיו עדים לכך

הגמ' בתענית (ח) מביאה מעשה על חומר עוון הנדרים. נערה אחת הלכה בדרך לביתה, והנה טעתה בדרכה והגיעה למקום שאין בו כל ישוב. היתה זו שעת צהרים, והשמש להטה במלוא עוזה, צמאה הנערה, אך לא היו לה מים להרוות את צמאונה. לפתע ראתה באר, וחבל של דלי תלוי עליה, נאחזה בחבל ושלשלה עצמה אל תוך הבאר, שתתה ממי הבאר והרוותה את צמאונה, אך כשבקשה לצאת מן הבאר, לא הצליחה. החלה בוכה, צועקת וקוראת לעזרה. עבר במקום בחור אחד ושמע את הצעקות הבוקעות מתוך הבאר, הציץ פנימה, וראה את הכלואה בתוכה. "מי את" שאל, סיפרה לו את כל אשר ארע לה, ואז שאל הבחור - אם אחלץ אותך מתוך הבאר, התסכימי להנשא לי, כן, השיבה. העלה אותה הבחור מתוך הבאר, והשנים החליטו להנשא וכתרו ברית ביניהם. שאלה הבחורה ומי יהא העד להחלטה זו, בדיוק באותו הרגע עברה במקום חולדה, אמרה הבחורה, החולדה והבאר הם יהיו עדים לכך, והשניים פנו איש לדרכו. אותה נערה אכן עמדה בהבטחתה, היא סירבה להנשא לאיש, זולת אותו בחור שחלצה מן הבור. וכשעבר זמן, והלה לא הגיע לעיר מגוריה, שמה עצמה כמשוגעת, לבל יאלצו אותה להנשא לאדם אחר. אך אותו בחור הפר את הבטחתו, הוא בא לעירו, נשא אשה אחרת ונולדו להם שני בנים. אך לא חלף זמן רב ושני הבנים מתו, אחד מהם נחנק על ידי חולדה ומת, ואילו השני נפל לבור ומת. שאלה אותו מדוע מתו שני בניו במיתה משונה, הבין הבעל, וסיפר לה את סיפור המעשה באותה הבחורה שנפלה לבאר, ואת ההבטחה שנתן לה. כשמעו האשה את סיפורו - אמרה לו לך אל אותה נערה, שכן היא חלקך שנתן לך הקב"ה. פנה האיש אל עירה של אותה נערה, ושם נאמר לו כי משוגעת היא. הלך לאביה וסיפר לו את כל המעשה, ובסיום אמר אקח אותה לאשה, עם כל מום שיש בה. כשראתה הנערה את האיש, החלה לנהוג בשיגעון - כמנהגה, אך כשאמר לה, שני עדים יש לי - החולדה והבאר ראו, הבינה כי זה הבחור שחילצה מתוך הבאר ומיד גילתה כי היא מיושבת בדעתה, ואמרה לו אף אני באמונתי עמדתי, נשאו השניים, וזכו לבנים ולנכסים.

מעשה ברבי עקיבא שביקש ללוות ממטרוניתא אחת, והיא רצתה ערב להלוואה, אמר לה ר"ע, הקדוש ברוך הוא והים, יהיו הערבים

ומעשה ברבי עקיבא (תוספות נדרים נ' ע"א) שהיה גזבר של צדקה, וחסרו מעות בקופה, וביקש ללוות ממטרוניתא אחת. אמרה, מי יהיה ערב להלוואה, אמר לה, הקדוש ברוך הוא והים. כשהגיע זמן הפרעון, חלה רבי עקיבא. הלכה המטרוניתא לשפת הים ואמרה, רבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שהיום זמן פרעון חובו של רבי עקיבא, ואמר לי שאתה והים ערבים לפרעון. מיד גזר הקדוש ברוך הוא, ובתו של הקיסר השתגעה וזרקה לים את תיבת האוצרות שלה, נטלוה גלי הים, נשאוה והטילוה לרגלי המטרוניתא. לקחתה, ומכרה את האבנים הטובות, נטלה את המעות שכנגד חובה, ושמרה אצלה את העודף. כשהבריא רבי עקיבא בא לשלם את חובו, אמרה לו, כבר פרע לי הערב את החוב, והא לך העודף.

ואמר רבנו הבן איש חי: מהמעשה הראשון רואים אנו, מה גדול כוחו של דיבור, ולפיכך נלמד כמה עלינו להשמר בדיבורנו. כלומר, הואיל וכל היוצא מפיו של האדם עושה רושם, לכן לא יחל דברו. ומהמעשה השני למדנו, שמי שאינו מחלל את דברו, זוכה שהקדוש ברוך הוא מקיים את כל היוצא מפיו!

כל אשר ידבר האדם הוא פועל למעלה בעולמות העליונים הן לטוב הן למוטב

ו**כתב** רבנו המהרח"ו בספרו "עץ הדעת טוב" על הפסוק לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, כי כל אשר ידבר האדם הוא פועל למעלה בעולמות העליונים הן לטוב הן למוטב, שאם ידבר דברי תורה ודברי קדושה מעורר למעלה ברוחניות ובקדושה, ובורא עולמות בצד הקדושה ומלאכים טובים העושים נחת רוח לבורא יתברך, ואם ח"ו מדבר דברים אסורים, הרי הוא פועל בסטרא אחרא ח"ו, באופן דכל היוצא מפיו יעשה. והגאון חיד"א ע"ה כתב ע"ז, אם לא יחל דברו - בשיחת חולין ולשון הרע ונבלות הפה ח"ו, אז ככל היוצא מפיו, ואפילו בלא תפילה יעשה ה' משאלותיו ועליו נאמר ותגזר אומר ויקם לך.

וראיתי בספר להתעדן באהבתך שהביא ב' מעשיות חשובות על זה וז"ל: סיפר הגר"ח קניבסקי כי ה"שאגת אריה" בסוף ימיו היה רב במיץ, ושמע שאנשים מתלחשים. שאל על מה, וענו שהנה לא ידעו שיבוא רב זקן כזה, וכמה זמן כבר יהיה אצלם... ה"שאגת אריה" היה אז בן שבעים שנה ואמר שהוא מבטיח להם עשרים שנה. ואכן כך היה שנפטר כשהיה בן תשעים. ("דרך שיחה")

סיפר הגר"ח שסיפר לו הגאון ר' מאיר קרליץ זצ"ל כי בוילנא היכן שהגר"א קבע מקום תפילתו היתה חבית עם מים לנטילת ידיים עבור הציבור. פעם אחת ניגש הגר"א ליטול ידיו ולא היו כבר מים בחבית, ראה זאת אחד הילדים, רץ מיד לביתו והביא לו מים. אמר לו הגר"א: תחיה מאה שנה! כשהגיע הלה לגיל תשעים ותשע, נחלה ולא רצה שיביאו רופא אצלו, ובהגיעו לגיל מאה שנה בדיוק, נפטר! (ר' מאיר סיפר שהכיר את היהודי בוילנא).

כל דיבור שמדבר האדם, אם הוא של מצוה נעשה מלאך קדוש, ואם הוא של טומאה, נברא מלאך רע

כתב החיד"א ("מדבר קדמות" מע' ד) בשם סבו בעל "חסד לאברהם":

כל דיבור שמדבר האדם, אם הוא של מצוה נעשה מלאך קדוש, ואם הוא של טומאה, נברא מלאך רע, ואם הוא של בטלה, נברא מלאך של בטלה. והתפילה והתורה שאדם מדבר בוקע את הרקיע ועולה למעלה. וכאשר אדם מדבר דיבור רע, מטמא את נשמתו, וחלק דיבור הקדושה עולה למקום טומאה הדומה אליו, ונשאר החלק הקדוש חבוש בבית האסורים, וכמה טורח עושה לקונו עד שמוציאו משם. וכן אמרו בזוהר הקדוש (פ' בשלח) כל דיבור שיוצא מפיו של האדם מעורר למעלה אם לטוב אם לרע וכו' ע"ש.

הדיבור הוא חלק מחיות נשמתו

ו**כתב** רבנו מה"ר חיים ויטאל זצ"ל: כל מה שמדבר האדם, הדיבור הוא חלק מחיות נשמתו. והראיה, כשיוצאת הנשמה לא נשאר לא הבל ולא דיבור, ונמצא שאותו ההבל שהוא מדבר הוא חלק נשמתו, ולכן נצטוונו שלא לדבר דברים בטלים שמפסיד בהם חלק נשמתו.

סיפר הגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל ראש ישיבת חכמי לובלין לתלמידיו, שבהיותו רב בלובלין, ראה בפנקס החברה קדישא סיפור שמצוה לפרסמו למען ידעו כמה גדול כח התורה

לרבנו המהרש"ל (שהיה רב וראש ישיבה בלובלין לפני 400 שנה) היה תלמיד שהתאלמן מאשתו. חלפו כמה חדשים מפטירתה אך האברך עודנו מתהלך אפוף מרה שחורה. קרא לו המהרש"ל ושאלו לפשר הדבר. לאחר שהפציר

בו רבות, גילה התלמיד שכאשר שכבה אשתו על ערש דווי, הבטיח לה בתקיעת כף שלא ישא אחרת לעולם. אמר לו המהרש"ל, על פי דין תורה השבועה לא חלה, דהוה ליה נשבע לעבור על המצוה, מותר לך, וחייב אתה להקים בית בישראל. התלמיד עשה כפקודת רבו ונשא אשה, לא עברו ימים מועטים וכל לובלין היתה כמרקחה, האברך נפטר לבית עולמו. משספרו זאת למהרש"ל, ביקש להזמין את אנשי חברה קדישא, וציוה להם לעשות לאברך את טהרתו ולהתנהג בו כרגיל, וכשיהיו מוכנים להניחו בקברו, יודיעו לו. וכך עשו. לקח המהרש"ל פתקא ורשם, שלום לכם פמליא של מעלה, אני פסקתי על פי דין תורה שתלמידי מותר וחייב לשאת אשה, ואני גוזר בכח התורה שתחזירו לי את תלמידי. חתם שמו, וציוה להניח הקלף ביד המת, להניחו בקבר, ולהשאיר את הקבר פתוח, ושכולם יעזבו את בית העלמין. לא עברה שעה קלה, האברך יצא מקברו בתכריכיו, והתהלך ברחובות כאילו מאומה לא קרה... כשבא המת עם תכריכיו לביתו, נבהלה אשתו וברחה לבית אביה. בבוקר שלח המהרש"ל לתלמיד שילבש בגדיו ויבוא לשיבה. כשהתלמיד בא לשיבה, פחדו התלמידים לשבת על יד מת. גזר המהרש"ל שוב בכח התורה ששר השכחה ישתלט על לובלין, וישכיח את כל הענין. וכך היה. לאחר ימים מספר נשכח כל הענין מאנשי לובלין, האברך שב להיות כאחד האדם, וזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

נלמד מכאן כמה חמור עוון נדרים ושבועות, שהרי אפי' שפסקו לו שמותר לו להתחתן כי השבועה לא חלה, בכל זאת ראינו שבתחילה ב"ד של מעלה לא פטרו אותו מעונש ונענש ונפטר מן העולם הזה, ועוד נלמד כמה גדול כח החכמים שיכולים להחיות מתים בפסק שלהם ושולטים אפי' בעליונים ותובעים וגוזרים ומסכימים עמהם למעלה וכל זה הוא כח תורתנו הקדושה. לכן נקבל עלינו להזהר מאד בשבועות ונדרים, וכן בכבוד חכמים שכמה גדול כוחם שהקב"ה גוזר והם מבטלים ואפי' מחיה מתים ויהי לפלא.

מה שאנו קורין פרשת נדרים בין המצרים הוא ע"פ התיקונים (תיקו"ז קמג). דאם ח"ו כביכול נדר דלא יפרוק לון מגלותא, אזי כביכול יכול מיעבד התרה.

מה שאנו קורין פרשה זו פרשת נדרים בין המצרים הוא ע"פ התיקונים (תיקו"ז קמג). אם איהו באומאה הא אבא ואמא דאינון חכמה ובינה יכולין למעבד התרה וכו'... ועל כן קוראים אנו בין המצרים פרשת נדרים, דאם ח"ו כביכול נדר דלא יפרוק לון מגלותא, אזי כביכול יכול מיעבד התרה כמ"ש (ישעי' יד, כז) "ומי יפר" רצ"ל בחינת מי וכו'.

וע"כ אמר: "אלה החוקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו", רצ"ל זאת הפרשה נדרים היא העצה בין איש לאשתו - רצ"ל הן אם השי"ת כביכול נקרא בבחינת 'איש' ע"ד הקרא (משלי ז, יט) "כי אין האיש בביתו" פירשו חז"ל (סנהדרין צו:): על הקב"ה, ובין אב לבתו, הן אם הוא בחינת אב ואנו ברתא דמלכא, ועל כן נקרא חודש הזה "מנחם אב", שכביכול הקב"ה מנחם את עצמו כמו אב שמנחם את עצמו. "בנעוריה בית אביה" ודרשו חז"ל (כתובות מ:): כל שבח נעורים לאביה, הנה "נעורים" פירושו מעשה נערוות ושטותים הבלי עוה"ז, הנה אם האדם עושה שטותים וחטא נגד השי"ת ואח"כ לבו נשבר בקרבו ועשה תשובה, אזי הזדונות נעשים לו זכיות כמאמר חז"ל (יומא פו:): כל העושה תשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות, וכו'.

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת" (ל, ב)

צדקיהו ראה לנבוכדנצר שאוכל ארנבת חיה והשביעו במזבח הפנימי שלא יגלה הדבר והתירו חכמים את שבועתו וגילה הסוד

ארז"ל, למה הזהיר משה רק את ראשי המטות ולא לכל ישראל? הנה משה רבנו ע"ה היה נביא, וידע מה שיהיה בדור שיחרב ביהמ"ק, ועל ידי מי יבוא המכשול, וראה שיהיה על ידי מנהיגי הדור שעשו התרה לשבועתו של צדקיהו שנשבע שבועה לנבוכדנצר, כמ"ש בגמרא נדרים (דף ס"ה ע"א) וז"ל: ויבא אתו באלה וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים חיים. מאי מרדותיה? אשכחיה צדקיהו לנבוכדנצר דהוה קאכיל ארנבא חיה (ראה את נבוכדנצר אוכל ארנבת חיה), אמר ליה אישתבע דלא מיגלית עילוי ולא תיפוק מלתא, אישתבע (הישבע שלא תגלה עלי ולא יצא דבר מפך, נשבע, ואמרו רבותינו שהשביעו במזבח הפנימי והטעם מפני שמקריבין עליו קטורת והיא לכפר על לשון הרע מעשה חשאי, ורמו לזה שיהיה לו סוד זה ולא יספר לאדם דגנאי לו שעשה זה ואמרויות גדולה). לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה (היה מצטער שלא יכול לגלות). איתשיל שבועתיה (עשה התרה לשבועתו) ואמר (וגלה את הדבר לשרים וסגנים, שנבוכדנצר אוכל ארנבת חיה), ושמע נבוכדנצר דקא מבזין ליה, שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו. אמר להון חזיתון מאי עביד צדקיהו לאו הכי אישתבע בשמא דשמאי דלא מגלינא (אמר להם ראיתם מה עשה צדקיהו הרי נשבע בשם ה' שלא יגלה), אמר ליה איתשלי אשבועתי (עשיתי התרה לשבועתי), אמר להו מתשלין אשבועתא (ר"ל וכי יש התרה בדת ודין שלכם), אמרו ליה אין (כן). אמר להו

בפניו או אפי' שלא בפניו (ר"ל צריכין שיהיו שני הצדדים - אני והוא, או לא)? אמרו ליה בפניו (ר"ל אמת הדבר צריכין את שניהם). אמר להון ואתון מאי עבידתון מאי טעמא לא אמריתון ליה לצדקיהו (אמר לסנהדרין אם כן טענתי עליכם שנשאתם פנים לדין, כמ"ש לא תכירו פנים במשפט, למה לא אמרתם לצדקיהו בתחלה שצריך להתיר בפני שנינו). מיד - ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון, אמר רבי יצחק ששמטו כרים מתחתיהם, והגלה אותם והחריב ביהמ"ק. והראה הקב"ה למשה דור דור ודורשיו, דור דור ופרנסיו, וכשראה זה ברוה"ק עמד והזהיר אותם, ולכן לא אמר לכל ישראל, אלא וידבר משה אל ראשי המטות.

מדוע דבר משה דווקא אל ראשי המטות? אלא כיון שהם הדוגמא וההשפעה לכל עם ישראל, לכן הזהיר אותם - אתם לא תחללו את דבריכם

צריך באור, מדוע דבר משה רבנו דווקא אל ראשי המטות, דבר שלא מצינו כלל בשום מצוה ודיבור, שיפנה אל ראשי המטות.

ונראה בזה, בהקדם הענין של סמיכות פרשיות מטות ומסעי. שתי האותיות הראשונות של מטות הן מ"ט, כנגד מ"ט שערי טומאה, ושתי האותיות הראשונות של מסעי הן מ"ס, כנגד ס"מ כוחות הרע והטומאה. האותיות שנותרו הם ותע"י העולין כמספר ולי"ת (בת זוגו של הס"מ).

דבר זה רומז לדרך עבודת השי"ת. אדם שעוסק בתורה ומסעו בתורה, הרי אפילו אם ירד ח"ו למ"ט שערי טומאה ותדבק בו קליפת לילית הרשעה וכיוצא בזה והוא ילכד ברשת הס"מ, הרי שעל ידי התורה הנקראת לחם "פת" [שעולה כמנין לילי"ת], עולה לנ' שערי קדושה. ולא עוד, תיבת ופתו גם מרמזת; פ"ו שהוא כמנין שם אלהים שהוא כנגד מידת הדין, ות' הוא כנגד ארבע מאות שרי עשו ומלאכי חבלה שליווהו במלחמתו עם יעקב. שבזכות התורה הקב"ה עושה בהם שפטים ודינים, כאשר בזה גם מתעלים לנ' שערי קדושה.

הוא הענין אשר מזהירה התורה "ככל היוצא מפיו יעשה". תיבת מפיו תרמוז, פו (חסר) הוא כמנין אלהים, מידת הדין, השולטת בס"מ וכת דיליה המעכבים את בני ישראל היוצאים ממ"ט שערי טומאה וזהמת מצרים, להתעלות ולהחליש את כוח עמלק על ידי קיום כל דבר היוצא מהפה ושמירת הדיבור. כל זה מרומז כאן בתיבת אלהים (כמנין פ"ו) ובאותיות מ"י (האותיות הנותרות מתיבת מפיו) שהם עולין כנגד נ'. כלומר, מי ששומר ונוצר את לשונו, ומקיים את כל אשר יוצא מפיו, הרי שהאלוהים מעלהו ממדרגת מ"ט שערי קדושה לנ' שערי קדושה, פחות מעט, בבחינת ותחסרהו מעט מאלהים (תהלים ח, ו. נדרים לח.).

ולפי"ז יתבאר אל נכון, מדוע נאמרה פרשה זו דווקא לראשי המטות. כי הנה, לאחר שהיה פגם בראש מטה שמעון על ידי המעשה של המדינית, הרי שזה השפיע על השבט כולו, כיון שלראשי המטות ישנה השפעה ישירה על מטותם. על כן היה פנחס מוכרח להרוג את ראש המטה אשר נדבק בו ממעשה בלק ובלעם, והיתה בזה נגיעה לכת ס"מ ועמל"ק ולי"ת, ומטרתו היתה שלא תהיה מגיפה בכל עם ישראל, ככתוב (במדבר כה, יא) ולא כיליתי את בני ישראל בקנאתי, כי ריחפה סכנת מגיפה על כל האומה עקב ההשפעה של ראש המטה, ובמעשיו עצר פנחס את השפעת הקליפה.

ומשום כך הזהיר משה רבנו את ראשי המטות: אתם הדוגמא וההשפעה לכל עם ישראל, על כן לא תחללו את דבריכם, וממילא ימשיכו כלל ישראל ללמוד ממעשיכם ומדרכיכם שלא יעשו דבריהם חול, ואז ימשכו למ"ט שערי קדושה בהלחם ה' אלהים במידת הדין בכת הס"מ ולי"ת ושאר מזיקים. ואז תפרד מהם אפילו קליפת עמלק הקשורה בהם ועושה שפטים בארבע מאות שרי עשו המפריעים לעבודת ה' ולתורתו, והבן.

אף לאחר מיתתו של ראש המטה המשיכה להשפיעה קליפתו ומעשיו רח"ל, עד שהקב"ה הגין על פנחס ושיבח אותו

וכיון שאכן השפעת ראשי המטות היא עצומה, לכן עשה פנחס את מעשהו לשם שמים ממש. היינו, לפני שהקב"ה העיד על פנחס ואמר (במדבר שם) פנחס וכו' השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם וגו', היו השבטים מבזים אותו ואומרים הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, לפיכך יחסו הכתוב אחר אהרן (סנהדרין פב:). הרי שאף לאחר מיתתו של ראש המטה המשיכה להשפיעה קליפתו ומעשיו רח"ל, עד שהקב"ה הגין על פנחס ושיבח אותו.

לכן העיד עליו הכתוב שעשה את מעשיו לשם שמים ודחה את קליפת זמרי היונק את כוחו מבלעם ובלק שיש בהם אותיות עמלק (ב"ל בלע"ם). ובזכות זה זכה פנחס להיות אליהו מלאך הברית, ובכל ברית של יהודי על ידי הסרת

הערלה מכריז כי אין לו חלק ונחלה בס"מ וילית וכת דיליה, אלא חלקו בעם ישראל ובבורא העולם, ונדבק בשכינה וזוכה לבער הקוצים המכסים את השושנה היא השכינה.

חובה על כל ראשי המטות שבכל דור ודור, ועל כל מנהיג אשר רוח ה' בקרבנו, לקדש ולא לחלל ח"ו את דבריו, ולעמוד בדבורו

העולה מכל הנ"ל, כי חובה על כל ראשי המטות שבכל דור ודור, ועל כל מנהיג אשר רוח ה' בקרבנו, לקדש ולא לחלל ח"ו את דבריו, ולעמוד בדבורו. ואף מצינו ביעקב אבינו ע"ה שנדר (בראשית כה, כ) אם יהיה אלהים עמדי וגו'. וזוהו יעשה האדם גדר לתורה שיהיה לו עול לקיים את דבריו ולא לשכחם ח"ו, שהרי מצינו חומר גדול בזה, כי בעוון נדרים בניו של אדם מתים (שבת לב:) ובניו נעשים ערבים לתורתו של אדם, ולכן לא יחלל ח"ו את דבריו.

ואף אם האדם נודר ואחר כך עושה התרת נדרים, הרי הוא מראה את אמונתו בתורה ובהקב"ה. שהרי הוא מקיים את מה שנאמר על ידי משה רבנו ואף מציווי התורה הוא חרד, ואינו עושה את דבריו חולין, ומקדש את מעשיו. ואם עושה כן, הרי הוא זוכה שבורא העולם מסייע בידו להתחזק בתורה וביראת שמים.

ואם ח"ו ראשי המטות ומנהיגי הדור אינם שומרים על דיבורם, הרי בראשונה הקליפה והטומאה נדבקת בהם רח"ל. אבל כאשר הם דוחים את הקליפה על ידי עיסוקם בתורה ומקדשים דיבורם ומעשיהם לבלתי חללם ח"ו, הרי הקב"ה נלחם בס"מ וילית וכת ארבע מאות דילם ועושה בהם שפטים. וזוהו הם משפיעים על כלל ישראל הדבק בהם ובדרכם ומעלים את כל בני ישראל למ"ט שערי קדושה.

יש ראשים שמביאין אנשי דורם לידי טובה, ויש ראשים שמכשילין את אנשי דורם ברעה

יש ראשים שמביאין אנשי דורם לידי טובה, ויש ראשים שמכשילין את אנשי דורם ברעה, יש דור מתוקן ורועה מעוות, זה דורו של מנשה, שנאמר וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה אל פה (מלכים ב' כא' טז), בבבל פירשו שהרג ישעיה, ובארץ ישראל אמרו שעשה צלם משוי אלף בני אדם, ובכל יום ויום הורג את כולן, אמר רבה בר בר חנה שקולה מיתתו של צדיק אחד כנגד כל העולם כולו, (וזה כפי שפירשו שהרג את ישעיה). דור מעוות ורועה מתוקן, זה דורו של שמואל, שאמר לו הקב"ה שמע בקול העם לכל אשר יאמרו אליך כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו ממלך עליהם (שמואל א' ח' ז') דור מעוות ורועה מעוות, זה דורו של צדקיהו, שנאמר ויהיו מעליבים במלאכי אלהים (דברי הימים ב' לו' טז).

דור מתוקן ורועה מתוקן, זה דורו של משה שהאמינו בקב"ה ובשליחותו, שנאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו (שמות יד' לא), לפיכך אין הדבר תלוי אלא בראשים, שכן כתוב אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם ראשיכם (דברים כט' ט') אלו הראשים המנהיגים את העם, אחד ממטה תקחו לנחל את הארץ (במדבר לד' יח'), וכן השבועות והנדרים לא ניתנו אלא על ידי ראשים, שנאמר וידבר משה אל ראשי המטות.

כל המועל בשבועות, כופר בהקב"ה ואין לו מחילה לעולם הבא

אומרת המשנה באבות - חיה רעה באה לעולם על שבועת שוא ועל חילול השם, ועוד גרסינן בספרי בפסוק (ויקרא יט' יב') ולא תשבועו בשמי לשקר, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (שמות כ' ז') לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, יכול אין חייבין אלא על שם המיוחד בלבד מנין לרבות כל הכינויים, תלמוד לומר בשמי, כל שם שיש לי, וחללת את שם, מלמד ששבועת שוא הוא חילול ה', וגרסינן במדרש תנחומא כל המועל בשבועות, כופר בהקב"ה ואין לו מחילה לעולם הבא, שנאמר (שמות כ' ז') כי לא ינקה.

מעשה בינאי המלך שהיו לו ב' אלפים עיירות, וכולם נחרבו על שבועת אמת, כיצד, אומר אדם לחברו, בשבועה, שאני הולך כך וכך במקום פלוני ואשתה כך וכך במקום פלוני, והיו הולכין ומקיימין שבועתן, ונחרבו, ומה הנשבע באמת כך, הנשבע בשקר, על אחת כמה וכמה.

ובתיקונים, בחומר עון שבועות אמרו זה לשונם: אבל אחרים שמוציאים מפיהם הבל של שבועה, נאמר עליהם כי רבים חללים הפילה, ואלו נקראו חללים, כי הם מחללים את ה' ומוציאים דברים בטלים מפיהם, וכן אלו שמדברים שקר, או נשבעים לשקר, ומזכירין שמו בחנם ולשקר, בונים בנינים שמוציאים אותם מן העולם, וזה שאמר לשוא הכיתי את בניכם, או לאלו האנשים שמוציאים מפיהם דברי שקר, ושבועות שקר, טוב להם, שלא היו באים לעולם, עמדו כל החברים ואמרו הרחמן יצילנו מזה.

הנודר לעשות מצוה המלאך ההוא תלוי ועומד, וצער הוא לו, עד שיגמר מעשה המצוה ההיא

כתב מהרח"ו ושמעתי מפי מורי ע"ה ענין נאות בענין נדרים, אמר, שהנודר לעשות מצוה, הנה באמירתו יברא מלאך אחד, אבל לא תגמר הווייתו, עד שיתקיים גמר המצוה, שנודע שהעושה מצוה אחת קנה לו סניגור אחד, והנודר ואינו משלם נדרו, נמצא שהמלאך ההוא תלוי ועומד, וצער הוא לו, עד שיגמר מעשה המצוה ההיא, והרוצה שתפלתו תהיה נשמעת ובקשתו תעשה, ישתדל להשלים נדריו, כדכתיב (תהלים נ' יד) זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך, וקראני ביום צרה אחלצך ותכבדני, וכן כתוב בספר איוב (איוב כב' כז) תעתיר אליו וישעך, ונדריך תשלם ותגור אומר ויקם לך, ונדרים אלו בודאי שהם נדרי שמים שמצוה לקיימם, והיינו אמרו ושלם לעליון נדריך, כי בדברי הרשות שהם למטה מעיני העולם, אינו צודק מלות לעליון נדריך, והנה מדה כנגד מדה, כי בתפלה הוא שואל בדיבור, שיעשה לו הקב"ה כך וכך, אומר לו, תקיים אתה במעשה מה שנדרת, גם אני אעשה ואקיים שאלת פיך התלוי בדיבור. וכבר נודע מה שאמרו בזוהר כמה פעמים אתערותא לתתא אתערותא לעילא, שלעולם צריך להקדים התעוררות התחתון.

ובראשית חכמה שער היראה פרק ד' י', עוד בעונש השוגג נתבאר בגמרא (ניזר כג' א') זה לשונו: כיוצא בו (במדבר ל' יג): אישה הפרם וה' יסלח לה, באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, שהיא צריכה כפרה וסליחה, וכשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה - ומה זה, שנתכוין לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה צריך כפרה וסליחה, המתכוין להעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר, על אחת כמה וכמה. עוד שם, איסי בן יהודה אומר, ולא ידע ואשם ונשא עונו, על דבר זה ידו כל הדווים.

צא ולמד מאבותינו הראשונים, שלא ירדו למצרים אלא בשביל דבר קל שדבר אברהם כמה אדע

עוד מצאתי מאמר תנא דבי אליהו מדבר בענין היראה, ראיתי להעתיקו, הנה נדפס בילקוט בפסוק (בראשית טו ג') ויאמר אברהם הן לי לא נתת זרע, לעולם ישמור אדם בלבו, שלא יבא לידי חטא ואפילו חטא קל, צא ולמד מאבותינו הראשונים, שלא ירדו למצרים אלא בשביל דבר קל שדבר אברהם (בראשית טו' ח') כמה אדע, ובשכר יראה קמעא, שירא ישמעאל את אביו, לא נתן הקב"ה רשות לכל אומה ומלכות שישלטו בבניו, ובשכר שתי דמעות שהוריד עשו, נתנו לו את הר שעיר, שאין גשמי ברכה פוסקין ממנו לעולם, ובשכר שנטל את כליו והלך מפני יעקב אחיו נתנו לו מאה מדינות, בשכר ששמע יעקב אל יוסף נענש עליו כ"ב שנה, ובשביל מי מריבה נענשו משה ואהרן.

הנשבע לשקר הוא מחלל שם שמים בלי שום הנאה

כתב הרב אבן עזרא בפרשת יתרו וזה לשונו בתוספת נופך, והנה אם לא יקיים דברו, כאילו מכחיש את השם, ומנהג אנשי מצרים עד היום, אם ישבע אדם בראש המלך ולא יקיים דברו הוא בן מות, ואלו נתן כופר משקלו זהב, לא יחיה, בעבור כי הוא בוזה את המלך כפרהסאי. ואם כן למלך בשר ודם, כמה אלף אלפי פעמים חייב להשמר שלא תעשה לתן לשונו לתת פיו לחטא את בשרו לזכרו לשוא, והנה ראינו באנשי יבש גלעד לפי שעברו על השבועה, הרגום בני ישראל, אנשים ונשים וטף, בעצת הסנהדרין ופינחס בן אלעזר, כמפורש בשופטים (כא') וכן לא יעשה במחללי שבת, וגם שאול בקש להרוג ליהונתן בנו בעבור שעבר על השבועה, והוא לא שמע בהשביע שאול את העם, כמפורש (שמואל א' יד'), וגם ראינו שהביא ה' שלוש שנים רעב בימי דוד, בעבור שאול שהמית את הגבעונים, עם היות שבניו לא חטאו, וזה לא מצינו בשאר עבירות, וגם לא מצינו עונש בעשרת הדברות, אם כי בעבודה זרה ובשבועות שוא, וזה קשה מעון הניאוף והרציחה שהם עבירות חמורות, כי בהם לא יוכל בכל עת לרצוח ולנאוף כי יפחד, אבל המרגיל עצמו לישבע, יכול לישבע בכל יום שבועות אין מספר, ועוד כי הרוצח מילא תאוותו בנקמתו, וכן הנואף, אבל הנשבע לשקר הוא מחלל שם שמים בלי שום הנאה, ואילו לא היה בישראל רק זאת העבירה בלבד, תספיק להאריך הגלות ולהוסיף מכה על מכתנו. ע"כ.

מעשה בר' יהושע בן לוי שהגיע זמנו להפטור וצחק על מלאך המות ונכנס חי לג"ע

איתא בגמרא (כתובות עז' ב') רבי יהושע בן לוי מיכרך בהו בבעלי ראתן (חולי קשה ומדבק) ועסיק בתורה, אמר (משלי ה') אילת אהבים ויעלת חן, אם חן מעלה על לומדיה אגוני לא מגנא, כאשר הגיע זמנו של רבי יהושע בן לוי להפטור, אמרו לו למלאך המות לך ועשה לו רצונו, הלך מלאך המות ונראה לפניו, אמר לו רבי יהושע הולכיני לגן עדן והראה לי מקומי, אמר לו אני מוכן, אמר לו רבי יהושע תן לי סכינך אולי תפחיד אותי בדרך, נתן לו הסכין, כשהגיעו לגן עדן הראה לו לרבי יהושע מקומו, קפץ רבי יהושע וישב במקומו בגן עדן, תפסו מלאך המות בגלימתו אמר לו רבי יהושע בשבועה שאני לא בא אתך, אמר הקדוש ברוך הוא, אם פעם נשבע ונשאל על שאלתו גם כאן ישאל ויצא,

ואם לא נשבע מעולם, לא יחזור. אמר לו מלאך המות תן לי סכיני, לא נתן לו רבי יהושע. יצאה בת קול ואמרה לרבי יהושע תן לו סכיני כי הוא נצרך לה עבור שאר בני אדם. מכרזו אליהו לפניו, פנו מקום לבר לוי פנו מקום לבר לוי. הלך רבי יהושע בר לוי וראה בגן עדן את רבי שמעון בר יוחאי יושב על שלשה עשר כרים אמר לו אתה הוא בר לואי? אמר לו כן. אמר לו נראתה הקשת בימך? אמר לו כן. אמר לו אם כן אין אתה בר לואי. ולמעשה לא נראתה הקשת בימיו, אלא אמר כן כדי לא להחזיק טובה לעצמו, כי מכרזים בשמים רק את שמו של מי שלא נראתה הקשת בימיו, שהקשת אינה אלא אות ברית שלא יחרב העולם, ואם יש צדיק גמור בדור, אין צריך אות.

רבי חנינא בר פפא היה אוהבו של מלאך המות ורגיל אצלו

רבי חנינא בר פפא היה אוהבו של מלאך המות ורגיל אצלו. כאשר הגיע זמנו ליפטר, אמרו משמים למלאך המות, תעשה לו רצונו. הלך אליו ונראה לו. אמר לו תמתין לי שלושים יום עד שאחזור על תלמודי שהרי אמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. הניח לו. לאחר שלושים יום נראה לו שוב מלאך המות. אמר לו רבי חנינא, הראה לי מקומי בגן עדן. אמר לו אני מוכן. אמר לו תן לי סכינך שלא תפתיע אותי בדרך. אמר לו מלאך המות כחברך אתה רוצה לעשות לי? (כלומר כרבי יהושע בן לוי), אמר לו רבי חנינא תביא ספר תורה ותראה אם יש דבר שלא קיימתי. אמר לו, האם נכרכת אחרי בעלי ראתן ועסקת בתורה? ואפילו הכי כשנפטר, הפסיק עמוד אש בינו לבין העם, ולמדנו שלא מפסיק עמוד האש אלא לאחד בדור או שנים בדור. קרב אליו רבי אלכסנדר אמר לו עשה בשביל כבוד חכמים ותרשה לנו להתקרב כדי להספידך. לא הסתלק עמוד האש. עשה בשביל כבוד אביך, לא הסתלק, עשה בשביל כבוד עצמך, והסתלק עמוד האש ויכלו להספידו. אמר אביי עמוד הזה בא להוציא מעליו את מי שלא קיים את כל התורה כמו שקיים הוא.

אם אדם ישבע בראש מלך בשר ודם ולא יקיים דברו, בן מות הוא לפי שבזה כבוד המלך וכ"ש לפני מלך מלכים במלכים

כתב בספר מנורת המאור לרבנו יצחק אבוהב, בשבועות ונדריים וחרמות, הנשבעים בשם יתברך, רוצה לומר כי כאשר ה' הוא אמת, כך דבריהם אמת בין עבר בין עתיד, והנשבע בשקר דומה שהוא כמכחיש את אמת השם, ואם אדם ישבע בראש מלך בשר ודם ולא יקיים דברו, הוא בן מות לפי שבזה כבוד המלך, ואם זה ראוי לעשות הנשבע במלך בשר ודם, על אחת כמה וכמה שיש לאדם לשמור פיו ולשונו שלא ישליוהו להחטיא את בשרו בהשבע לשקר בשם מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעדי עד, וכבר ידענו מה שאירע לבני ישראל לפי שנשבעו ברבים בדבר פלגש בגבעה, וגם הרעב שהביא השם יתברך לארץ בעד שאול וביתו שעברו על שבועת הנשיאים שנשבעו לגבעונים, לא נכתב עונש מפורש באזהרות שבעשרת הדברות רק בעבודת כוכבים ומזלות ובלא תשא לשוא.

מעשה בשמעון הצדיק שאמר לנזיר בני כמותך ירבו נזירי נזירות בישראל

תניא אמר שמעון הצדיק, מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד. פעם אחת בא לפני אדם אחד מן הדרום, ראיתי יפה עינים וטוב רואי, וקווצותיו סדורות לו תלתלים. אמרתי לו מה ראית להשחית שערך זה הנאה? אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי לדלות מים מן המעיין, נסתכלתי בכואה שלי ופחזו עלי יצרי ובקש לטרדני מן העולם. אמרתי לו, רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי ונשקתיו. אמרתי לו בני, כמותך ירבו נזירי נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר איש כי יפליא נדר לנדור להזיר לה'. וזה נקרא נזיר קדוש, שצריך נזירות להתרחק מן הקצה אל הקצה.

מעשה בעשיר אחד שצוה לבנו סמוך למיתתו שלא ישבע כלל

מעשה בעשיר אחד שצוה לבנו סמוך למיתתו שלא ישבע כלל, ואחר שמת עמדו עליו פריצי הדור ותבעוהו תביעות שקר עד ששלם להם הכל ולא נשבע, אחר כך תבעו אחד לדינר ולא נשאר לו דינר לשלם ואמר לו הדיין או השבע או תן, ואסרוהו על הדינר ואשתו ובניו היו מכבסים על הנהר ליוון, בא קבצן אחד וראה שהאשה יפה היא מאד ושאל אותה וספרה לו כל המאורע ונתן לה דינר כדי לכבס לו, אמרה לבנה הגדול תלך לפדות את אביך מבית האסורים, ואחר כך באה לתת הבגדים, חטפה הקבצן והלך לו והילדים היו צועקים על אמם, בא אביהם ובכה עמהם, אחר כך הלך ביים לעיר אחרת ולקחו ביים את בניו בשביה, ואחר כך יצא על שפת הים זכר את אשתו ובניו ואמר מעתה למה לי חיים ורצה להשליך עצמו ביים, וכיון שהגיע על שפת הים זעק אליו אחד אמר לו בא וטול הממון זה ששמרתי לך בגלל שקיימת מצות אביך, הלך וראה מטמון שלא יסופר ובנה פלטרין גדול ונעשה מלך, ומצא את הספינה ששבו את בניו ופדאם ולא הגיד להם שהוא אביהם, אחר כך באה ספינה של זה שחטף בה את אשתו וקרא את הקפיטן כמנהגו

לסעוד אצלו, אמר לו יש לי אשה בספינה, אמר לו אשלח הנערים לישב עמה, באו הנערים אצלה והתחילו לבכות והכירו זה את זה, בבקר אמרה למה הבאת לי הנערים ויתעללו בי, הלך אל המלך אמר לו והביאה לפניו.

על כן כל אדם יזהר מלישב שבועה אפילו שבועה קטנה ולא יתחייב ח"ו מיתה, כי ההרגל נעשה לו טבע ויבא להכשל בשבועת שוא, ופירוש שוא - לבטלה, שלא הצריכוהו בבית דין אלא מחמת כעסו נשבע, ועבירת הכעס גרמה שבועת שוא ואז יתחייב מיתה, וכמו שמצינו בשמיר שחנק עצמו על השבועה גבי שלמה המלך.

בשעה שגילה הקב"ה למשה פרשת נדרים - נ' דרים שהוא סוד בינה, כי בסוד בינה"ה שם הוא היתר נדרים ולכן מתירים הנדרים ביום כפור.

הטעם שהחמירה התורה בשבועה והזהירה עליו לשעבר, יובן גם כן עם מה שאמרנו, כי להיות הקליפות סביב למלכות שנאמר סביב רשעים יתהלכון, (תהלים יב' ט') הנה הנשבע לשקר נותן להם כח ואחיזה במלכות עצמה, שטהרתם קשה מאד.

הנדרים פוגעים בנפש האדם, ומזה האדם יקח מוסר השכל על ערך הדיבור

מִרְן רֵאשׁ הִישִׁיבָה הַגָּאוֹן הַגְּדוֹל רַבִּי יְהוּדָה צְדָקָה זְצוּק"ל כְּתַב בְּסִפְרוֹ קוּל יְהוּדָה, הֵנָּה בְּפִרְשָׁה זוֹ יֵשׁ לְלִמּוּד כַּמָּה דְבָרִים יְסוּדִיִּים, עֵרֶךְ הַדִּיבּוֹר וְהַנְּדָרִים - אִישׁ כִּי יְדוּר נִדְרָ לְה' אוֹ הַשְּׁבַע שְׁבֻעָה לְאַסּוּר אִיסַר עַל נִפְשׁוֹ, אִף עַל פִּי שְׁלֵא עֲשֵׂה שׁוֹם מַעֲשֵׂה רַק דִּיבּוֹר, עֵבֵר, וְאַסַּר אִיסַר עַל נִפְשׁוֹ, דְּקִדֵּק לֹאמַר עַל נִפְשׁוֹ כִּי הַנְּדָרִים פּוֹגְעִים בְּנִפְשׁ הָאָדָם, וּמִזֵּה הָאָדָם יִקַּח מוֹסֵר הַשְּׁכָל עַל עֵרֶךְ הַדִּיבּוֹר, וּמִכֵּל שִׁכְן אִם מְקִיִּים בְּדִיבּוּרוֹ וּדְבַרְתָּ בִּם, אִם יִכּוֹל בְּדִיבּוּרוֹ לְחַדֵּשׁ חִידוּשִׁים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה - לְבִנּוֹת עוֹלְמוֹת בְּדַבְרֵי תוֹרָה כְּמוֹ שְׁאוֹמֵר הַכְּתוּב וְאִשִּׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וּבְצֵל יָדֵי כְּסִיתִיךָ לְנִטּוּעַ שְׁמַיִם וְלִיסוּד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אַתָּה, (ישעיה נא' טז') יֵשׁ בְּכַח הַדִּיבּוֹר לְעוֹרֵר נִפְלְאוֹת.

ידוע מה שאומרים משם הגאון החפץ חיים זצוק"ל, שאמר שאפשר ללמוד מוסר השכל משלושת הדברים שנתחדשו בזמן האחרון טלפון, רכבת, טלגרמה

מהטלפון לומדים, כי מה שמדברים פה שומעים שם, ולכן לא יאמר אדם כשמדבר לשון הרע - מי שומע, אלא ילמד מהטלפון שמה שמדברים כאן שומעים שם.

מהרכבת לומדים, שאם מאחרים ברגע אחד את הרכבת הנוסעת לעיר אחרת פעם ביום, מפסידים יום שלם, ומוכרחים לחכות עד למחרת, וכך גם בתפילה או בתורה, אם מאחר רגע לפעמים מפסיד על ידי כך יום שלם וגם יותר כי באותו רגע אולי ישמע איזה חידוש בבית המדרש שלא ישמענו אף פעם.

ומהטלגרמה לומדים, שכל מילה עולה כסף, ודי בזה למי שרוצה ללמוד, אמנם בדורנו זה ישנם עוד מכשירים שרואים ושומעים מקצה העולם עד קצהו, ואולי בזה רמז דוד המלך בספרו לאלה הפועלי און (תהלים צד') אלמנה וגר יהרוגו ויתומים ירצחו, ויאמרו לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב, בינו בוערים בעם וכסילים מתי תשכילו. תלמדו מהמדע, כי - הנוטע אוזן הלא ישמע, הלא אם תופסים בשפופרת הטלפון ואומרים "הלו" אז תיכף ישמע, עוד - אם יוצר עין הלא יביט, רואים במכשירים מסוף העולם ועד סופו, אם כן מזה תבינו - היוסר גויים הלא יוכיח המלמד אדם דעת, אם כן כמה יש ללמוד מוסר מהמכשירים הללו, והלואי שישמשו לעבודת הקודש, אך לדאבונינו הם משמשים היום לכל מיני תועבות, ה' ישמור.

רעידות האדמה באות משום שכך רוצה בורא העולם

הסבא קדישא הגאון הרב אלפנדי שנסתלק מהעולם בירושלים כבן מאה ועשרים שנה, לא כהתה עינו ולא נס ליחו, היה מקודם באיסטנבול, בירת האימפריה התורכית, שימש שם ברבנות שנים לעשרות ואח"כ בצפת ובירושלים, והיה בציבור כדמות פלאית שהכל רעדו מפניה.

פעם אחת התוועדו מדענים ואנשי רוח בכדי לדון על תופעת רעידות האדמה, היה זה לאחר שאחת מהרעידות הללו הייתה בערים אחדות במזרח, הפילה קרבנות רבים וזרעה הרס רב, כל אחד מהמתוועדים נידב הסבר משלו לתופעה, כשהגיע תורו של הרב לומר דברו, אמר כי רעידות האדמה באות משום שכך רוצה בורא העולם, המלומדים פרצו בצחוק רם למשמע הביאור שנראה בעיניהם לא מדעי, ראה חכם אלפנדי את צחוקם ואמר: המביט לארץ ותרעד ובגלל שהיה שומר פיו, ולפתע התחולל חזיון לא מוסבר, האדמה שתחתיהם התחילה לרעוד, עד שהמלומדים נאלצו להתחנן לרב כי יסיר מהם את האימה הזו. מכאן נלמד שכל מי שלא יחל דברו רוצה לומר שאינו משיח שיחות חולין, שכרו הוא כי כל היוצא מפיו, יעשה הוא יתברך, כמו שאמר ותגזר אומר ויקם לך - מידה כנגד מידה.

מעשה נורא עם אביו של החכם צבי והחברותא שלו

כתב היעב"ץ במגילת ספר, (וכן סיפר הרה"ק רבי סיני מג'מיראד נדפס בחמדה גנוזה עמוד קנב), שרבי יעקב אביו של החכם צבי וחתן הגאון בעל שו"ת שער אפרים, היה לומד יומם ולילה יחד עם אברך אחד בשם רבי משה, וגם הוא היה ת"ח גדול והיה עשיר ותמיד היו הפריצים רגילים לבקרו, ודרו שניהם בק"ק ווילנא.

ויהי היום, באו לעיר ווילנא הקוזקים וחטפו והרגו את כל האנשים, ואת הנשארים הובילו למרחוק ומכרו אותם לעבדים, רבי יעקב ורבי משה שישבו בבית המדרש ולא ידעו מכל המעשה בחוץ היו הוגים בתורה, ופתע נכנסו הצוררים לבית המדרש וחטפו אותם והובילו אותם רחוק מביתם למדבר אחד, שהיו דרים שם אנשי המדבר וכל ימיהם היו גרים במדבר וכל עסקיהם היו רועי צאן, ומכרו את רבי יעקב ורבי משה לאנשי המדבר, אנשי המדבר הלבישו את רבי יעקב ורבי משה בלבושם כדי שיכירו שהם משלהם, וגם שאם יברח אחד מהם יכירו וידעו שהוא בורח ויהרגו אותו, אחר כך היו מוסרים להם הצאן לרעות ואם היה חסר או שנהרג אחד מהצאן היו הורגים את הרועה תחתיו, כי במדבר הזה לא היו שכחות חיות רעות שטורפות ואם חסר סימן הוא שהרועה לא השגיח, ויקחו את הרב יעקב והרב משה כל אחד למקום אחר, ולא ראו איש את אחיו.

ויהי ביום אחד נפגשו שניהם יחד והתחילו לבכות מאד, ונתוודע להם שאינם כל כך רחוקים אחד מחברו כי אם מהלך כמה שעות, ונתיישבו באיזה יום חל יום הכפור בכל שנה ושנה כדי שיוכלו לקיים מצוות עינויים של יום הכיפורים, ויהי בשעה שעשו חשבון בענין הסיחו דעתם מהצאן, והלכו איזה צאן למדבר ולא היה ביכולתם להשיגם, והיה חרד רבי יעקב מאד שכשיבוא בחזרה לאדונוי יחרה אפו ויעשה בו משפט מות, ולכן השביע רבי יעקב את רבי משה שיהיה לו מסירות נפש להביאו לקבר ישראל, ויהי כאשר בא רבי יעקב לאדונוי חרה אפו מאד ורצה להרגו, ויהי כאשר הושיט את חרבו להרגו, בו ברגע עבר אחד מאנשי המדבר וביקש ממנו שבל יהרוג אותו ויתנו לו במתנה, כי היה רבי יעקב יפה תאר ונחמד למראה וחס עליו להרגו, ולא רצה האדון ליתן אותו לאיש שחס עליו ואמר להרגו בדוקא, כשראה שהאדון מתעקש להרגו הלך מאחוריו והכה בו מכה רבה עד שנהרג האדון והשליכו ארצה, וילך לדרכו, כראות רבי יעקב שאדונו נהרג החליף את מלבושי אדונוי וברח מהמדבר, והגם שראו אותו אנשי המדבר, לא עשו לו כלום כי חשבו שהוא האדון, וכך ברח רבי יעקב עד שבא למקום ישוב.

כאשר שיער רבי משה שבודאי נהרג רבי יעקב הלך שמה וראה שמונח אדם הרוג ולבוש במלבושי רבי יעקב, והיה ברור אצלו שזהו רבי יעקב, ולא היה יכול לראות בפניו מחמת החשך שהיה באמצע הלילה וגם מחמת הפחד והבהלה, ולקח אותו על כתפיו במסירות נפש ליער הסמוך וביקש מחילה ממנו כמה פעמים על שאין ביכולתו לטהר אותו ולעשות בו קבורה כראוי וקבר אותו, וחזר אל צאנו.

לאחר זמן קצר עבר גראף אחד שהכיר את רבי משה, כשראהו שאל אותו על מעשהו עם הצאן, כשסיפר לו רבי משה אמר לו עלה על העגלה ואסיע אותך לביתך, רבי משה היה בטוח שרבי יעקב השתדל עבורו בעולם העליון בעד טובתו על מה שהביאו לקבר ישראל, ובזכות זה ניצל, כאשר חזר רבי משה לביתו חקר ודרש הרב בעל שער אפרים על חתנו רבי יעקב, והעיד רבי משה שנהרג והוא בעצמו קבר אותו וסיפר את השתלשלות הענינים ועל פי דבריו התיר הרבי רבי השל בעל חנוכת התורה לאשתו שתנשא לאיש אחר.

רבי יעקב היה הולך ונדד מכפר לכפר והיה רעב ללחם וצמא למים, עד שהגיע לוויילנא, כשבא שמע על סעודת עניים שהרב שער אפרים עומד לערוך לפני חתונת בתו, והתיישב בין העניים לאכול עמהם, וכשחילק הרב שער אפרים צדקה נתן לרבי יעקב גם כן נדבה, ונתנו הרב יעקב בחזרה, שאל אתו השער אפרים אפשר שהנך יודע ספר ולכך רוצה יותר, ונתן לו, כשנתן חזרה בפעם השניה שאל אותו אפשר שהנך תלמיד חכם, אמר לו הן, ונתן לו סכום גדול יותר, וגם בפעם הזאת נתן לו בחזרה, אמר לו אפשר שהנך בקי בכל הפוסקים, אמר לו הן, אמר לו השער אפרים שיאמר איזה חידוש, ואמר רבי יעקב בחידוש שאמר בקבלת הפנים שלו.

ועמד הרב שער אפרים משתומם שזכר שחתנו רבי יעקב אמר חידוש זה אבל חשב שמא השתתף גם שם בקבלת הפנים ושמע אותו, ועתה רוצה לגנוב את דעתו, אמר לו רבי יעקב שחידש עוד חידושים, ואמר החידוש שאמר קודם מתנת הדרשה, כששמע מאתו כל זה התחיל להביט בפניו היטב ודקדק בקולו עד שהכיר אותו שהוא רבי יעקב, ואז סיפר לו את כל המעשה אשר קרהו בדרך, והיתה השמחה גדולה מאד.

מזווגו זה של רבי יעקב נולד החכם צבי, בנו הגאון רבי יעקב עמדין נקרא על שמו, ומחמת עובדא זו החמיר החכם צבי מאד בעניני עגונה, וכן הדברי חיים שהיה מנכדיו החמיר מאד בעניני עגונה והיה רגיל לספר מעשה זה.

ליבו של אדם נמשך אחר הנדרים אשר לא נשא לשוא, נשא ר"ת נ'דר ש'בועה א'יסר

בפירוש רבנו אפרים על התורה לרבי אפרים בן שמשון, כתב כי כל לשון נדרים בתורה, הם כפולים - ידור נדר, השבע שבועה, לאסור אסר, לומר לך מיד שאתה מתחיל בנדרים לבך נמשך אחריהם ורגיל בהם. לא יחל דברו, נדרו ושבועתו לא נאמר, אלא דברו, מכאן אזהרה שלא יחזור בדבורו.

ב' מעשיות נוראות על עונש אפילו על שבועת אמת

מזבא במדרש מעשה באדם בשם בר תמליון שהפקיד אדם אצלו מאה דינרין. הלך האישי המפקיד אל בר תמליון וביקש אותם ממנו. אמר לו: מה שהפקדת בידי כבר החזרתי ומסרתי לידך. אמר לו: השבע לי, מה עשה בר תמליון לקח קנה אחד וחקק בו חלל ונתן בו את אלה הדינרים, והתחיל ללכת ולהשען על אותו קנה כמשענת, וכשהיה צריך להשבע אמר למפקיד: החזק הקנה הזה בידך משום שאני צריך להחזיק את ספר התורה בידי, וכשהמפקיד החזיק את הקנה אמר בר תמליון: רבוננו של הבית הטוב הזה הקב"ה בו ובשמו אני נשבע - מה שמסרת בידי כבר מסרתי שוב בידך. המפקיד ברוב רוגזו השליך וזרק את הקנה על הארץ ונשבר הקנה, והחלו הדינרים מתפזרים, והתחיל המפקיד התובע ללקט את דינריו. אמר לו בר תמליון: לקט לקט כי משלך אתה מלקט!! ואמנם המדרש לא מספר על ענינו של בר תמליון זה שלכאורה נשבע על אמת אבל הונה בדברים. אולם כדי להראות שיש להזהר להשבע אפילו בשבועת אמת מביא המדרש מעשה נוסף: מעשה היה באשה אחת שנכנסה ללוש עיסתה ולאפות לחמה אצל שכנתה, בתנור מוסק שהיה שם, והיו צרורים וקשורים לה בשמלתה שלושה דינרים. ומשלא רצתה לעסוק במלאכתה כשאלה צרורים בשמלתה, נטלתם ונתנה אותם על גבי צעיף הראש שהסירתו מעל ראשה בעת מלאכתה והניחתו מקופל בצד. ומתוך שלא נזהרה נפלו והתגלגלו ממקומם שעל גבי הצעיף ונתערבו בלישה בתוך הבצק, אפתה את לחמיה והלכה לה, ושכחה ולא ידעה שהדינרים טמונים בתוך ככרותיה. בבית אמר לה בעלה: תני לי את שלשת הדינרים. הלכה ובקשה אותם אצל שכנתה, אמרה לה: אולי ראית את שלושת הדינרים הללו. היו לה לאותה שכנה שלושה בנינים, אמרה לה: תקבור "אותה אשה" (בלשון נקיה) את בנה אם ידעה מן הדינרים ההם. גרמו העוונות וקברתו, אמרה האשה בעלת הדינרים לעצמה אילולא שהאשה היא היתה חשודה בהם בדינרים לא היתה קוברת את בנה, ואולי עכשיו בראותה כן תחזור בתשובה ותודה לכן הלכה שוב ואמרה לה: אולי ראית את אותם הדינרים, אמרה: תקבור "אותה אשה" את בנה האחר אם ידעה משהו מאותם דינרים. ושוב גרמו העוונות ומת בנה האחר. פעם אחרת הלכה שוב אליה ושאלה: אולי כבר מצאה את דינריה בביתה, אמרה אותה אשה: תקבור "אותה אשה" את בנה השלישי אם ידעה באלה הדינרים, ושוב גרמו החובות וקברתו. אמר לה בעלה של בעלת הדינרים: האם אין את הולכת לנחם את שכנתך, וכפי המנהג בישראל שבסעודת הבראה ראשונה של אבל מביאה שכנה לבית האבלים מזון סעודה ומגישה לפנייה עוגות עגולות. לקחה שתי עוגות לחם לאשה ולבעלה מאותם כיכרות שאפתה אותם בביתה של זו באותו יום עם הדינרים והלכה להברות ולנחם אותה, כיון שקיצצו ופרסו עוגה אחת מאלה, יצאו שלושת הדינרים ממנה, וכבר הבינו עד היכן עונש השבועה מגיעה אפילו היא שבועת אמת. וזמ"ש הבריות: 'בין זכאי בין חייב לידי שבועה אל תבוא'.

ושוב מעשה נורא שמראה על חומרת השבועה (גיטין ל"ה) וז"ל: "אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד בשני בצורת שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה והניחתו בכד של קמח, ואפאתו בפת, ונתנתו לעני. לימים בא בעל הדינר ואמר לה הבי לי דינרי, אמרה לו יהא סם המות באחד מבניה של אותה אשה אם נהניתי מדינרך כלום (תראה כמה נזהרו חז"ל בלשונם שאפילו בגמרא כתבו ב"אחד מבניה" שלא יבוא אדם ויקרא ב"אחד מבני" ה' יצילנו) אמרו לא היו ימים מועטים עד שמת אחד מבניה. וכששמעו חכמים בדבר אמרו: מה מי שנשבע באמת כך! הנשבע על שקר על אחת כמה וכמה. מהי הסיבה שנענשה, דאישתרשי לה מקום דינר". פרש"י - "נשתכרה בו עובי עיסה כעובי דינר, שאם לא היה הדינר היתה נותנת עוד עיסה (כמות מועטת) בככר". מה מתוחה היא מידת הדין, ה' יצילנו.

מקשה ה"בן איש חי" בספרו (בן יהודע גיטין ל"ה) למה כתבה הגמרא שהיה זמן המעשה בשנות בצורת, ומתריך: ללמדנו בזה תוקף וחומר איסור שבועה, דאע"פ שזאת נתנה את הכיכר צדקה לעני, והיה זה בשנות בצורת שיש בזה פיקוח נפש, והדינר ההוא החיה נפשות באותו זמן שהעולם מתים מרעב, עכ"ז לא הועיל זכות המצוה הזאת להצילה מעונש השבועה ונענשה בבניה כאשר פצתה פיה. עכ"ל. וכמה צריך האדם ללמוד מוסר מכך ולשמור פיו ולשונו מלכד.

ר' עקיבא איגר מתיר נדר לת"ח שנדר שלא לצאת מבית המדרש

רבי מאיר דן פלוצקי, בעל "כלי חמדה", סיפר מעשה ששמע מן המהרי"ל דיסקין בשם אביו רבי בנימין, אב"ד לומז'א, מעשה שהיה כך היה:

בהיות רבי בנימין רב בלומז'א, הגיע לשם תלמיד חכם גדול ונדר לשבת בבית המדרש זמן מרובה ולעסוק בתורה ועבודה מבלי לצאת החוצה, אנשי המקום הרע להם הדבר וגרם להם צער רב, על שלא יצא האיש מבית המדרש אף בשבתות, כיון שלא היה עירוב בעיר ונבצר מהם להביא לו מאכל ומשקה ושאר צרכיו. לא ידעו בני העיר לשית עצות בנפשם כדת מה לעשות, יום אחד הגיע לעיר לומז'א רבי עקיבא איגר כדי להשתתף בשמחת הנישואין של אחד מבניו, ורבי בנימין ניצל את ההזדמנות לשטוח בפניו את הדאגה המעיקה על בני העיר זה זמן רב, על אודות אותו תלמיד חכם הממאן לצאת מחוץ לכותלי בית המדרש, כשמוע רבי עקיבא איגר שהלה הוא תלמיד חכם, החליט לבקר בבית המדרש יחד עם רב העיר, ומי ראה אותם יוצאים ולא יצא, נכנסו הגאונים לבית המדרש ורעק"א החל מדבר עם אותו תלמיד חכם שמעתי שהינו ת"ח ומאחר שאין הוא יכול לצאת מפה, לכן באתי לבקר, לא היה יכול הת"ח לעצור מלהביע רגשותיו בפני רעק"א איגר ושאל מדוע הוצרך רבנו להטריח את עצמו עם כל מלוי לבקר אדם פשוט כמוני, שאלו רעק"א, אילו ידעת זאת מקודם שנבוא אליו, היה נודר נדרו, הס מלהזכיר השיב אותו תלמיד חכם, הייתי אני רץ כצבי לקבל פני קדשו. אם כן - מותר לך, מותר לך, מותר לך, קרא רעק"א בקול בפתחו לו פתח חרטה, וכל העם עונים אחריו מותר לך.

יין שהוא במרתף ומונח בחבית סתומה בעת שדורכים הענבים אף שהוא רחוק מאד, היין שבחבית מתנועע

אפשר לרמוז, דלא יפלא האדם איך מדבר בעולם הזה השפל למטה ודיבורו עושה רושם למעלה, הלא תראה היין שהוא במרתף ומונח בחבית סתומה בעת שדורכים הענבים אף שהוא רחוק מאד, היין שבחבית מתנועע, והוא פלא, ומזה נקח ראיה על הדבור שהוא פועל למעלה, ולרמוז זה' לא יחל דברו ככל היוצא ר"ת גימ' יין עם הכולל, דמן היין נלמד, עוד יש לרמוז לא יחל דברו ככל ס"ת אלול, שצריך לשוב באלול כמו שאמרו רז"ל, וס"ת היוצא מפיו יעשה הוא או"ה, דבשמירת הלשון יבא המשיח ויהיה שמו וכסאו שלם, שהאותיות החסרות לשמו ולכסאו הן - או"ה, להכל תלוי בלשון.

"לא יחל דברו" (ל, ג)

יש אדם מוציא דברים מפיו בתפלתו בטעות ונעשית שאלתו תיכף

כתב בעל הבן איש חי בספרו עוד יוסף חי, לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה, נ"ל בס"ד יש אדם מוציא דברים מפיו בתפלתו בטעות - ששואל דבר שהוא רע לו, כמו שאמרו חז"ל במדרש באחד שהיה הולך רגלי במדבר והיה עיף מאד, ויתפלל לפני הקב"ה שיזמין לו חמור לרכב עליו, אך טעה ואמר תזמין לי חמור שירכב עלי, ונעשית שאלתו תיכף, שנודמן שר אחד רוכב על אתונו והלך אחריה עיר קטן וימצא זה האדם הולך רגלי, ויאמר לו הנה עיר זה קטן הוא וטרח בהליכה תרכיבהו על כתפך ותביא אותו עמי לבית, ויען האיש ויאמר אני עתה התפללתי שיזדמן לי חמור שארכב עליו ולא שהוא ירכב עלי, ולא ידע שהוא התפלל שירכב עליו החמור ולא הרגיש, וכל זה יזדמן באנשי דעלמא, אבל ברצות ה' דרכי איש אף על פי שמוציא מפיו לרעה הקב"ה יתקן ויסדרם לטובה ויתקנם.

ברצות ה' דרכי איש אף על פי שמוציא מפיו לרעה הקב"ה יתקן ויסדרם לטובה ויתקנם

וכן שמעתי מספרים באחד עם הארץ שאינו יודע אפילו פירוש המילות של פסוקים ושל תורה ואינו יודע להתפלל, וחנונו ה' בעושר ובריבוי בנים שיש לו יותר מעשרה בנים זכרים וכולם עומדים לפניו בליל שבת ומברך אותם והוא אינו יודע אפילו פסוק אחד של ברכות לברכם בו, וכשהולך לבית הכנסת אינו אוחז המחזור בידו, כי אינו יודע אפילו צורת האותיות, ורק היה בבית הכנסת שהוא נכנס שם אחד שיש לו קול ערב, והוא מתחיל מפרשת העקידה עד פסוקים של ה' מלך לאמרם בקול רם בבית הכנסת שהוא נכנס והשליח ציבור יתחיל מה' מלך, והיה האיש הזה המתחיל בכל יום בקול רם קורא פרק איזהו מקומן בניגון ובמיתון, ובכל הלכה עושה ניגון חשוב בסיימה, ובפרט בסיום הלכה של אלו ואלו נשרפין בבית הדשן היה אומר סיום זה בקול רם ונעים ביותר, והיה דרכו להאריך בניגון חמש תיבות אלו משאר סיום ההלכות, וזה שהוא עם הארץ שאינו יודע פירוש המלות חשב לומר למה באלו החמש תיבות מאריך יותר ועושה ניגון יותר, אלא ודאי כי אלו החמש תיבות ברכות גדולות הם ומברך את כל הקהל בהם, ולכך מגביה קולו בהם להשמיע את הציבור, וברוב הימים קלט חמש תיבות אלו ונתלמד לאמרם על פה, ובחשבו שהם ברכות היה בכל ליל שבת מניח ידו על ראש בניו והיה אומר על כל אחד ואחד דברים אלו של אלו ואלו נשרפים בבית הדשן, והנה

נודמן בליל שבת חכם שנתאכסן בביתו של זה וראה את מנהגו שהוא מצפצף על ראש כל אחד ואחד דברים אלו - של אלו ואלו נשרפים בבית הדשן, וחרד החכם חרדה גדולה וצעק ויאמר לו מה אתה עושה עם בניך לקללם בליל שבת ותביאם לבית השריפה בבית הדשן, ובליל שבת הגידו לו לאותו חכם בחלום, ויאמרו לו לא טוב עשית שבטלת אותו ממנהגו, כי הוא אומר לפי תומו, וכיון שהקב"ה אוהב אותו לוקח אותיות של חמש מלות אלו ועושה בהם צירופים אחרים של ברכות, כי השי"ת יתקנם בחסדו, ועל כיוצא בדבר נאמר ודגלו עלי אהבה, דאף על פי שהוא מדלג האותיות או תבות, שבזה תשתנה משמעות הדברים ותתהפך מטוב לרע, עם כל זה הם אהבה שיהיו נשלמים ונתקנים בסדר נכון.

"לֹא יִחַל דְּבָרָיו כְּכֹל־הֵיבֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" (ל, ג)

כוחו של הדיבור. כוח סגולי הוא זה, רב עוצמה ויכולת, שאינו נתון לערעור ולטשטוש, ועלינו להיזהר ולהישמר בו עד מאוד

כתב בשו"ת הרשב"א (חלק א, סימן תח). אדם צריך להיזהר בכל מילה היוצאת מפיו, לטוב ולמוטב, כי יש להתייחס לכוחו של הדיבור כאל כוח סגולי ומופתי, שאינו זקוק להסברים על מנת להוכיח את עצמו. סגולות רבות יש בעולם עשבי מרפא מופלאים ואבני חן המשפיעות השפעות שונות ומשונות על הנושא אותן. לא את הכל אנו מבינים, ולא כל דבר ניתן להשגה בשכלנו, אולם האם אי הבנה זו מערערת את עצם עובדת כוחם של העשבים או האבנים? בוודאי שלא! כך בדיוק עלינו להתייחס לכוחו של הדיבור. כוח סגולי הוא זה, רב עוצמה ויכולת, שאינו נתון לערעור ולטשטוש, ועלינו להיזהר ולהישמר בו עד מאוד.

וכשם שפלא בריאת האדם בא לידי ביטוי בכוח הדיבור כך פלא העולם כולו ראוי להתייחד בכוח הדיבור. לאור זאת, יובן היטב מדוע ניתן לאדם כוח כה עצום בדיבורו, שהרי האדם לא בא לעולם אלא על מנת להשלים ולתקן את העולם, בבחינת "לתקן עולם במלכות שד"י", להפיח רוח קדושה בעולם, בלימוד תורה ובקיום מצוות, להכניס רוח בחומר ולהעלות את מציאות העולם השפל לדרגה עליונה ונשגבה יותר. כדי שהאדם יוכל למלא את תפקידו זה הוענק לו משמים כוח הדיבור. כוח המסוגל לאחד בין הרוח ובין החומר, לקדש את הגשם ולהכניס בו הבל רוחני. אלא שמעתה, ניתנת בפני האדם הבחירה, לפעול טוב או חלילה לפעול רע. להשתמש בכוח הדיבור על הצד הטוב ולפעול טוב על עצמו וסובביו, או חלילה לפעול בשלילה ולפתח פיו לרעה, ולהביא על עצמו ועל סובביו מצבים שאינם טובים, רחמנא ליצלן.

סיפור מדהים הממחיש את הענין

מספרים באונבאסיטא בלונדון רואים כיצד האולם הגדול שבו נערכה הבחינה בפסיכולוגיה הלך והתרוקן בהדרגה. עוד ועוד סטודנטים סיימו לכתוב את התשובות, הגישו את הדפים לבוחנים ויצאו אל הדשא להחליף חוויות עם חבריהם, להשוות תשובות ולנסות להעריך כמה הם יקבלו במבחן. שני חברים יצאו מהמבחן ופנו לעבר הקפיטריה, כשלתע גילו שלט גדול בכניסה שעליו נכתב: 'אתמול נפטר האדם שמנע את התקדמותכם בלימודים, בחברה ובכל תחומי החיים. הלווייתו תצא מאולם הספורט של האוניברסיטה בשעה 14:00'. שני החברים האוהבים הביטו בשלט המחור וניסו להבין במי הוא מדבר. מי הוא האיש שמנע את התקדמותם, בחיים, ומה היה המניע שלו! הם העלו כמה שמות אפשריים, וכאשר לא הצליחו להגיע לתשובה שתניח את דעתם, החליטו לצעוד לעבר אולם הספורט כדי לברר זאת.

כשהם התקרבו, נוכחו השניים לדעת שהם אינם הסקרנים היחידים. מאות סטודנטים צעדו לעבר האולם שבמרכזו הוצב ארון מתים מהודר ומסביבו שטח מגודר שמאבטחים מנעו כניסה לתוכו. השאלה הגדולה ריחפה בחלל האוויר ועוררה התרגשות בקרב הנקהלים: 'מי יכול להיות האיש שמנע את התקדמותי?!' חשבו רבים באולם, 'טוב לפחות שהוא מת...!'. לאחר רבע שעה נכנס אל האולם אדם לא מוכר, פנה את הסטודנטים והודיע כי כולם יופלו לעבור על פני הארון ולזהות את האיש. אחד אחרי השני ניגשו הסטודנטים המתוחים אל ארון הקבורה, וכשהביטו פנימה נאלמו דום כאילו מישוהו נגע בנקודה הרגישה ביותר בנשמתם. בתוך הארון הייתה מראה: כל אחד שהסתכל פנימה ראה את עצמו. ליד המראה, בתוך הארון, הייתה ערמת פרוספקטים צבעוניים, ופתק שהיה מודבק מעליה הורה לכל סטודנט לקחת פרוספקט, רוב הצעירים ההמומים מיהרו לקחת את הפרוספקט ולצאת במהירות מהאולם. 'מה זו הבדיחה הזאת?!' 'כותבים לך שהאיש שעצר את התקדמותך בחיים מת, וכשאתה מנסה לראות מי זה אתה מגלה את עצמך?!'. 'בוא ונראה מה כתוב בפרוספקט', החלו להקריא את שהיה כתוב בו: 'ישנו רק אדם אחד בעולם שמסוגל

להגביל את התפתחותך - וזה אתה! על המילים שאתה מוציא מהפה שלך, אף אחד לא יכול לשלוט - רק אתה! אתה האדם היחיד שיכול לבצע מהפיכה בחיים שלך! אתה האדם היחיד שיכול להשפיע על אושרך והצלחתך! אתה האדם היחיד שיכול לעזור לעצמך! אז שלוט בעצמך! שלוט במילים שלך...!!!' 'אני חושב שהבנתי במה מדובר', 'לעיתים אנו אומרים מילים ומדברים דיבורים שיש להם השפעה מכרעת על חיינו. באמצעות מילים אנו חוצים לפעמים גבולות ומניעים את עצמנו ואת אחרים לפעולות כאלו ואחרות. אם נשלוט על מילותינו, נשלוט על כל מערכת חיינו'. 'עד כדי כדי' תהיה מי שאתה 'כלומר עד אתמול היינו אנשים שלא מחשיבים את יכולתם, אך אם נעריך את עוצמתן של המילים היוצאות מפינו נהפוך לאנשים אחרים וחיינו יהיו מאושרים, מוצלחים וטובים יותר!'. 'ללא ספק' השיב ניק והמשיך: 'תחשוב כמה לחצים, מתחים ומריבות נגרמים עקב פליטות פה ודיבורים שאינם במקומם או התייחסות בלתי מכובדת לזולת! אם נצליח לשנות זאת, נצליח לשנות את כל חיינו'.

דרוש לימי בין המצרים

ענין הבכיה על החרבן והצפיה לגאולה

כתב ב'יערות דבש' (ח"א סוף דרוש יג, דף רנג) איתא, וז"ל, מי שאין דעתו שלימה, לא ירגיש כ"כ בצער החורבן, כמו אנחנו בעוה"ר, שאיננו מרגישים כ"כ חורבן בית מקדשנו, לחסרון דעתנו, ואין שומה מרגיש. אבל אלה הגדולים שלמי הדעת, הם הרגישו עוצם האבידה בחורבן הבית. ואילו אנחנו היינו משיגים העדר שלמותנו ע"י החורבן ואובדן תפארתנו, לא היה ערב לנו לאכול ולשתות, כי אם להתפלש בעפר.

וביאר הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (גלות ונחמה, עמ' קמו - קנא), כי ענין הבכיה מורה על ההשתתפות של האדם במצב הרוחני של כלל ישראל, ובצער השכינה. פוק חזי ממנהגו של עולם, שהרי בלוויית המת רק קרובי המשפחה בוכים, ורק מי שמרגיש קרבה מתעורר לבכי. כך בימים אלו של אבילות על חורבן הקודש והמקדש, נבחן כל אחד כמה מידת קרבתו אל הקדושה, מהי השייכות והשותפות שלו עם? גם ישראל ועם הקב"ה. ובזה צריך לעבוד ולחזק את תחושת השייכות... הבוכה מבטא את השייכות לדבר שאבד, את הכאב על החסרון, וכך מתקרב ונקשר יותר אל הדבר. ומסיים שם, מי שאינו מסוגל לבכות בימי 'בין המצרים' על חורבן בית המקדש ועל גלות השכינה, עליו לשבת על הרצפה ולבכות בככי מר על חורבן הקודש בקרבנו, על זה שאינו מסוגל לבכות, ועל שלא אכפת לו, ואין לו שייכות לחסרון בית המקדש, כאשר אינו מרגיש את החסרון של בית המקדש, הרי חסרונו ברוחניות ניכר וגלוי. ועל זה ראוי באמת להתעורר בככי.

המגיד מדובנא ז"ע נשא משלו לאחד משרי המלוכה אשר היה אהוב אצל המלך, ונתקנאו בו שאר השרים והעלילו עליו עד שנאלץ המלך לצוות להביא אותו אל בור בית הסוהר, באמצע הלילה הגיעו שוטרים לבית השר והעירו אותו כשהם מצווים עליו לבוא עימם, צווח השר מה חטאי ומה פשעי כי הינכם אוסרים אותי כאחד הריקים, אך לא ידעו לענות לו ולקחו אותו והטילוהו לתוך בור עמוק חשוך ואפל, תיכף לאחר שהושלך שמה שקע השר בתרדמה עמוקה, כשנתעורר לאחר זמן רב ראה כי חושך סביבותיו, והיה בטוח שעדיין לילה ולא ידע כלל שהוא בבית הסוהר כי חשב שכל זה היה בחלום הלילה, והתהפך אל הצד השני... וחזר לישון, וכך חזר הדבר ונשנה כשהוא מתעורר ונדמה לו כלילה. בינתיים המלך חיכה וציפה מתי יזעק השר שרוצה הוא לעמוד בפני המלך ולהכחיש כל מה שהעלילו עליו, שהרי אהבו ביותר, אך לאחר שעברו כמה ימים 'ואין קול ואין עונה' החליט המלך לירד לתוך בית הסוהר ולבקר את השר ולראות בשלומו, ושמע אותו שואל לעצמו 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות' שנתארך הוא כל כך ועדיין לא עלה השחר, נכנס המלך לתוך הבור, וגער בו, כי כבר אתא בוקר וגם לילה... השמש יצאה על הארץ וחזרה ושקעה ושוב האירה ועתה שקוע בתרדמתך ונדמה לך שלילה אחד ארוך הוא, ואינך שם על לב על מצבך...

והנמשל הוא לבני ישראל השקועים בחשכת הגלות 'ומחשכים הושיבני כמתי עולם', ואינם יודעים שהיו זמני רצון ואורה כדוגמת היום, ושואלים מדוע האריך לנו הלילה, ואומר להם הקב"ה אין הדבר תלוי אלא בכם, קומי

רוני בלילה, התפללו אלי שאוציאכם מבור הגלות, ושבתם עד ה' אלוקיכם, ואו אז אשובה אליכם (משלי יעקב אמר, עיי'יש באריכות)

אם לא בוכים בתיקון חצות סימן שהאדם לא מספיק יר"ש

ידוע העובדא דהוי אצל החתם סופר זי"ע - שבדרך כלל היה ר' פישל סופר זי"ע הש"ץ בשעת אמירת תיקון חצות אצל החתם סופר, [שבכל ליל שישי היו כל תלמידי הישיבה אומרים תיקון חצות ביחד], פעם אחת לא היה ר' פישל בעיר ועל כן מינו בחור אחר להיות הש"ץ, והחתם סופר אמר שודאי הבחור נחמץ [מקולקל] כיון שלא בכה בשעת תיקון חצות, ואכן לאחר תקופה נתברר שהבחור היה חמוץ לגמרי רח"ל. וזאת כיון שבימי החתם סופר זי"ע רק בחור שהחמיץ לא בכה באמירת תיקון חצות, ולא תיקון חצות של 'בין המצרים' אלא תיקון חצות שבמשך ימות השנה.

גוי איננו מסוגל להבין את שפת הדמעות, שהיא שפת הנשמה

הרמ"א ז"ל בספרו "תורת העולה", מביא את הסיפור שאפלטון - הפילוסוף הגדול, בא לירושלים עם נבוכדנצר הרשע, ולאחר חרבן בית המקדש נכנס להר הבית וראה את ירמיהו בוכה מאוד ומרים קול נהי וקניה על החרבן.

שאל אותו אפלטון שתי שאלות: האחת, אתה חכם בישראל, מדוע הנך בוכה על עצים ואבנים, והשאלה השניה: הבית הלא כבר נחרב, ואין ראוי לחכם לבכות על העבר. השיב לו ירמיהו אתה בתור פילוסוף, יש לך בוודאי כמה ספיקות פילוסופיות שעדין אין לך פתרונות עליהם. אמר לו אפלטון: ודאי כן הדבר, ויש לי הרבה ספיקות שחושבני שאין אף אחד בעולם שיוכל לפשוט לי אותם. אמר לו ירמיהו: אמור לי אותם הספיקות ואני אפשוט, אמר לו אפלטון ספיקותיו, וירמיהו פשט לו את כולם כלאחר יד, נדהם אפלטון מאד מזה, ותמה האם עומד לפניו ילוד אשה שיהיה מלא בחכמה רבה כל כך.

ענה לו ירמיהו: את כל החכמה הזו ששמעת - שאבתי מהעצים והאבנים הללו בעת השראת השכינה, משום כך אני בוכה כל כך, ועל שאלתך השניה היאך נאה לחכם לבכות על העבר, על זה לא אוכל לענות ולהשיב לך, כי אינך מסוגל להבין זאת. עד כאן.

גוי איננו מסוגל להבין את סוד הדמעות, איננו מסוגל להבין את שפת הדמעות, שהיא שפת הנשמה. כי אצל הגוי הדמעות הן על העבר ואילו אצלנו אין אלה דמעות של העבר, כי בתוך הנשמה אין פילוג, והעבר וההווה חד הוא, משום שהנשמה היא חלק אלוה ממעל, ולפניו אין דבר כזה של התפלגות הזמן.

והוסיף על זה הסבא מקלם זצ"ל, כי יש להתבונן מכאן על גודל קדושת נשמת ישראל, שדבר שכזה, אשר ההדיוט והקטן שבישראל מבין בפשטות, לא היה מסוגל להבין אפילו חכם גדול שבחכמי האומות כמו אפלטון.

והנה אף כי השמחה היא הכרחית בעבודת ה' יתברך, ואף עבירה תחשב למי שלא שמח, כפי שמצינו בתורה בפרשת הקללות (כי תבא כ"ח, מ"ז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה", ואמרו רבותינו (שבת ל: זהר א'. ק"פ:) אין השכינה שורה מתוך עצבות, מכל מקום יש זמנים שצריך האדם להיות עצב כמו שכתוב (קהלת ג', ד') "עת לבכות ועת לשחוק". לדוגמא, מי שמבקש להיות בעל תשובה אמיתי, כותב רבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער ראשון י"ב, י"ג) שיש כמה דרגות לתשובה "והעיקר השלישי הוא היגון: יחשוב האדם כמה רבה רעת מי שהמרה את יוצרו וכו' ומדרגות התשובה ומעלותיה נמדדת לפי גודל המרירות ועוצם היגון, והיא התשובה אשר תבוא מדרך טהר הנפש וזפנות שכלה", עיי"ש.

ככל שירבה האדם בבכיה על חרבן בית המקדש הרי הוא מעורר רחמים בשמים, ואותו היגון מראה על טוהר הנפש שלו

ככל שננסה לתאר את עומק האסון של חרבן הבית והריגת הצדיקים לא נוכל לדעת את עצמתו הנוראה, שהרי אמרו רבותינו בתלמוד, שמיום שחרב בית המקדש לא נראית רקיע בטהרתה, כלומר השמים נתכסו בעננים דקים מאוד. כל זה ממחיש את האבל הנורא שאירע לעם ישראל (ברכות נט. מהרש"א שם).

כאשר ראה ירמיהו הנביא שבנוסף לחרבן בית המקדש נופלים גם חללים רבים מעם ישראל, הצדיקים הגדולים שבעם ישראל, עמודי עולם שכל התורה היתה שגורה בפיהם, ועמם נשים וטף, אמר "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי".

באיזו אכזריות נהרגו עשרה הרוגי מלכות: רבי ישמעאל כהן גדול הפשיטו את עורו מעל פניו עד שיצאה נשמתו, רבי עקיבא סרקו את בשרו במסרקות של ברזל, את רבי חנניה בן תרדיון כרכו בספר תורה ושרפוהו והניחו על לבו ספוגין של צמר רטובים כדי שתצא נשמתו בזמן ממושך, עד שיצאה נשמתו מתוך עינויים, וכהנה רבות, אוי לאנשים שכך שומעות.

ואף אנו כאשר מתבוננים על ההרג הנורא שעשו לאחינו ישראל, לבנו נמס בקרבנו. בילקוט שמעוני (איכה תרת"ז) על הפסוק (איכה ד', י') "ידי נשים רחמניות בישלו ילדיהן" אמרו: מעשה באשה אחת שהיו לה שלושה בנים והלכו בניה למלחמה, נטלה את בנה שהיא מניקתו ובישלתו בקדרה. כשבניה חזרו והתחילו לאכול את המאכל הכירו בבשר שהיה בשר אחיהם התינוק, עלו לגג ונפלו ומתו. כך היה מצב הרעב בזמן חרבן הבית, ועליהם מקונן ירמיה "טובים היו חללי חרב מחללי רעב" כי אין לך קושי ממי שמת ברעב.

ומה גם, אם היו רוצים היהודים לבכות על המצב הנורא, הרשעים הללו לא היו נותנים להם, כמבואר בילקוט שמעוני (ירמיה רע"ט) אמר רב חמא: כיון שחרבה ציון וירושלים ובית המקדש, ונשרף ההיכל, ויצאו ישראל בשלשלאות של ברזל, היו מבקשים לבכות ולא הניחום השונאים אלא היו רודפים אותם ומכין אותם על צואריהם שנאמר "על צוארינו נרדפנו".

אמנם לאמיתו של דבר צריכים אנו לזעוק אל השם ולהתחנן לפניו על המצב הנורא שבו אנו נמצאים. כמה יתומים ואלמנות, כמה הורים שכולים מתרבים בדורנו, ואין מי שיגן בעדנו כי אנשי אמונה אבדו, מה נדבר ומה נצטדק על עוונותינו המרובים, שבזמן שבית המקדש קיים כאשר היה אדם חוטא מיד היה מביא קרבן ושב בתשובה ומתכפר לו, ומאז החרבן שאין קרבן שיכפר בעדנו נשקעים אנו בעוונות, ומשום כך מתרבים הצרות, הבה ונרבה בתורה מצוות ומעשים טובים, כי הרי התורה שקולה כנגד כל הקרבנות כפי שנאמר "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים" (ויקרא ז' ל"ז) ודורשת הגמרא (מנחות קי). שמי שלומד תורה לא צריך קרבן עולה, ולא מנחה ולא חטאת וכו' כי תלמוד תורה שקול כנגד כל הקרבנות.

מעלת הבכיה על החורבן

סיפר הגאון רבי אלחנן וואסערמאן זצ"ל, פעם בעת אסיפת הרבנים לדון בענייני השעה, הראה ה'חפץ חיים' זי"ע את דברי ה'תנא דבי אליהו' (רבה פ"כ ד"ה פעם אחת), ולא גלגל הקב"ה והביא פרס ומדי לעולם אלא בשכרו של כורש שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו העכו"ם את בית המקדש. הוסיף על כך ה'חפץ חיים', שכאשר נחשוב את מניין השנים, נמצא שבאותה שעה היה כורש בן שבע שנים בלבד, ויש לנו להתבונן, מה וכמה משיג ילד (נכרי) רך בשנים להבין את גודל החורבן, ואף על פי כן בזכות שבכה על חורבן הבית הביא הקב"ה את מלכות פרס ומדי לעולם, ק"ו לדידן, כמה שכר טוב יש לבורא ליתן לנו על אבלותנו על החורבן הגדול והנורא.

משל נפלא הממחיש לנו עד כמה מחוייבים אנו לבכות ולהצטער על העדר בית מקדשנו

ובספה"ק הביאו משל המראה לנו כמה צריך לבכות על בית המקדש. משל לאשה שהתעברה לאחר שנים רבות של עקרות, והנה הגיעה שעת הלידה. הבעל כמובן התרגש מאוד, אך הנה ניגש אליו הרופא ואומר לו שישנו סיבוך עם הוולד, ועל כן ישנה אפשרות אחת מן השתים - או שהאשה תשאר בחיים, או הוולד. כשמוע הבעל את הבשורה הקשה הזו חשב וחשב, ולא ידע מה להחליט. מצד אחד, עד שסוף סוף אשתו נתעברה וכל כך ציפו לוולד הזה, כיצד אפשר להרגו, ומאידיך איך אפשר לאבד בשביל זה את אשת נעוריו, לחיות בלי אשתו שהיא עזר לו, מחמת הספק, אמר הבעל לרופא: נשאל את אשתי מה לעשות.

כשסיפרו למעוברת את הבעיה הקשה התחבטה מאוד ולבסוף החליטה שעדיף להשאיר את הולד בחיים והיא תהיה כפרה עבורו.

אולם בקשה אחת היתה בפי המעוברת אל בעלה: שכשהילד יגדל, תמיד יזכירו לו את המעשה הזה שאמו מסרה את חייה בעבורו, בכדי שיכיר טובה לאמו, ותמיד יתפלל וילמד בעבורה להעלותה מדרגה לדרגה בגן עדן.

והנמשל הוא שבית המקדש היה משמש לנו כאם אוהבת, כשהיינו נטמאים בעבירות היינו מתנקים על ידי הקרבנות בבית המקדש ונטהרים לפני ה' רחום וחנון. אמנם מחמת ריבוי העוונות נתחייבו עם ישראל כלייה, והיה צריך לבחור אחת מן השתים, או שחלילה תהיה כליה לעם ישראל, או שתחת זה יחרב בית המקדש. וכשם שאמרו במשנה (סנהדרין מו). שכשאיש מישראל נתחייב מיתה על ידי בית דין, מה השכינה אומרת, קלני מראשי קלני מזרועי, כלומר,

(כביכול) כבד עלי ראשי זורועי מרוב צער היהודי שיוצא להורג בעבור עוונותיו, כך בזמן חרבן הבית, כשראה הקב"ה ששעם ישראל נתחייבו כליה, אמר: כבד עלי ראשי כנגד בית המקדש, כבד עלי זורועי כנגד עם ישראל משום ששניהם חשובים לי.

ואז הסכימו המזבח, הכרובים ובית המקדש ללכת כפרה בעבור עם ישראל, והעיקר שהם יפשפשו במעשיהם. ואכן כך היה, שהקדוש ברוך הוא גרם לשריפת בית המקדש ושפך את כעסו על עצים ואבנים. וכשעם ישראל נזכרים בטובות שנעשו להם על ידי בית המקדש, מתפללים שהקדוש ברוך הוא יבנהו כבתחילה. יהי רצון שנוכה לראות בעינינו פקוחות את בית המקדש בבנינו, יחד עם השראת השכינה, כי בית המקדש הוא כאמא בשבילנו.

משחרב בית מקדשנו חוצצת חומת ברזל בינינו לבין אבינו שבשמים, אין אנו מרגישים בגודל החטאים שבידינו ביום תשעה באב זולגות דמעות רותחות מעיניהם של ישראל על פניהם, וגם אדם שמתבעו אינו מזיל דמעות, מכל מקום לפחות ביום זה נשמתו חשה בגודל האסון הנורא של חרבן בית המקדש.

בזמן שבית המקדש עמד על מכונו התקיים בעם ישראל מה שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כ"ה, ח') בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם, ללמדנו שאפילו אם חלילה, יהודי היה נמצא בהסתר פנים, במצב של טומאה, עדיין יכול היה להדבק בשם יתברך כי הניצוץ הפנימי הקדוש החבוי בתוך לבם של עם ישראל לא היה פוסק מהם, וכאשר היה אדם חוטא היה מרגיש בטומאת החטא ומיד היה שב בתשובה ומקריב קרבן על עוונות שבידו, והיה מרגיש עצמו כבריה חדשה, ולא לן אדם בירושלים ובידו עוון.

לא כן עתה, משחרב בית מקדשנו חוצצת חומת ברזל בינינו לבין אבינו שבשמים, ולדאבונו, אין אנו מרגישים בגודל החטאים שבידינו, ובמקום שהגוף יתמלא בצרעת בעוון החטא, הנשמה מלאה בצרעת ושחין רוחניים, ואין האדם מרגיש בכך, ומי שלא מרגיש את גודל חרבן בית המקדש עליו לדעת כי צריך הוא להתאבל פעמיים, אחת על חרבן בית המקדש, והשני על חרבן לבו האטום.

זכבר אמר רבי יהושע בן לוי (ילקוט שמעוני איכה תתנ"ט) מיום שחרבה ירושלים וחרב בית המקדש כביכול אין שמחה לפני הקדוש ברוך הוא עד שיבנה את ירושלים ויחזיר את ישראל לתוכה שנאמר (ישעיה ס"ה) "וגלתי בירושלים וששתי בעמי ולא ישמע בה עוד קול בכי וקול זעקה". ועוד אמרו (ילקוט שמעוני תהלים תרע"ט) כשחרב בית המקדש באה קול בכיה ויללה בכל העולם כולו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, וכי יש לפניך דברים הללו והרי כתוב "הוד והדר לפנינו עוז וחדוה במקומו"?! (דברי הימים א א, ט"ז) אמר להם: ביתי נחרב ובני שלולין בקולרין ואיני מצר?! לא כך כתבתי להם "עמו אנכי בצרה"?!
הנודע ביהודה בט' באב

רבינו הנודע ביהודה היה יושב בט' באב מעת הקינות עד מוצאי ת"ב על השרפרף בבית הכנסת כשראשו בין ברכיו ובוכה על חרבן בית המקדש.

רבינו החתם סופר ז"ל היה דרכו בערב תשעה באב להסתגר בחדרו, וסיפר אחד מתלמידיו לרבינו יוסף חיים זוננפלד שפעם הציץ בחור של המנעול וראה שהוא יושב בחדרו וספר לפניו והיה מוריד דמעות לתוך כוס עד שמילא את הכוס דמעות, והניחו במקום מסוים, לעת ערב בסעודת המפסקת ראה אותו לוקח את אותו כוס דמעות טובל בו פתו בדמעות ואוכלו לקיים מה שנאמר בתהלים (פ, ו) "האכלתם לחם דמעה ותשקמו בדמעות שלישי".

להבין מדוע גם המלאכים בוכים על החרבן

גם המלאכים בוכים על חרבן בהמ"ק כמש"כ "מלאכי שלום יבכיו" ולהבין מדוע המלאכים בוכים, הסבירו ע"פ משל לעשיר גדול שבנה בית מפואר מאין כמוהו שכל העובר ומסתכל באותו ארמון לא זז מלהללו, והחביא את האוצרות כל אשר לו בתוך הכתלים. יום אחד נשרף הבית, וכל אנשי העיר בכו על היופי הגדול של הבית, אבל בעה"ב בכה יותר ויותר על האוצרות הנסתרים בתוך הכתלים. כן הדבר בבהמ"ק שכולם בוכים על יפיו והדרו של בית המקדש אבל המלאכים יודעים את הערך הרוחני הטמון בתוך כתלי המקדש, וע"י החרבן נסתם כל חזון וע"ז בוכים המלאכים.

"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה"

נפלא ביאורו של ה"חתם סופר" על מאמר הגמרא: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה", שלכאורה על הגמרא לנקוט בלשון עתיד "זכה ויראה בשמחתה". וביאר על פי הגמ' (פסחים נד) שגזירה על המת שישתכח מן הלב, וכנגד זה על החי שסבורים שהוא מת אומר המדרש שאין מקבלים תנחומים, כמו שראינו אצל יעקב אבינו

שסירב לקבל תנחומים על יוסף. לפי זה מובן שמתוך שכיום מתאבלים עדיין על ירושלים מוכח שהיא אינה מתה, וזוהי כוונת המאמר "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" - מלבד מה שיזכה לראות בשמחתה כשתבנה במהרה בימינו, יש לו גם עכשיו שמחה בראותו שירושלים לא מתה, כי אילו היתה מתה חלילה, לא היה הטבע מניחנו להתאבל עליה.

לא שמענו מעולם שמתים יתאבלו על החיים

הוסיף על כך הגאון ר' חיים מוואלאז'ין זצ"ל: מעתה יש לשאול כיוון שירושלים לא מתה, מדוע איננו מתאבלים עליה תמיד ללא הפסק, הרי המדרש אומר שאין מתנחמים על החיים... ולא זו בלבד, אלא אפילו בתשעה באב עצמו רבים מאתנו לא מתפעלים ואינם חשים בצער ובאבל... אלא ירושלים אמנם חיה, אך האנשים שאינם מתאבלים הם בבחינת מתים לענין זה, שכן הרגשת חרבן ירושלים כבתה אצלם, ורק החיים מתאבלים על מתים, לא שמענו מעולם שמתים יתאבלו על החיים. נמצא לפי זה שהמתאבל על ירושלים רואה באבלו שמחה כפולה א - שירושלים לגביו לא מתה. ב שגם הוא לא כמת נחשב.

בדברי הימים העתיקים והחדשים אנו קוראים שהעמים אשר אבדה עצמאותם, התאבלו תקופה מסוימת על אסונם, אבל עם הזמן חדל האבל ואף הם התכוללו בין העמים עד שלא נשאר להם זכר. יחיד בעולמו עם ישראל אשר מתאבל אלפיים שנה על חרבן ארצו ומקדשו, ותמיד מכריז מחדש: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני..." העם מתאבל וממאן להתנחם. מעולם לא השלים עם ישראל עם מצבו ולא התייאש מן הגאולה, מתוך ידיעה כי שוב ישוב אלינו גואלנו ככתוב: "היתה כאלמנה" - ולא אלמנה ממש, אלא כאותה אשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה. "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה", הוא בעצמו זוכה להכרה הזאת שאנו מתאבלים והאבלות עצמה מכילה בקרבה גם את התקוה שאפשר לשמוח עליו, כי ביום החרבן נולד הגואל.

הגאון רבי יהודה אסאד בוכה על החרבן

מסופר על הגאון רבי יהודה אסאד זצ"ל שמדי לילה בחצות היה עורך תיקון חצות ומרבה לשפוך דמעות על החרבן, על מצבו המר של עם ישראל ועל הגאולה שעדיין לא הגיעה שעתה.

נחלי דמעות היו יורדים מעיניו באותן שעות, את הדמעות הרבות נהג לקבץ אל תוך ספל, וכשפנו אליו חולים ודוויים היה נותן להם את דמעות היגון שלו כתרופה למצוקותיהם.

באחד הימים ארע דבר נורא בעיר סרדהלי, אשר בה כיהן רבי יהודה כרב, אחד התושבים נפל ארצה מגג גבוה, האיש אמנם נותר בחיים, אך מעצמת המכה שספג נשקפה סכנת עוורון לשתי עיניו, טובי הרופאים הוזעקו אל הפצוע, אף הובאו רופאי עינים ממרחקים, אך כולם אמרו נואש לראיתו.

עלינו לשאול בעצתו של רבי יהודה אסאד - קבעו בני המשפחה, ובאו עם הפצוע לביתו של הצדיק, כשנכנסו לחדרו וסיפרו לו את צרת לבם, נטל הרב את ספל הדמעות שלו, נתן לפצוע כמה נשפי דמעות ומיד נפקחו עיניו...

ואנחנו ראינו בעינינו את הגאון הגדול חכם יעקב מוצפי בוכה ומוריד כנחל דמעה בתיקון חצות עש שהשמים היו בוכים איתו, וכן ראינו את אור עינינו רבן של כל ישראל רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל איך היה בוכה ומוריד כנחל דמעה על חרבן בית מקדשינו ותפארתינו בכל פעם שהיה אומר תיקון חצות ובפרט בימי בין המצרים כאשר היה מדבר על החרבן היה בוכה מאד, וכ"ש ביום תשעה באב איזה בכיות נוראות היה בוכה.

להתפלל ולהתחנן על בנין בית מקדשינו

כדי להבין מדוע אין אנחנו מרגישים את חסרון בית מקדשנו, ומדוע אין אנחנו מעלים אותו על ראש שמחתנו. ראיתי בזה משל נפלא וכמדומני שהוא מובא בשם מרן החפץ חיים והרי הוא לפניכם בתוספת נופך:

בשעת בוקר מוקדמת, נשמעה לפתע צפירת אזעקה עולה ויורדת שמזעזעת את כל התושבים, אלא, שהפעם לא צריך לספר להם מה קרה, הם כבר רואים בעצמם: השמש פשוט נעלמה ומסרבת לזרוח, כל הסביבה שורה בעלטה, הלילה ממשיך לתוך היום, אך זוהי רק ההתחלה. הנורא ביותר הוא שהטמפרטורות מתחילות לרדת מרגע לרגע, רוחות של קיפאון מתחילות לנשוב וכולם עומדים חסרי אונים ומצפים לשמוע מה עושים. מדענים מכל רחבי העולם עומדים המומים נוכח העובדה שכוכב הלכת הענק הזה, השמש, מתרחק מכדור הארץ מסיבות בלתי ידועות, כאשר החשש העיקרי הוא שכדור הארץ עומד לקפוא מקור. ההחלטה הבינלאומית נשמעת וכולם עוברים את אותו תהליך - עוברים לגור מתחת לפני הקרקע. וכך בלי עיכובים מגיעים דחפורי ענק וחופרים מערות תת קרקעיות, כדי שבבטן האדמה

יוכלו האנשים לסבול את הקור הנורא וכך עוברת כל האנושות לחיות מתחת לפני הקרקע. מעתה, מתרגלים למציאות עגומה ומצומצמת, אין ברכת הלבנה, אין שמים וכוכבים, אין ים ואין בריכה אין נופים עוצרי נשימה אין עופות וציפורים המשוטטות בשמים. אין ברכת האילנות, כי אין אילנות בלי שמש, וממילא גם פחת כבר לא ניתן לאכול. כולם, נאלצים להתחפר במעמקי האדמה, כדי לשרוד את הקיפאון. כל משפחה מקבלת כוך אחד מצומצם ככל האפשר מחמת ריבוי האוכלוסין. וכל אחד חייב לעמוד מידי יום כמה דקות מול פרוזיקטור כדי להשלים ויטמין די במקום שייעשה ע"י אור השמש, שנעלם למגיגת לב כולם.

והנה, השנים חולפות להן וכך נולד דור חדש של ילדים, שלא ראו מעולם את אור השמש. הם שואלים את אבא וסבא, תספרו לנו מה זה שמים, מהי זריחה ומהי שקיעה ומה זה ים - האם זוהי השלולית שיש לנו כאן ליד הכוך? והזקנים שבהם, נאנחים ונוזכרים בכאב בהבדל התהומי שמפריד בין עולם המושגים שמעל פני הקרקע לבין עולם המושגים שמתחת לפני הקרקע. וכך, דור אחרי דור ממשיכים לגור במערות שמתחת לפני הקרקע, כל אחד מוצא לו עיסוק מתאים ואמצעי פרנסה למשפחתו, וכך ממשיכה האנושות לשרוד.

והנה, פתאום לאחר אלפיים שנה, הלא יאומן קרה: השמש, חוזרת לזרוח ולהאיר בעולם. כדור הארץ יוצא ממצב של קפאון למצב של פריחה ולבלוב. השמועה מתפשטת בקרב כל האנושות שמתחת לקרקע, וכבר מדברים על לצאת מהמערות ולעלות על פני הקרקע וכאן מגיעה ההפתעה: אתה שומע אנשים שאומרים: רגע אחד, בשביל מה בכלל לעזוב את המערה? מה רע לי כאן? יש לי כוך פרטי, יש לי עיסוק לפרנסת המשפחה, כל הילדים הנשואים 'מסודרים' וגרים בכוכים כאן בסביבה, אז בשביל מה לעבור דירה ולעלות על פני הקרקע? כבר אלפיים שנה חיו כך והסתדרו לא רע, אז למה לשנות? אבל האמת היא, שכל האמירות הללו נובעות מפני שהם בכלל לא יודעים מה זה לחיות מעל פני כדור הארץ, הם מעולם לא היו שם כי נולדו לתוך המציאות של מערות.

והנמשל בזה, כי הנה לעם ישראל לא היתה רק שמש אחת אלא שתי שמשות היו לו, שהאירו את שמי העולם, הלא הם שני בתי המקדשות, הראשון והשני, ושניהם נחרבו בעוונות הרבים. ואנחנו נולדנו לתוך מציאות כזו שאין בה בית מקדש, איננו מודעים לברכה ולשפע שהיו מצויים בזמן ביהמ"ק, ועל כן איננו כואבים את חסרונו.

לא הרגשנו מעולם מה זה לחיות עם ביהמ"ק, מה זה להיות קרובים אל הקב"ה, שבכל רגע אנו יודעים האם השי"ת כועס עלינו או שמח בנו (לפי מצב הכרובים - אם פניהם איש אל אחיו או לא), האם צריכים כפרה אפילו על עבירות חמורות, שאז שעיר המשתלח היה מכפר על הכל (בתנאי ששב בתשובה מקודם).

על כן, טוב לנו להמשיך את חיינו כך, ללמוד בכלל, או לקבוע עיתים לתורה, ואיננו שמים לב שכל השגה רוחנית שתהיה לנו היום, ואפילו הגדולה ביותר היא בבחינת אור עמום של נר קטן לעומת אור השמש, שאין להשוות ביניהם כלל! שהרי בזמן שביהמ"ק קיים - היו הנכנסים אליו שואבים ממנו רוה"ק, ומגיעים להשיגים רוחניים עצומים, שעל כן נקראת שמחת בית השואבה. וכפי שמובא בירושלמי דסוכה (פ"ה ה"א) על יונה הנביא, שהיה מעולי הרגלים שהגיעו לשמחת בית השואבה בבית המקדש, וכשנכנס לשם - מיד שרתה עליו רוח הקודש, לפי שאין רוח הקודש שורה אלא על לב שמח, ע"ש. הרי לך, שקיומו של ביהמ"ק העניק רמה רוחנית לכל העם כולו, והשפיע כמו חוק כלים שלובים על כל עם ישראל!

אין לנו השגה ביהודי פשוט שהיה בזמן בית המקדש

צא ולמד, ממה שאמר הגאון מוילנא על עצמו (הובא בס' אהל משה עמ' יז) כי יש לו השגה בגדלותם של הראשונים וגם של הגאונים, ואף למעלת רבנן סבוראי ואף לאמוראים והתנאים תיתכן אצלו הבנה בגדלותם. אבל, בדבר אחד אין לו השגה כלל והוא - יהודי פשוט אשר חי בתקופת בית שני וקל וחומר בתקופת בית ראשון. כי היה זה יהודי שקם בבוקר בלא חטא, שהרי קרבן התמיד שהיה קרב פעמיים ביום כיפר לו על כל חטאיו! וכדברי המדרש (במדבר רבה פרשה כא ד"ה ואמרת להם): "מעולם לא היה אדם בירושלים ובידו עוון, כיצד? תמיד של שחר מכפר על עבירות שבילילה ושל בין הערבים מכפר על עבירות שנעשו ביום, מ"מ לא לן אדם בירושלים ובידו עוון שנאמר צדק ילן בה וגומר.

הקב"ה מצפה לנו

וראייתי לחתום בדברות קדשו של רבינו חיים פלאגי' אשר המה יורדים חדרי בטן ומחרידים לב כל חי להתעורר בתשובה שלימה להשי"ת וזה לשונו בב' מועד לכל חי (סי' טו אות ג):

גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה. ומצאתי בתנא דבי אליהו סדר אליהו רבה פרק ל"א ז"ל: הקב"ה יושב ומצפה להם לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה, שיעשו תשובה כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש. עכ"ל. האמנתי כי אדבר, דבכל פעם שאני קורא המאמר הנכבד הלזה, עיני עיני יורדה מים, דאיך יתכן דמלך הכבוד אלוהי עולם ה', הוא יושב ומצפה אותנו תחזור בתשובה, כדי לעשות טובה עמנו כל טובות שבעולם, וכל אחד הולך בשרירות לבו ואין איש שם על לב לאמור לכו ונשובה אל ה'. ואם בבנו החביב לו, יארע דלעת ערב איחר לבוא לביתו יותר מהשעה שרגיל לבוא בכל ערב, אזי האב עיניו כיונים משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים מתי יבוא לביתו. וכן האשה שהלך בעלה למדינת הים כמה צער מגיע לה עד שתראה פני בעלה, וזה צע"ר השמים [שיתן אל ליבו כמה גדול צערו של השי"ת שכל כך מצפה לתשובתנו]. ואם הקב"ה סובל שיעור זה הצער עלינו, על מה אנחנו ישנים בתרדמה גדולה כזאת, ואין אנו חוזרים בתשובה שלימה? אהה ה' אלוקים, תן בלב עמך ישראל, לשוב בתשובה שלימה לפניך, לא לנו ה' לא לנו כי לשמך תן כבוד. ע"כ.

יהי רצון, שנוכה לשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך, וגדולה תשובה שמקרבת את הגאולה, ויתקיים בנו הכתוב: ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאום ה', יראו עינינו וישמח לבנו בבנק בית מקדשנו ובביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אמן.

הצפייה לגאולה

בערוב ימיו של החפץ חיים כשתש כוחו, נפש החפץ חיים בעצת רופאיו בכפר נופש בלב היער הרחק משאון העיר. באותו מקום גם שהו כמה מגדולי תלמידיו המובהרים, והם הקפידו מאוד שלא יטרידוהו כלל ממנוחתו. וכך שהה הח"ח כל הזמן לבדו כשרק בשעות התפילות הורשו מניין מצומצם להיכנס לחדרו, ורק בשבת קודש אחרי הצהרים עם דמדומי החמה היה מוסר החפץ חיים דברים עבור בני הישיבות שהתאספו לשמוע מאימרותיו, ואז אמר החפץ חיים הנה זה עומד אחר כותלנו המשיח עומד כאן מאחורי הדלת, והישועה מגיעה רק כשצועקים. אני מציע שיחד עם רבי חיים עוזר אני אצא לכל מקום ונעורר את העם לצעוק לקב"ה שיביא את הגואל במהרה. מיד בצאת השבת ציווה הח"ח שיועיקו את העגלון שיבוא לקחת אותו לדרכו לרבי חיים עוזר כדי שיוכלו יחדיו לזעוק אל הציבור שיועיקו ויריעו ולא להתמהמה כלל כי עם ישראל סובל ונאנק, אך בני ביתו של הח"ח לא נתנו לו בשום אופן לצאת ודחו אותו בטענות מטענות שונות. במקביל הם הביאו לפניו את רבי שמעון שקופ שילחץ עליו ויניע אותו מצעד מסוכן זה לצאת לדרכים בכזה גיל ובכזה מצב בדרכים כאלו משובשות. לאחר כמה בקשות שנדחו על ידי בני ביתו, נאנח החפץ חיים ואמר הוחמצה השעה. אנו לא יודעים נסתרות אבל דבר אחד לומדים מדברי הח"ח שהגאולה תלויה בזעקתנו אליו. והצפייה לגאולה היא חובה ומצווה, ובנוסף התפילה ג"פ ביום אנו אומרים כי לישועתך קוינו כל היום ומצפים לישועה, וצריך לכווין בזה עניין הצפייה לישועה ולביאת הגואל. וע"י שמצפים לישועה זה סיבה וטעם לבוא הגואל, אבל כשלא מצפים לו אז למה שיגיע, ולכן כתוב את צמח דוד... ולמה כי לישועתך קווינו והיינו שזו סיבה שיבוא הגואל. וידוע שכל הצרות שיש לעם ישראל כי לא מצפים לגאולה השלימה, ואיך מקיימים הצפייה ע"י תפילה. וראיתי שיש אדם גדול אחד שהביא שבכל ברכה וברכה בשמו"ע כשמתבוננים בזה רואים שיש קשר בזה לבקשת הגאולה, וע"י כל ברכה אפשר לקיים את הצפייה לגאולה, ובוודאי שמי שמרבה בצפייה מסיר מעצמו צרות ויסורים שמגיעים מחוטר ציפיה.

"כי שבע יפול צדיק וקם" - ע"י הדמעות קם

לעיתים, נופל האדם לשאול תחתית, למקום נמוך ואפל ביותר. יכול האדם להרגיש בלבו, כי אהבת ה' פסקה ממנו. ואולי, במצבו השפל - ה' אף שונא ומתעב אותו. יכול גם האדם לחשוב לעצמו, שאחרי מעשים מתועבים כאלו, נשמת היהודי שבקרבו - נטמאה והזדהמה, ואיבד הוא כבר את מעלת היהודי. אלו שחושבים ומרגישים כך, עלולים הם לבא לכלל ייאוש, ולידי מחשבה שאין להם תקנה יותר, ועל ידי כך הם עלולים להגיע לפריקת כל עול, בבחינת "כאשר אבדתי אבדתי". אך עלינו לדעת כי זו טעות חמורה ביותר, מאחר ואהבת ה' ליהודי אינה על תנאי. ה' אוהב גם את היהודי הרחוק ביותר. ואדרבא, מרחם הוא עליו, כרחם אב על בנים, ומצפה לשובו אליו יתברך. כמו כן, הנשמה היהודית קדושה היא ביותר, ואין שייך כלל שתטימא בפנימיותה, רק טומאה ואבק חיצוני בלבד יכולים להידבק בנשמה, ותו לא מידי. ולכן, בכל מצב יכול היהודי לנקות את האבק מנשמתו, ונשמתו תאיר כאור הספירים, ותזהיר כזוהר המאורות. אין יאוש בעולם כלל!!!

מורה אחד נפנף בשטר כחול של מאתיים שקל מול תלמידיו, ושאל אותם: "מי רוצה את השטר הזה?". כל האצבעות הורמו מעלה, וכולם צעקו: "אני" "אני". מי לא אוהב כסף?? לאחר מכן, קימט המורה את השטר באצבעותיו, נראה היה השטר כמו סמרטוט מרוט. ושוב שאל את תלמידיו: "מי רוצה את השטר המקומט הזה?". לכולם אצבעות הכיתה גבוה גבוה, וכולם צעקו: "אני" "אני"... לקח המורה את השטר, זרק אותו ברצפה, דרך עליו, לכלך אותו בעפר, וטינף אותו מאיד. כעת פנה שוב המורה לתלמידיו בשאלה: "האם גם עכשיו אתם מעוניינים בשטר הזה?". "בוודאי", "בטח", "כן כן", ענו התלמידים כולם. הרים המורה את קולו, והעביר את המסר לתלמידיו: "אתם רואים! שטר כסף נשאר יקר גם כשהוא מקומט, וגם כשהוא מטונף ומלוכלך. מרימים אותו מהרצפה, מנקים אותו ומפשטים את קמטיו, וחוזר הוא לערכו הקודם. כך היא נשמת היהודי!! יקרה היא כמו מרגלית יקרה!! וגם אם אדם נפל לתהומות, ולכלך את נשמתו בטומאת העוונות, עדיין ערכה רם ונישא, ואין כאן אלא טומאה חיצונית... לא נותר לנו אלא לחזור בתשובה, לשוטפה! במי הדמעות, ולנקות את הטומאה החיצונית של הנשמה..."

לעת זקנותו של החפץ חיים כל שעה היה שואל אם הגיע המשיח

ר' איסר זלמן ז"ע היה מספר לתלמידיו בישיבה, שהיה אצל החפץ חיים זי"ע כמה פעמים לפני שעלה [ר' איסר זלמן] לגור בארץ הקודש, ואח"כ כשנסע פעם מארץ הקודש לחוץ לארץ לתקופה קצרה והיה אצל החפץ חיים כאשר החפץ חיים היה כבר לעת זקנה מופלגת אזי מצא לפניו את החפץ חיים באופן שלא הכיר עד הנה, בכל מה ששייך עבודה של ציפוי לישועה. אשר אף שכל שנותיו של החפץ חיים זי"ע היה כל כולו ציפוי לישועה, מכל מקום בשנותיו האחרונות כמעט שלא עבר עליו אף שעה אחת שלא דיבר משיח, שבשעת לימוד התורה היה אומר שהלימוד יהיה לזכות שמישיח יבוא תיכף ומיד, ובשעת התפילה היה מתחנן על משיח, ותמיד היה חוזר ושואל אם משיח הגיע כבר וכך סבב כל סדר היום והחיים סביב משיח.

בזקנותו של הח"ח כל נמנום קטן היה שואל אם המשיח נמצא כאן

חתן גיסו של השפת אמת זי"ע היה מספר - שבעת שהחפץ חיים זי"ע ביקש שיתחילו ללמוד סדר קדשים כהכנה למשיח התחיל ללמוד בישיבתו סדר קדשים, וכאשר סיימו סדר קדשים והבחורים נבחנו על כל סדר קדשים עד להלכה למעשה לפסוק לכהנים בבית המקדש כשאפת החפץ חיים, ביקשו כמה תלמידים לנסוע לראדן, ובהיות שנבחנו על כל סדר קדשים הרשה להם ר' בעריש לנסוע לראדן, וכאשר הגיעו לראדן היה זאת כבר לעת זקנותו המופלגת של החפץ חיים שכמעט לא הכניסו אנשים, אך בהיות שאמרו שסיימו כל סדר קדשים הכניסו אותם אל החפץ חיים, והם סיפרו שהחפץ חיים ברוב חולשה היה נופל עליו נמנום מפעם לפעם, ובכל פעם שהקיץ מנמנומו היה שואל משיח איז שוין דא (כבר הגיע).

אפילו אצל אנשים פשוטים היה ברור שהחפץ חיים יראה את המשיח מפני שכל הזמן מדבר המשיח

תלמיד חכם ישיש סיפר שגר בעיירה קטנה [לפני המלחמה בשנות תר"צ] שגרו שם אנשים שהיו נקראים יהודים פשוטים מאד, שלא יכלו להבין לא ליקוטי הלכות ואף לא משנה ברורה אלא היו במה שנקרא פשוט'ע חבורה (חבורה ללימודים קלים) שלמדו חיי אדם וכדומה, ורובם אף לא ראו את החפץ חיים זי"ע, אך זאת היה ברור אצלם שהחפץ חיים יקבל פני משיח, מחמת שהיה כל כך מפורסם אפילו אצל אלו שהיו נקראים גאר פשוט'ע אידן מה שהחפץ חיים מעורר כל כך לחכות למשיח, לכך היה פשוט להם שהחפץ חיים יקבל פני משיח, וכאשר החפץ חיים נפטר היה צורך גדול מאד לחזק בני העיר כיון שהיו כל כך שבורים שהחפץ חיים נסתלק ומשיח עדיין לא בא.

כשיבוא מלך המשיח יתנו לו כל המלכים את כתריהם, אם יהיה מלך שאינו מסיר את כתרו בפניו משמע שאינו המשיח

מסופר על הגאון הרב אלפנדרי כי בימי שבתו באיסטנבול קם פעם שולטן אכזר שירד לחיי נתיניו ככל הרודנים בכל הזמנים, ורדף אותו פחד מפני התנקשות בחייו, וכל מי שנחשד בעיניו כמסכן את מלכותו הוזמן לשיחה על כוס קפה, מי שהוזמן ידע כי זה כוס הקפה האחרון בחייו, באותם ימים עברו תלאות על היהודים קם הרב לחזק את רוח צאן מרעיתו, הקהיל קהילות ברבים וניחם את לבם בדברו אודות הגאולה שבא תבא אף על פי שתתמהמה, שמע זאת השולטן והתמלא חימה, זימן אליו את הרב אלפנדרי לכוס קפה, ידע הרב את שלפניו, קיבל עליו תענית ויצא אל השולטן שפנה אליו ישירות, אומרים עליך שאתה חכם היהודים שאתה מבטיח להם שיבוא מלך שיגאל אותם וישיבם לארצם, הן, השיב הרב, ומה יעשה אותו מלך כשיתקל במלך קשה כמוני, המשיך המלך והקשה, כשיבוא מלך המשיח

יתנו לו כל המלכים את כתריהם, אם יהיה מלך שאינו מסיר את כתרו בפניו משמע שאינו המשיח. חייך המלך והפטיר, חכמתך הצילתך. אנחנו רואים את הדברים בצורתם המוחשית ביותר, כולם מדברים על הגאולה, על אתחלתא ועל גמירתא אך כל עוד לא קמים כל המלכים ומסירים כתריהם מרצונם הטוב, משיח עדיין לא בא, אך עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא.

על מה אבדה הארץ על עזבם את תורת

אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב מי האיש החכם ויבן את זאת, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורת,

ועיין בר"ן שכתב וז"ל: מצאתי מגילת סתרים של הר' יונה דקרא הכי דייק, דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ, דאם איתא על עזבם את תורת כפשטא, משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה, כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פירשוהו, והלא דבר גלוי היה וקל לפרש, אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד, ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ, עד שפירש הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב, שלא היו מברכין בתורה תחילה, כלומר שלא היתה התורה חשובה בעיניהם כ"כ, שיהא ראוי לברך עליה.

הדבר מבהיל, ישבו ועסקו בתורה בהתמדה ובעמקות, עד כדי כך שחכמים ונביאים לא ידעו לפרש על מה אבדה הארץ.

רק הקב"ה החוקר לבב, ידע שסיבת החרבן היא שלא חבבו את התורה, וחזינן דחביבות לתורה, היא לא רק תוספת מעלה אלא זוהי מציאות בתורה, שמבלעדיה מקרי עזיבת התורה, ועל זה הביא הקב"ה את החרבן הנורא.

בספר מעלות התורה הסביר כי על שלא ברכו בתורה היתה סיבה להחריב את בית המקדש ולא על ג' דברים חמורים שעברו, ע"ז, גלוי עריות, ושפיכות דמים. וא"כ רואים כמה חמור הוא העוון של מי שלא מכבד ומרומם את התורה ולומדיה.

כח התורה מגנא ומצלא

ואומר מו"ר הגאון האדיר כמוה"ר בן ציון אבא שאול זצוק"ל נתאר לעצמינו אדם שראה מישהו נוטה למות ח"ו וגרם לו להמשיך לחיות כמה ישמח על מעשה זה שעשה, וכמה תהיה השמחה אם הציל קבוצה של אנשים, ואם יודע האדם שכשהוא לומד תורה כל העולם ניצול בזכותו, בודאי צריכה להיות לו שמחה גדולה שהציל עולם שלם בזכות לימוד תורתו.

ידוע הוא שחזקיהו המלך היה מלך צדיק, ושם בטחונו בהקב"ה, ולא בצבא, וכל תלמיד חכם שהיה פוגש בו היה שמח בו מאד, ומנשקו ומחבקו.

וכיון שבא סנחריב המלך הרשע וצר על ירושלים - אין יוצא ואין בא, ולא היה להם אוכל כפי צרכם, והיו אוכלים ומקציבים הלחם במדה והמים במסורה, כעין מה שהיה כאן בירושלים לפני עשרות שנים, שהיו ברעב, ואכלו לחם ומים ע"פ קיצבה.

גם השמן היה יקר מאד ונתנהו במדה מועטה, המלך חזקיהו נתן הוראה לעבדיו, שיתנו ללומדי התורה שמן כפי צרכם, וכל מקום של תורה או תפילה קיבלו את כל כמות השמן הצריכה להם ללמודם ותפלתם, וז"ש הפסוק: "וחובל עול מפני שמן", עולו הכבד של סנחריב חובל ונשבר מפני שמנו של חזקיה, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובזמנו לא היה תינוק ותינוקת מדין ועד באר שבע שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה שהן הלכות קשות מאוד.

באותו הזמן עמד רבשקה, יהודי מומר שבגד בעמו, והלך עם סנחריב, ועמד על חומת ירושלים ע"פ צו סנחריב, ושאל בקול: במי אתם בוטחים, בחזקיהו?! והלא סנחריב מלך גדול ונורא, אשר כבש והרס כמה וכמה ממלכות, ועתה בא עם מליוני חייליו וחיילי המדינות שכבש, נגד ישראל, עמד רבשקה ונופף בידיו על חומת ירושלים ואמר להם רבשקה, הנה אם רק ירקו את רוקם עליכם - העיר תתמלא מים ותטבעו בה. כי מתחילה חשב סנחריב שירושלים גדולה ורחבה היא, וכשראה כי היא קטנה זלזל בה וחשב לכבשה בנקל. והוסיף ואמר לחזקיהו גם אם אתן לך סוסים ונשק להלחם, הלא אין לך בכלל מי שיודע לרכב על סוס או להחזיק חרב ולהלחם, שהרי כולם לומדים תורה.

חזקיהו שצדיק היה, תלה בטחונו בהקב"ה, והורה לבני ירושלים, כיון שהיה זה ליל פסח, שישחטו את קרבן פסח שהם לבית אבות, ויחגגו את החג בשמחה וכדיעה, ויאמרו הלל להשם בשמחה רבה בתוף וכינור, וכולם עשו כן שמחו ושרו, והודו להשם, ואמרו את ההלל בהתלהבות רבה בעוז ותעצומות.

והנה רבשקה ראה את כל שמחתם וצהלתם, שאינם שמים על לבם כלל למצור בו הם נתונים. אמר איזה עם נפלא זה, וירד וביקש מסנחריב שיעזבם הלילה, כי ראויים הם לנס, אך סנחריב מיאן לשמוע לקול רבשקה, והמשיך לצור על ירושלים.

באותו הלילה בא המלאך גבריאל והכה במחנה סנחריב, והרג בהם מאה שמונים וחמש אלף ראשי גייסות, לבד ממליוני חיילים שמתו שלא הזכרו בפסוק, [וכתב רבינו יוסף חיים, כי הטעם דמתו ונשרפו מבפנים ונשארו שלמים מבחוץ, כדי שישאל יכירו את גודל הנס הגדול וכן להוכיח להם שהעיקר זה הנשמה שהיא התורה ולא הגוף הנגוף] והנה סנחריב עם עוד ששה חיילים, שעליהם נאמר "נער יספרם". [פירושו: שלנער קטן קל לסמן אות ו' שהיא בקו אחד], ברח כל עוד נפשו בו ונשבע לנסרוך אלהיו, [היתה זו חתיכת עץ מתיבת נח שעשאה סנחריב לו לאלוה], שאם ינצל מרודפיו יקריב קרבן לאלהיו - את שני בניו הדרמלך ושראצר, ולא ידע כי הם שומעים את נדרו, וכששמעו זאת שחטו את אביהם... כן יאבדו כל אויביך ה'.

וחזקיהו ועם ישראל ישנים ואינם יודעים שהי"ת עושה להם עתה נסים ונפלאות גדולים וכל זה בזכות התורה הקדושה, כי חזקיהו ידע שזכות התורה תגן עליו וכמו שכתבו המפרשים שהיתה מחלוקת בעם ישראל שחלק מהשרים רצו שעם ישראל ילכו לצבא, אמר להם חזקיהו המלך בשום אופן לא, חלילה שילכו לצבא, אלא צריך שישבו ללמוד תורה והכל יסתדר, אבל השרים לא חשבו כך, שר הבטחון עשה תקציב, בשביל לימוד תורה 2 מיליארד, ולביטחון 4 מיליארד, כדי שאנשים ילכו לצבא, אמר להם חזקיהו תראו לי את התקציב ואני אקבע מה לעשות, ופסק שכל השש מיליארד הכל ילך ללימוד התורה לשיבות, ולא צריך לנו צבא פיזי, אלא צריך צבא רוחני, ולימוד התורה הוא ינצח, כי בזמן שהקול קול יעקב אין הידים ידי עשו, כלום לא יכלו לדבר דבר כי הוא המלך והוא הקובע, והיה נותן להם חזקיהו שמן, ומדליקים ולומדים תורה בזכות אור השמן, ובזכות לימוד התורה נצלו מהגזירה ומסנחריב.

הכח הגדול של עם ישראל בא רק מהתורה כמו שראינו בחזקיהו, התורה היא העיקר היא הנשמה, ואין חיות לעם ישראל בלא תורה, ברגע שמתעסקים ונלחמים בלומדי התורה כל מי שנלחם ונוגע בלומדי תורה הוא נופל ויורד עד התהום. א"א נגד לומדי התורה, אין שמחה לקב"ה אלא בלומדי תורה, הקב"ה מסכים לוותר על הכל כששומע קול תורה אז נותן פרנסה והצלחה לעם ישראל. כשאין קול תורה - אין קול יעקב, דווקא אז - הידים ידי עשו ח"ו, בזמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובתי מדרשות אין הידים ידי עשו, אבל כשקולו של יעקב חלש ח"ו אז ידי עשו שולטות, צריך לדעת באמונה שלימה "אלה ברכו ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלהינו נזכיר" אין כוחי ועוצם ידי, ולכן צריך לשמוע לקול החכמים, אם יש למנהיגים כח להנהיג זה רק ע"י הכח הרוחני, אם אין תורה מאחורי זה אין שום כח, לכן אם רוצים להצליח צריך להציע למנהיגים שאסור לגעת בלומדי התורה, מי שנוגע בלומדי התורה הוא בסוף יורד, שיהרו שהקב"ה לא יביא עליהם איזו מכה שיצטרכו לעסוק בה, לא כדאי להם! ואדרכא שיחזקו את לומדי התורה, כל מי שלומד צריך לשבח אותו.

הקבלה של בן תורה היא, לא לשיח שום שיחה בטלה באמצע הלימוד

בימים הנוראים ביישיבת "פורת יוסף" בירושלים, היתה אוירה רצינית ומתוחה שוררת בהיכל התורה הגדול של חכמי המזרח. לפני תקיעת שופר היו נאמרים דברי כיבושין מראש הישיבה הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל. וישא משלו ויאמר:

אדם שזכה לארח בצל קורתו את המלך, והכין עבורו מעדנים הראויים לעלות על שולחן מלכים, פה ושם נתפזרו לו בין המעדנים גרגרי אבק ועפר - האם יקבל המלך את המעדנים בצורה כזאת.

כאשר עוסקים בתורה אנו מגישים מטעמים לאבינו שבשמים, אך כאשר מערבים בלימוד דברים בטלים, כיצד נקווה שלימודנו יתקבל לרצון לפני הקב"ה?! לפני תפילת נעילה ותבע מתלמידיו: הקבלה של בן תורה היא, לא לשיח שום שיחה בטלה באמצע הלימוד...

תחיית המתים למקיים את התורה

הנה ידוע מה שכתב רבינו האר"י ז"ל כי בימי בין המצרים צריך לכוין בהויה של מגן אברהם, לאותיות הקודמות לה שהם ט' ד' ה' ד' ג' כ"ב, ובהויה של מחיה המתים, לאותיות שאחר ההויה והן כו"ו ג' ט"ל, כלומר מי שמקיים את התורה שהיא כ"ב אותיות התורה אז תחייה אותו בט"ל התחייה.

כח הרצון בתורה ובמצוותיה

הגמרא במסכת בב"מ דף פ"ד ע"א מספרת, יום אחד היה רבי יוחנן רוחץ בירדן ראה אותו ריש לקיש שהיה באותו זמן ראש השודדים וקפץ אליו לירדן היות וחשב שר"י הוא אשה. אמר לו ר"י חילך לאורייתא, אמר לו ר"ל היופי שלך לנשים, אמר לו ר"י אם תקבל עליך ללמוד תורה אתן לך את אחותי שהיא יפה יותר ממני, קבל עליו, ולא יכול היה לחזור היות והתורה מתשת כוחו של אדם, אמנם אם נתבונן לא נבין מדוע לא יכול היה לחזור הרי עדיין לא למד תורה והרי נשאר כמות שהוא, אלא לפני שקיבל עליו ללמוד תורה, היה רצונו אך ורק לדברים הללו ולכן בכח הרצון הגדול שהיה לו להגיע לירדן מחמת שחשב שר"י הוא אשה יפה יכול היה לקפוץ, אמנם כאשר קיבל עליו לחזור בתשובה וללמוד תורה פג ממנו הרצון לעשות עבירות ואפי' שנשאר בכחו מכיון שאין לו הרצון אינו יכול לקפוץ ולהגיע.

ומכאן אנחנו למדים שמה שנאמר תורה מתשת כוחו של אדם פי' בהבלי העולם הזה, כיון שעתה כל רצונו רק בתורה ואין רצונו לדברים אחרים. נעשה להם לת"ח כח גדול ויכולים כל הלילה לעמול בתורה ולמסור שיעורים אפי' מעל כוחם הטבעי כיון שהרצון פועל.

ועפ"ז הסבירו את הפסוק "לא ראה עמל בישראל" כלומר שראה שכל כך יש להם חשק בתורה ואינם מתעייפים כלל מללמוד.

ההלכה הראשונה בטור או"ח הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כארי לעשות "רצון" אביך שבשמים.

ומדוע פתח בזה, להודיע לנו וללמדנו שההלכה הראשונה שצריך היהודי לקיים ובה נקרא יהודי עז כנמר וכו' לעשות "רצון" אביך. ומה הפירוש רצון, משל לאדם שרצה לשפץ את ביתו ובא הקבלן ואמר לו שהשיפוץ עולה \$5000 ואמר שילך לחבירו אהובו ובודאי שהוא ילוה לו את הסכום. אמנם כאשר הגיע לביתו התבייש לבקש \$5000 וביקש \$1000 וחבירו כבדו ונתן לו את הסכום המבוקש, ואם נתבונן נראה שהמלוה לא עשה רצונו, שרצון חבירו היה \$5000 והוא נתן רק \$1000. אותו דבר רצון הקב"ה הוא הרבה יותר ממה שמבקש מאתנו - שנתפלל שלש תפילות וכו', ורצונו שנתפלל בשמחה ובהתלהבות ולהרבות עוד ועוד.

עד כמה שמידת הרצון פועלת, אנו לומדים ממה שהתורה אמרה "כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" ואם אינה רוצה אזי כאשר אתה נלחם על העיר לא תצור עליה מכל הכיוונים אלא תשאיר להם מקום אחד שיוכלו לברוח שאל"כ כיון שהרצון שלהם לחיות פועל חזק מאוד הם ילחמו מלחמת יאוש ואזי יכולים לקבל הרבה נזקים. **ומעשה** היה בגנב אחד שנתפס לאחר הרבה גנבות שגנב מחביריו וידידיו, ודנו את דינו לתליה ובזמן שהייתו בבית האסורים מרוב הבושה שהייתה לו ניסה להתאבד ועצרו אותו, וכאשר לקחו אותו לגרדום לתליה בדרך נתגלגלה איזו אבן שהיתה יכולה להתיז את ראשו אבל הוא התחמק ממנה, הנה אע"פ שהוא רצה להתאבד כמה פעמים, עם כל זה הרצון לחיות פעל בו.

הרב "בן איש חי" כתב באחד מספריו הקדושים שאדם שחושב לעשות איזה מצוה ורוצה בה בכל לבו, אז ע"י המחשבה והרצון שלו נברא מלאך והמלאך הזה עוזר לו מאוד עד שהוא מצליח לעשות את המחשבה הטובה והרצון הטוב.

ומספרים על ר' אריה לויין שהיה רבן של האסירים בימי המנדט והיה לו כרטיס חפשי להכנס מתי שרוצה, פעם אחת ביום שב"ק בא להכנס כדרכו והשוטר האנגלי לא נתן לו להכנס. אמר לו השוטר היהודי שהיה שם מדוע אתה לא נותן לו להכנס, אמר לו בימים כתקונן אפשר אבל היום לא. אמר לו למה אתה מפריע לו הוא בס"ה מתנדב, והשיב השוטר אינני מאמין, בודאי הוא מקבל משכורת, שילך ויתפרנס ממקום אחר, אמנם הרב לא התיימש אלא המשיך להסתובב סביב לבית הסוהר עד שמצא מקום שיוכל לטפס ולהכנס, וכאשר אח"כ ראה אותו השוטר אמר לחבירו עכשיו אני מאמין שהוא עושה זה מרצון מלא לעזור לאחיו. אם יש רצון לאדם ויהי מה הוא יצליח.

דרך מצוותיך ארוץ

מזן ראש הישיבה הגר"י צדקה שאל, דוד המלך אומר: "דרך מצוותיך ארוץ כי תרחיב לבי", למעשה מדוע דוד מציין את הריצה, די היה לציין את עצם המעשה עצמו, וכי יש לפקיד להתפאר שהגיע לעבודה בריצה, ומתריך, שפשוט הוא שהריצה מעידה על הרצון הגדול ומסירות הנפש שהיה לדוד. ולדוגמא חולה שהולך לרופא ומתאונן שיש לו כאבים, הרי אין הרופא שואל אם החולה אוכל, כי אם לא היה אוכל לא היה יכול לחיות, אלא שואל האם יש לך תאבון, יש לך רצון לאכול, ולפי התשובה כך קובע הרופא את הדיאגנוזה (האבחנה) שלו ומעודד אותו שיאכל, כי

הרצון לאכול ולהתרפאות זו ההחלמה, ולכן דוד המלך לא מתפאר שהוא מניח תפילין, אלא דוד המלך כותב על התאבון והרצון למצוות המעידות על בריאות הנפש וטוהר הנשמה.

ומצינו אצל יעקב אבינו ע"ה שנאמר בו "ויגל את האבן מעל פי הבאר" אומר רש"י כאדם המוציא המכסה מעל הצלוחית והשאלה כיצד הצליח, האם הקב"ה שינה מעשה בראשית, לא ולא, אין זה כך. אלא כ"ז ע"י כח הרצון הגדול שהיה לו ליעקב כנ"ל.

וזה אחד העיקרים הגדולים שאדם יעורר את הרצון שלו ללמוד תורה בחשק ובהתלהבות גדול וכן המצוות כולם יעשה אותם בשמחה ובזה יראה להי"ת שהוא חפץ לקיים רצונו.

ביאור ההפטרה

הקשר בין ההפטרה לפרשה

בהפטרה מסופר על נבואת ירמיהו על חורבן ירושלים, והיא הפטרה ראשונה מתוך ג' הפטרות שמפטרין בשלושת השבועות שקודם ט' באב הנקראים תלתא דפורענותא [א].

תוכן ההפטרה

הנביא ירמיהו התנבא בימי יאשיהו בן אמוץ מלך יהודה וכן בימי בנו יהויקים והתמידה נבואתו עד גלות ירושלים וחורבן בית המקדש.

וכשנגלה אליו ה' בפעם הראשונה, סירב ירמיהו ללכת משום שהוא צעיר ואיננו איש דברים, אך ה' אמר לו שיהיה עמו והוא בחר בו מבטן אמו לתפקיד זה, והוא מינה אותו על כל האומות להתנבאות על הרעה ועל הטובה, ולכן אין לו לפחד.

אחרי כן רואה הוא בנבואה מקל ללא עלים ופרחים, והוא בחכמתו הבין שזה מעין שקדים. הקב"ה מאשר את הבחנתו ואומר לו שהוא שוקד וממהר לעשות את דברו ולהביא את הרעה על יושבי הארץ.

אחרי כן ירמיהו רואה בנבואה סיר רותח. והמקום המרובה ברתיחה הוא כלפי צפון. ומסביר לו ה' שמצפון שהיא בבל, תבוא רעה על יושבי הארץ, שיתאספו אומות העולם ויעשו מצור על ירושלים וערי יהודה, וישלם ליושביהם כגמולם על שעזבו את ה' ועבדו עבודה זרה.

גם הודיע לו שהשרים ועם הארץ ילחמו נגד ירמיהו וירצו להרע לו על שהוא מוכיחם ומייסרם, אך לא יוכלו לעשות לו מאומה, כי ה' אתו.

ולמרות שיענישם הנה לא יבלם ח"ו אלא יזכור את חסדו אתם, וגם יזכור להם זכות האמונה שהאמינו בו ויצאו למדבר לארץ לא זרועה ולא אמרו היאך נצא למדבר ארץ ציה ושממה, אלא בטחו בו. לכן זכות מצוה זו תגן בעדם, שיעניש את מעניהם ויטיב עמם באחריתם.

עיונים והארות

א. **כידוע** מ"ש רבנו צדוק הכהן מלובלין (בספר רסיסי לילה) דג' הפטרות, דברי ירמיהו, שמעו, חזון - הם כנגד ג' אברים פה, אוזן, עין, שצריך להתחזק ולקדש אותם בימים אלו. והרמז שקורין בספר ירמיהו, כתב בסדר הדורות - איכ"ה ר"ת אני ירמיהו כהן הענתות. וקילל יום לידתו שהיה יום ט' באב עי"ש, (ועי' רש"י על פסוק י"ב).

ירמיהו פרק א' - פרק ב' פסוק ג.

א אלו הם **דְּבָרֵי יְרֵמְיָהוּ** [ב] הנביא והצדיק **בֶּן-חֶלְקִיָּהוּ** [ג] והוא חלקיהו בן שפן הכהן הגדול (רד"ק), וא"כ ירמיהו הוא נביא בן נביא צדיק בן צדיק (ע"פ מלבי"ם) **מִן-הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר יָשָׁב בְּעֵנְתוֹת עֵיר מַעְרֵי הַכְּהֹנִים**, שהיא **בְּאַרְצָן בְּנֵימָן** (רד"ק): **בְּאֲשֶׁר הָיָה תְּחִילַת דְּבַר-יְהוָה אֵלָיו** השראת השכינה עליו (רש"י) **בְּיָמַי יֵאָשְׁרֶהוּ בֶן-אָמוֹן מֶלֶךְ יְהוּדָה** שהיו הוא ודורו צדיקים (מלבי"ם) והתחיל להתנבאות **בְּשָׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה לְמָלְכוֹ**: **וַיְהִי יְרֵמְיָהוּ נְבִיא כָּל יְמֵי יְאֻשִׁיהוּ הַנּוֹתְרִים**, וגם התמידה הנבואה שלו (רש"י) **בְּיָמַי יְהוֹיָקִים בֶּן-יֵאֻשִׁיהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה** שאז הדור היו צדיקים והמלך רשע **עַד-תֵּם עֲשֵׂתִי-עֶשְׂרֵה** אחת עשרה **שָׁנָה לְצַדִּיקְיָהוּ**

עיונים והארות

עצמם לע"א, א"ר אבא בר כהנא ייתי ברא דמקלקלתא דתקנת עובדיה, ויוכח לברא דמתקנתא דקלקל עובדיה. ובתוך אחים חלק נחלה זה ירמיה, דכתיב ויצא ירמיהו מירושלים וגו'.

רבי שמואל בר נחמני פתח, אני אמרתי לכם כי החרם תחרימם. אם לא תורישו את יושבי הארץ, ואתם לא עשיתם כן, אלא ואת רחב הזונה ואת בית אביה ואת כל אשר לה החיה יהושע, הרי ירמיה בא מבני בניה ועושה לכם דברים שלשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם.

רבי יודן בר' סימון פתח, נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, וכתוב ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ואת אמרת כמוך, אלא כמוך בתוכחות, אתה מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה, זה נתנבא ארבעים שנה, וזה נתנבא ארבעים שנה, זה נתנבא על יהודה וישראל, וזה נתנבא על שבטו כנגדו, וזה עמדו בני ישראל, זה עמדו בני שבטו כנגדו, זה הוצל על ידי אמה, וזה הוצל על ידי עבד, זה בא בדברי תוכחות, וזה בא בדברי תוכחות (ילק"ש).

דבר אחר ירמיה - ירום י"ה, עשר מסעות נסעה השכינה, מכרוב לכרוב מכרוב למפתן הבית... דבר אחר ירמיה, שבימיו נעשה בית המקדש אירימון. דבר אחר שבימיו מתרוממה מדת הדין. בן חלקיהו - א"ר יודן ברבי סימון מאותו שבט שכתוב בו אני חלקך ונחלתך... אמר שמואל בר נחמני ארבעה הם שבאו ממשפחת נכריה, ואלו הם, פנחס, ואוריה, יחזקאל וירמיה. ירמיה היו מזלזלים אחריו ואומרים לא מבני בניה של רחב הזונה הוא, וצריך הכתוב ליחסו, דברי ירמיהו חלקיה.

בארץ בנימין - נתן חלק של בנימין בארץ, מה בנימין לא נתברר יעקב אבינו שהוא מעמיד שנים עשר שבטים עד שנוולד בנימין, כך כל הנביאים שנתנבאו על ירושלים לא נתבררה נבואתם עד שעמד ירמיהו, ומה בנימין כל ימים שחיה במעי אמו לא מתה וכיון שיצא מתה, הדא הוא דכתיב ויהי בצאת נפשה כי מתה, כך כל ימים שהיה ירמיהו בתוך ירושלים לא חרבה, וכיון שיצא ממנה חרבה, וזה שירמיה אומר פתיתני ה' ואפת, שידלתני ואישתדלית, אפקתני מן גו ביתא וחרבתיה. (ילק"ש)

ב. ירמיה היה משלשה נביאים שנתנבאו באותו הדור, ירמיה, צפניה וחולדה הנביאה, ירמיה היה מתנבא בשווקים, צפניה בתוך בתי כנסיות, וחולדה אצל הנשים. (ילק"ש).

ירמיה הנביא היה ניצוץ משה ושפט מ' שנה כמו משה ועשה ה' קינות כמו ה' חומשי תורה, וזה שאמר נביא מקרבך מאחיך כמוני זה ירמיה כמו שאמרו רז"ל (מדרש תהלים מזמור א').

שלמה המלך ע"ה נתגלגל בירמיה ועשאוהו ישראל כמהולל וסכל ונשלך לבית הכלא, כ"כ בספר גלגולי נשמות (מהרמ"ע מפאנו), וכן כתב הגילאנטי הביאו בשל"ה דף ר"ה: (ספר קהלת יעקב - ערך יר). והטעם שירמיה ראה את חורבן הבית כתב הרמ"ד וואלי (ריש ספרו מרפא לשון) כי שלמה נשא את בת פרעה ביום שנבנה בית המקדש, וגרם קטרוג גדול וחרון אף ולכן נתגלגל בירמיהו שניבא על חרבנו וראה אותו והוכרח לקונו עליו כנגד שיר השירים שעשה בעת בנינו.

ג. **כתב** האלשיך הקדוש וז"ל: כי סיבת הזכרת יחוסו של ירמיה, שכל נביא שנזכר שמו ושם אביו - היה נביא בן נביא ומה גם אם היה זה חלקיהו בן שפן הכהן הגדול, הרי שהיה ירמיהו גדול וכן גדול, צדיק וכן צדיק, כי נחלקו המפרשים מי היה חלקיהו בן שפן הכהן שמצא ספר התורה בבית ה' בימי יאשיהו כמובא בספר מלכים"ב, (פרק כב, ח). והאברבנאל כתב: וספר תורה זה כתב משה רבינו, והכהן הגדול הוא התחיל להודיע החורבן העתיד להיות בישראל, ממה שמצא ספר התורה נגלל בפסוק (דברים כח, לו): "יוליך ה' אותך ואת מלכך..." כדברי חכמים ז"ל, נמצא שהיה הראשון לבשורת הגלות, ולכן זכה שבנו ירמיה השלים דבריו וניבא על החורבן.

דברי ירמיהו - וכי לא נתנבא ירמיהו אלא אלו בלבד, והלא שני ספרים כתב, שנאמר עד הנה דברי ירמיה, ומה תלמוד לומר דברי ירמיהו, מלמד שהיו דברי תוכחות, שנאמר כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים, ואומר כי גדול היום ההוא מאין כמוהו... כיוצא בו אתה אומר דברי עמוס אשר היה בנוקדים, וכי לא נתנבא אלא הוא בלבד, והלא אף חביריו נתנבאו, אלא שהם דברי תוכחות. (ילק"ש).

ר' יהושע דסכנין פתח, עבד משכיל ימשול בן מביש, עבד משכיל זה ירמיהו, ימשול בן מביש אלו ישראל, שביישו

בְּיַאשִׁיחוּ מִלֶּךְ יְהוּדָה שאז העם היו רשעים והמלך היה צדיק **עַד-גְּלוֹת יְרוּשָׁלַם** שאז נתקיימו כל נבואותיו (מלבי"ם) **בַּחֲדָשׁ הַחֲמִישִׁי: דַּוְיָהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: הַבְּטָרִם אֶצְרוּרָךְ (אֶצְרָךְ קָרִי) בַּבֶּטֶן [ד] מִקּוֹדֵם שֶׁנִּצְרַת בִּבְטֵן אִמְךָ יְדַעְתִּיךָ** הכרתי בך שאתה הגון וראוי לנבואה **וּבְטָרִם תֵּצֵא מִרְחֶם אִמְךָ הַקֶּדְשִׁיךָ [ה] קִידְשְׁתִּי אוֹתְךָ וּזְמַנְתִּי אוֹתְךָ נָבִיא לְגוֹיִם [ו] נִתְתִּיךָ** ומיניתי אותך לנביא לכל אומות העולם (מ"ד): **וַאֲמַר אֲהֵהּ** אוי לי שאני נמנע מלהוכיח, אבל דע **אֲדַנִּי יְהוָה** הטעם שאני נמנע הוא כי **הִנֵּה לֹא-יָדַעְתִּי דְבָר** לסדר דברי הנבואה בצחות לשון **פִּי-נֶעַר [ז] אֲנֹכִי** צעיר לימים ולא הורגלתי

עיונים והארות

כמו חטאת הצבור והיחיד, אשם גזילות ואשם מעילות, נאכלים רק "לפנים מן הקלעים", בתוך כותלי בית המקדש עצמו, ואילו הקרבנות הבאים בתור נדבה, כמו קרבן תודה ושלמים, נאכלים בכל העיר ולא דוקא במקום הקודש, והלא לפי השכל ההגיוני צריך היה להיות להיפך: קרבנות נדבה, שבעליהם מביאים אותם מתוך רצון ורוח נדיבה, צריכים היו לאכול אותם דוקא במקום טהרה בתוך בית המקדש, מכיון שבאו ממקור טהור ומתוך לב טהור. אבל אלה הקרבנות שבאים מאת חוטאים ופושעים בתור קרבנות כפרה על חטאים חמורים, שלכלכו וזהמו את נפשם ונשמתם, אותם לא היו צריכים להביא אל הקודש פנימה למקום קדושה וטהרה, אלא לאכול אותם ברחובה של עיר, במקום שגם אשפה וזוהמא מצויות שם.

המלמד, שהיה ידוע ומפורסם לתלמיד חכם, שמע את שאלתו של תלמידו הקטן, קמט את מצחו, חיפש במפרשי המשנה ולא מצא תשובה, והנה פנה אליו התלמיד הרך בפנים קורנות משמחה ואמר לו: מורי ורבי! כמדומני שמצאתי תשובה לשאלתי ומשפטי ה' צדקו יחדיו: מי שחטא ואשם בעבירות שבין אדם למקום או בין אדם לחבירו, דוקא אותו ואת קרבנו צריכים להכניס במקום הקודש, הוא אשר טומאה רצוצה בתוך גופו, נפשו לקויה ונשמתו נפגעה ונפגמה - הרי ברחובות העיר ילך ויסתאב עוד יותר, ומשום זה צריכים להכניס אותו "לפנים מן הקלעים" לתוך אזור של קדושה ושל טהרה, כדי שיקבל גם הוא שפע של קדושה ויטהר את עצמו ואת נפשו מטומאתו וחסאתו, ואולם מי שנפשו זכה ונקיה מכל כתם ופגם, ולבו הטהור נדב להביא קרבן נדבה לה' הוא איננו זקוק דוקא למקום הקודש, והוא יכול להמצא ולאכול את קרבנו בכל מקום בלי כל חשש, מכיון שנשמתו בהירה (תורת הפטרה).

ז. **נביא** לגוים - לישראל שהיו נוהגים עצמם כעכו"ם כך נדרש בספרי נביא מקרבך וגו' (דברים יח) יקים לך ולא למכחישי תורה הא מה אני מקיים נביא לגוים נתתיך בבני ישראל שהיו נוהגים כעכו"ם ד"א בטרם תצא מרחם הקדשתך עליך אמרתי למשה נביא אקים להם כמוך (דברים יח) זה הוכיחם וזה הוכיחם זה נתנבא ארבעים שנה וזה נתנבא ארבעים שנה. (רש"י).

ז. **כי נער אנכי** - איני כדאי להוכיחן משה הוכיחן סמוך למייתנו כבר נחשב בעיניהם בכמה נסים שעשה להם הוציאם ממצרים וקרע להם את היים הוריד את המן הגיז את השליו נתן להם את התורה העלה את הבאר אני בתחלת שליחותי אני בא להוכיחם. (רש"י).

ד. **בטרם** אצרך - יכול בעתו, תלמוד לומר זה ספר תולדות אדם, מלמד שהראה לו הקב"ה לאדם הראשון חכמי כל דור ודור, ורשעי כל דור ודור, שנאמר זורו רשעים מרחם, מספר שנותם ומנין ימיהם וחשבון שנותיהם, סכום פסיעותיהם... וירמיהו נולד מהול, שנאמר בטרם אצרך בבטן ידעתך. (ילק"ש).

ירמיה הנביא היה מארבעה בני אדם שנקראו יצירים, הראשון הוא היה אדם, השני הוא היה יעקב, השלישי הוא היה ישעיה, הרביעי הוא היה ירמיה, דכתיב בטרם אצרך בבטן ידעתך. יציאתו של ירמיה לעולם זעק זעקה גדולה כבחור, ואמר מעי מעי אוחילה, חושש אני לבי קרבי זעו עלי שבר על שבר אני ששברתי כל הארץ. ומנין שאמר ירמיה כן, שכן כתיב מעי מעי אוחילה קירות לבי הומה לי לבי לא אחריש. פתח פיו והוכיח לאמו, אמר לה אמי, לא עברתני כדרך הנשים ולא ילדתני כדרך היולדות, שמא היו דרכיך כדרך הסוטות ונתת את עיניך באיש אחר. ומנין שאמר ירמיה כן, שכן כתיב ומצח אשה זונה היה לך. כיון ששמעה אמו דברים הללו אמרה, מה ראה זה לומר לי כך שלא בעונתו. פתח פיו ואמר לא עליך אמי אני אומר, ולא עליך אמי אני מתנבא, אלא לציון ולירושלים אני אומר, שהיא מקשטת את בנותיה ומלבשתן זהורית ומעטרת אותם בזהב, יבואו השונאים וישודדו בהם, שנאמר ואת שדוד מה תעשי. אמר לו הקב"ה בטרם אצרך בבטן ידעתך, עד שלא יצרתך במעי אמן מניתיך להיות מתנבא על עמי, וענה ירמיהו ואמר לפני הקב"ה, רבוננו של עולם איני יכול להתנבאות עליהם, אי זה נביא יצא להם ולא בקשו להורגו, העמדת להם משה ואהרן לא בקשו לרגום אותם באבנים. איני יכול לצאת ידי ישראל, לא ידעתי דבר כי נער אנכי. אמרה לו רוח הקדש הלא לנער אני אוהב שלא טעם טעם חטא, גאלתי את ישראל ממצרים וקראתים נער, שנאמר כי נער ישראל ואוהבהו. (ילק"ש).

ה. **בטרם** אצרך בבטן ידעתך ובטרם תצא מרחם הקדשתך - מסופר על הצדיק רבי ישראל מקוז'ניץ, שעוד בימי טל ילדותו כבר נתגלו בו סימני גדלות יחד עם ניצוצי קדושה וטהרה, וקשישי החסידים בפולניה מספרים, כי בהיותו כבן שש שנים היה מתפלל במתינות ומתוך דביקות והתלהבות, והיה מדקדק בכל מלה של תפילה להוציאה מפיו מתוך כוונה והבנה יתירה.

פעם אחת, בקראו את הפרק "איזהו מקומן של זבחים" קודם התפילה כנהוג, פנה לרבו שלמד אתו תורה ושאלהו: למה אלה הקרבנות שבאו לשם כפרת עוונות חטאים ופשעים,

בזה ולא ישמעו לי (מ"ד): **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אֶל-תֹּאמַר נַעַר אֲנֹכִי** אל תמאן בגלל היותך נער (מ"ה) **כִּי**
עַל-כָּל-אֲשֶׁר אֲשַׁלְּחֶךָ תֵּלֵךְ כי הם מביטים אל המשלח ולא אל השליח **וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר**
אֲצַוֶּךָ תַּדְבֵּר כי אני אשים הדברים בפיד (מלבי"ם): **ח אֶל-תִּירָא מִפְּנֵיהֶם** פן תכשל בלשונך ויקצפו עליך
כִּי-אֶתְּךָ אֲנִי לְהַצִּילֶךָ מִיָּדָם נְאֻם-יְהוָה (מ"ד): **ט וַיִּשְׁלַח הוֹשִׁיט יְהוָה אֶת-יָדוֹ [ח] וַיַּגַּע**
עַל-פִּי וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הִנֵּה בזה שנגעתי בפיד **נְתַתִּי דְבָרִי** דברי הנבואה **בְּפִיךָ** (מ"ה) שתדבר
 בחיתוך לשון בלא מורא (ע"פ המלבי"ם ה"ל): **י רֵאֵה הַפְּקֹדֶתֶיךָ** מינתי אותך (רש"י) **הַיּוֹם הַזֶּה עַל-הַגּוֹיִם**
וְעַל-הַמַּמְלָכוֹת להתנבאות עליהם פורעניות (רד"ק) **לְנַתּוֹשׁ** לעקור אותם ממקומם **וְלְנַתּוֹץ** חלקים מהם
וְלְהֶאֱבִיד אותם לגמרי **וְלְהָרוֹס** כל הבנין כולו (מלבי"ם) **לְבָנוֹת וְלְנִטּוֹעַ** וגם התנבא על הטובה של בנין ונטיעה
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (ת"י, רד"ק): **יא וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר מָה-אֶתָּה רֵאֵה** במראה הנבואה **יְרֻמֶּיהוּ**
וְאֹמַר מִקַּל [מטה (מ"ז)] **שְׂקֶד** [ט] מאילן שגדלים בו שקדים (רד"ק) **אֲנִי רֵאֵה: יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי**
הַיִּטְבַּת לְרֵאוֹת ראית היטב ונכון כי השקד [י] ממנה להוציא פרח קודם כל האילנות, והוא סימן **כִּי-שְׂקֶד** ממנה (רש"י)
אֲנִי עַל-דְּבָרִי לַעֲשׂוֹתוֹ וא"כ ראית דבר המרמז על מה שעתידי להיות (מ"ד): **יג וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי**
שֵׁנִית לֵאמֹר מָה אֶתָּה רֵאֵה במראה הנבואה **וְאֹמַר סִיר** [יא] **נְפוּחַ** קדירה מעלה רתיחה
אֲנִי רֵאֵה וּפְנִיּוֹ פני הרתיחה - מקום המעלה רתיחה מרובה **מִפְּנֵי** מעבר וכלפי צד **צְפוּנָה** (מ"ד): **יד וַיֹּאמֶר**
יְהוָה אֵלַי מה שראית סימן הוא **כִּי מִצְּפוֹן** מבבל העומדת בצפונה של ארץ ישראל (רש"י) **תִּפְתָּח** תהיה מותרת לבא
הָרְעָה (רד"ק) [כי עד עתה כביכול היתה הרעה קשורה(מ"ד)] **עַל כָּל-יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: טו כִּי הֲנִי קָרָא**

עיונים והארות

אם לא ישובו, ובעונות נתחברו הת' שהיו נפרדים כרמוז בקדוש, ועתה השק נתחברו, ובעון נשארה הד' והו' נסתלק כמו שאמרו בזה הקדוש. ובמקום שהיה קדוש נעשה שקד, שנתחברו ש"ק ונעשו גימ' ת' דעשו [ארבע מאות איש עמו], ונשארה הד' לבד.

ומכל מקום ירמיה הנביא זכר זכות אבות ואמר 'מקל שקד' 'מקל' רמז אברה'ם יצח'ק וישראל' סופי תיבות מקל, להזכיר זכות אבות אשר חיו תק"ב שנים, כמספר ראשי תיבות 'ש'קד א'ני ר'אה' עם הכולל, ועבדו את ה' כל ימי חייהם אפילו בחלום, כמו שכתב בספר חסידים (סי' קס"ה) וזה רצון הבורא יתברך שילמדו זכות על בניו, ולכן אמר לו "הטבת לראות" להזכיר זכות אבות (צוארי שלל, חומת אנוך).

י. ומדרש אגדה השקד הזה הוא משעת חניטתו עד גמר בישולו עשרים ואחד יום כמנין ימים שבין שבעה עשר בתמוז שבו הובקעה העיר לתשעה באב שבו נשרף הבית. (רש"י).

יא. ובתרגום יונתן סיר נפוח וכו' - מלך דרתח כדוד אנה חזי וטקוס משירייתיה דמדברן... ועיין ברד"ק שפי' בענין אחר.

ח. וישלח ה' את ידו - כל שליחות שהוא אצל יד לשון הושטה ל"א כתרגום ושלח ה' ית פתגמי נביאותיה. (רש"י)

ט. כתב הגאון חיד"א דירמיה הנביא ע"ה ראה רחמיו יתברך להקדים שתי שנים למנין ונושנתם, כי בזה יהיה להם תקומה וברגז רחם יזכור זכות אבות, וזהו שרמז 'מקל שקד' אני רואה', כלומר זכות אבות גרם זה המהירות, ונרמז ב'מקל שקד', כי 'מקל' הוא אותיות סופי תיבות אברה'ם יצח'ק ישראל. שקד הוא ענין מהירות, וזהו 'מקל שקד' אני רואה', הבנתי רמז דזכות אבות גרם המהירות לשים שארית לישראל.

מקל שקד אני ראה. אפשר במה שהגאון מהר"ר אברהם ז"ל אב"ד ד"ק בריסק, שנת שע"ה הגידו לו בחלום, כי קדוש, קש גימטריא ארבע מאות סטרא אחרא [ארבע מאות איש דעשון], ובאמצע דו לשון זיווג להפרידם. ובקדוש ראשון שהוא כנגד בית ראשון, וקדוש שני שהוא כנגד בית שני, היה אחריהם שעבוד, אבל קדוש שלישי שהוא גאולת עולם, כתב אחר כך (ישעיה ו, ג) 'מלא כל הארץ כבודו' זה תורף דבריו.

ואפשר דירמיה הנביא ע"ה ראה דגברו העונות, והחורבן יהיה

אשים בלבם [יב] לְכַל-מִשְׁפְּחוֹת מִמְּלָכוֹת צְפוֹנָה ^{שיבואו (רד"ק)} נְאֻם-יְהוָה וּבָאוּ וַנִּתְּנוּ
 אִישׁ בְּסָאוֹ כשופטים היושבים על כסא המושפט, מול פֶּתַח שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם וְעַל פֶּל־חֹמְתֶיהָ
 סָבִיב וְעַל פֶּל־עָרֵי יְהוּדָה לִשְׁמוֹעַ אֶת טַעֲנַת בַּעַל הַרְצוֹן ^(מלבי"ם): טז וְדַבַּרְתִּי [יג] וְאָז אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִי
 אוֹתָם אֲתוּכַח עִם יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם ^(רש"י) עַל בַּעֲבוּר פֶּל־רַעְתָם לִבְקֹשׁ מִזֶּה הַדִּין, א' - עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וְלֹא
 רָק אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי אֵלֵא ב' - וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאִם הִיא לָהֶם תוֹעֵלֶת הִיא פְחוֹת קִשָּׁה, אֲבָל הֵם ג' -
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְמַעֲשֵׂי יְדֵיהֶם שִׁיּוּדַעִים שֶׁאֵין בּוֹ מִמִּשׁ ^(מלבי"ם): יז וְאַתָּה תֵּאָזֵר מִתְּנִיךְ לִילֶךְ בּוֹרִיזוֹת
 כְּאִשׁ חֵיל ^(רש"י) וְקָמַת וְדַבַּרְתָּ אֵלֵיהֶם אֵת פֶּל־אֲשֶׁר אֲנֹכִי אֲעִיֵּד אֶל־תַּחַת תַּפְחוֹד
 מִפְּנֵיהֶם אֵל תִּמְנַע מִלְּהוֹכִיחַם ^(ת"י) וְלִהְיוֹתָ לָהֶם ^(מלבי"ם) פֶּן־אֲחַתְּיָךְ אֲשַׁבֵּר אוֹתְךָ וְאֲכַנִּיעַ אוֹתְךָ לְפָנֵיהֶם ^(רד"ק):
 יח וְאֲנִי הֵנָּה נֹתֵתִיךָ הַיּוֹם לְעִיר מִבְּצָר נִתְּנִי כַּח בִּידֶךָ כַּעֲיֵד בַּצּוּרָה ^(ת"י) וְלִעֲמוּד בְּרִזָּל שְׁלֹא
 יוּכְלוּ לְהַטּוֹתוֹ וְלִשְׁוֹבְרוֹ וְלִחְמוֹת נְחֹשֶׁת וְחֹזֶק כְּחוֹמָה שֶׁל נְחוֹשֶׁת כְּדִי שְׁתוּכַל לְהִתְגַּבֵּר וְלִהְיוֹת חֹזֶק עַל־פֶּל־הָאָרֶץ וְחֹזֶק
 וּמִפְּרֵשׁ שִׁתְּגַבֵּר עַל לְמַלְכֵי יְהוּדָה לְשָׂרֵיהָ לְכַהֲנֶיהָ וְלַעַם הָאָרֶץ וְלִיתֵר הָעַם ^(רד"ק וי"ד): יט וְנִלְחַמוּ
 אִלֶּיךָ כּוֹלֵם יִלְחֲמוּ עִלֶּיךָ [יד] וְלֹא־יִוָּכְלוּ לָךְ מִפְּנֵי כִּי־אֲתֵיךָ אֲנִי נְאֻם־יְהוָה לְהַעֲלִיךָ מִיָּדֵם
 (ט"ד):

ב. וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר [טז]: ב. הַלֹּךְ וְקִרְאתָ [טז] בְּאֲזֵנִי יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם
 לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה אִם הֵייתֶם שְׁבִים אֵלַי תִּאֲוֹתֵי לְרַחֵם עֲלֵיכֶם, כִּי זְכַרְתִּי זֹכֵר אֲנִי לָךְ חֶסֶד אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי
 עִמָּךְ בְּיַמֵּי נְעוּרֶיךָ [יז] אֶהְבֶּת אֶהְבֶּת אֶהְבֶּת שְׁהִייתָ לִי עֲלִידָךְ בַּעַת כָּלוּלְתֶיךָ הִיוֹתְךָ כְּלָה ^(רש"י) בְּמַעֲמַד הַר סִינַי בְּקַבְלַת הַתּוֹרָה

עיונים והארות

להם חלק לעולם הבא".
 טז. הלוך וקראת - זה היא תחלת הספר, למה נכתב כאן, שאין מוקדם ומאוחר בתורה. זכרתי לך חסד נעוריך - אחרים אומרים כדאי היא האמנה שהאמינו בי שאקרע להם את הים, שלא אמרו למשה היאך אנו יוצאים למדבר ואין בידינו מחיה לדרך, אלא האמינו ויצאו אחרי משה, עליהם מפורש בקבלה הלוך וקראת וגו'. ומה שכר נטלו על כך, קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. ולמה קורא הוא תבואתו, שאין אנו אוכלין אלא מן התבואה, אבל הקרן קיימת לנו לעולם הבא, ולא נברא העולם אלא בזכות ישראל. שנאמר ראשית תבואתה. וכתוב בראשית ברא אלקים. (ילק"ש).
 יז. זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. אפשר במה שאמרו ז"ל (תנא דבי אליהו רבה סוף פכ"ג), בשעה שיצאו ישראל ממצרים, כרתו ברית לעשות חסד זה עם זה. ונתבאר אצלי הדל במה שכתב בהר הקדוש, כי במצרים זכו למצה אות ה' שהיא השכינה, ואחר כך יזכו למצה אותיות ו"ה, קוב"ה ושכינתיה. ולכן ישראל נתחכמו מאד בשעת יציאתם לעשות חסד זה עם זה, כדי לזכות למצה ליחד קוב"ה ושכינתיה.

יב. ובתרגום יונתן כי הנני קורא - ארי אנא מכלי לכל זרעית מלכות צפונא וכו' [אלא דלכאורה לפירושו קשה דאם מכלה אותם איך יבואו ויתנו איש כסאו פתח ירושלים, וצ"ע].
 יג. ודברתי וכו' - ר"ל אביא עליהם משפט הגמול בעבור רעתם (מ"ד).
 יד. ובתרגום פירש ונלחמו אליך - ויהו דנין ומגיחין לקבלך למסתר ית פתגמי נבואתך (ת"י).
 טז. ויהי דבר ה' - כתב האברבנאל ז"ל: אחרי שנצטוו ירמיה בנבואה הראשונה, שילך בשליחות הקדוש ברוך הוא ולא יימנע מכך מפני שהוא נער, וגם הודיעו מאין תבוא הרעה הזאת במהירות, ראה הקדוש ברוך הוא, שיהיה קשה בעיני ירמיה לפתוח בנבואה של פורענות, ומוטב שינבא נבואה ראשונה בדברים טובים, ואחר כך יגיד את דברי הפורענות העתידיים לבוא, לכן התחיל הפסוק "הלוך וקראת באוזני ירושלים", ויאמר דברי שבח ונחמה, כהקדמה לדברים הקשים שיאמר אחר כך... וזו מדה טובה לשבח תחילה את מי שרוצים להוכיח, אחר כך לומר לו את דברי התוכחה, כדי שלא יבוא לידי יאוש, וגם בפרקי אבות התחילו במשנה "כל ישראל יש

לְכַתֵּב: וְהִלַּכְתָּ אַחֲרָיו אחרי שלוחי משה ואהרן (ת"י) **בַּמִּדְבָּר** (ט"ד), וכן זוכר אני לך את האמונה שהאמנת כשיצאת **לְכַתֵּב: וְהִלַּכְתָּ אַחֲרָיו** אחרי שלוחי משה ואהרן (ת"י) **בַּמִּדְבָּר** (ט"ד), וכן זוכר אני לך את האמונה שהאמנת כשיצאת

בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה למדבר שאין בו זרע וזרע ואין מה לאכול (מ"ד): **קִדְּשׁ יִשְׂרָאֵל** ולזה ישראל נחשבים כתרומה

שהיא קודש **לִיהוָה** שלא יאכלנו זך (רד"ק), כי ישראל **רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ [יה]** שהם הטובים והמשובחים מכל האומות

(ט"ד) **כָּל-אֹכְלָיו** הרודפים והבוזזים את ישראל (ת"י) **יֵאֱשָׁמוּ** אע"פ שעם ישראל נענשים עבור חטאם, עכ"ז **רָעָה תִּבְנֶא**

אֲלֵיהֶם על אומות העולם שהרעו להם **נֶאֱמַר-יְהוָה** כי זוכר אני להם חסד נעורים חסדי האבות (רד"ק):

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. מהיכן לומדים שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין מפר בשלשה הדיטות? תשובה.....
- ב. מה הוא נדר? ועל מה חלה השבועה ועל מה לא? תשובה.....
- ג. בבית אביה - האם ממש בבית אביה? והסבר: בנעוריה. תשובה.....
- ד. וה' יסלח לה - על מה ובמה מדובר? תשובה.....
- ה. ואם היו תהיה לאיש - ממש נשואה? ומי מפר לה? תשובה.....
- ו. מה דין אלמנה מן הנישואין ומה דין אלמנה מן האירוסין? תשובה.....
- ז. הסבר: ואם החרש יחריש לה אישה מיום אל יום. תשובה.....
- ח. הסבר: אנשים לצבא. והסבר מה בא לרבות - לכל מטות ישראל? תשובה.....

עיונים והארות

וזוה שכתוב 'זכרתי לך חסד נעוריך' מה שהשתדלת לעשות חסד איש לרעהו, וכונתך 'אהבת כלולתיך' ליכלל ולחבר קוב"ה ושכינתיה. וע"י זה זכית למעלה עליונה 'לכתך אחרי' דכתיב (שמות יג, כא) 'וה' הולך לפצהם' ואמרו בזהר הקדוש שהיא המדרגה יותר עליונה ללכת אחר השכינה. (החיד"א אהבת דוד דרוש ו').

יה. בַּזוּה"ק כתב, זכו ישראל להתקרי אחים לקוב"ה דכתיב למען אחי ורעי לבתר אקרון קודש ממש דכתיב קודש ישראל לה'... קודש ולא אנשי קודש, בגיני כך "כל אוכליו יאשמו" (זוה"ק פ' משפטים דף קכב.).

ואמר לי רבי (נ"י שני דברים יש בלבבי ואני אוהבך אהבה גמורה) שני דברים יש בעולם ואני אוהבם בלבבי אהבה גמורה ואלו הן תורה וישראל אבל איני יודע איזה מהם קודם אמרתי לו בני דרכן של בני אדם אומרים התורה קדמה שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו וגו' אבל אני אומר ישראל קדמו שנאמר (ירמיה ב) קודש ישראל לה' ראשית תבואתה משל למלך שהיה לו אשה ובנים בתוך הבית וכתב את האגרת אל המקום שאשתו ובניו שם (אלמלא אשתו ובניו של מלך שעושין לו נחת רוח בתוך הבית וכתב את האגרת ולא חזרה האגרת ביד השליח)

ד"א למה משלך כחול מה חול אדם נוטל ממנו מלא קמצו ונותן לעיסה או לתוך התבשיל אין כל בריה יכול לטעמו שהוא מקהה את שיניו כך הם ישראל כל מי שהוא בוזזן או גוזלן בעולם הזה הוא מקהה את שיניו לעתיד לבא למה שהוא קדש שנאמר (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבוא עליהם נאם ה' וכל מי שנוגע בקדשים חייב (במדבר רבה ב יג).

קדש ישראל לה' ראשית תבואתה - יש לפרש בדרך רמז, כי הנה ידוע שעל ההורים מוטלת חובה קדושה לנטוע בלב הילד אהבת תורה ויראת שמים. בעוד הוא נמצא בראשית חייו ומוטל בעריסה, וככל שמקדימים לפעול ולהשפיע על הילד הרך, רב הסיכוי שהחינוך יניב פרי הילולים לשם ולתפארת.

וזוהו שאומר הכתוב: "קדש ישראל לה" - אם רוצים ההורים שהילד יהיה קדוש לה' ויגדל במעלות התורה, אזי "ראשית תבואתה" - צריך בראשית הדרך לחנכו לתורה ויראה.

ט. וימסרו - רש"י מפרש על כרחן - מדוע לא רצו ללכת לצבא?

תשובה

י. למה נאמר: אותם ואת פינחס? ומדוע הלך פינחס ולא אלעזר? רשום שתי סיבות לפחות.

תשובה

י"א. הסבר: וכלי הקודש. ומדוע אלה?

תשובה

י"ב. מדוע אומר הכתוב חמשת מלכי מדין הרי אנו רואים שהם חמשה?

תשובה

י"ג. הסבר: שלל, ביזה, מלקוח.

תשובה

י"ד. ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא - מדוע לא משה אמר?

תשובה

ט"ו. הסבר: אצעדה, צמיד, עגיל, כומו,

תשובה

ט"ז. למה כתוב ויאמר בני גד ולא ויאמרו?

תשובה

י"ז. ויקרא לה נובח בשמו - מדוע אין מפיק באות ה' של "לה"?

תשובה

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

א. על מה יברך קודם אם יש לפניו מיני פירות שונים וביניהם פירות משבעת המינים?

תשובה

ב. אם יש לפניו כמה מיני פירות משבעת המינים - מה הוא סדר הקדימות ביניהם? הסבר את הפסוק: ארץ חטה ושעורה וכו'.

תשובה

ג. מי קודם היין או הזית? ומדוע?

תשובה

ד. מה הדין אם המברך אוהב יותר את הפרי שאינו משבעת המינים מזה של שבעת המינים?

תשובה

ה. באיזה מקרה נוהגים דיני קדימה אלה ובאיזה מקרה אינם נוהגים?

תשובה

ו. אם יש לפניו פירות וירקות ומיני מתיקה מה הוא סדר הברכות שיברך?

תשובה

ז. אם יש לפניו פירות שלמים וחצאי פירות - מתי יברך על שלם ומתי יברך על החצי?

תשובה

ח. האם יכול להכניס את כל הפרי השלם לתוך פיו? ומדוע? ומתי יכול לעשות כך?

תשובה

ט. מה יברך על פירות אילני סרק שאין נורעים ע"י אדם?

תשובה

ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין זה?

תשובה

י. מה הדין אם שותה מים להעביר האוכל שנתקע לו בגרון או כדי לבלוע רפואה? ומה הדין אם שתה שאר משקין למטרות הנ"ל?

תשובה

י"א. מה דין אוכלים ומשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה?

תשובה

י"ב. איך נהג אם הכניס אוכל לפיו בלא ברכה וזכר קודם שלעסו? ומדוע? ומה הדין במקרה כזה במשקין ששתה? ומדוע?

תשובה

ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה בעניין משקין שהכניס לפיו בלי לברך?

תשובה